

**SELEUKOS KRALLIĞI'NDA SİKKE
BASIMI
VE ŞANLIURFA MÜZESİ'NDEN
İKİ DEFİNE**

**İlkay ATAV KÖKER
(Yüksek Lisans Tezi)
Eskişehir, 2016**

**SELEUKOS KRALLIĞI'NDA SİKKE BASIMI
VE ŞANLIURFA MÜZESİ'NDEN
İKİ DEFİNE**

İlkay ATAV KÖKER

Yüksek Lisans Tezi

Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Ahmet Tolga TEK

**Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Şubat, 2016**

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

İlkay ATAV KÖKER'in "Seleukos Krallığı'nda Sikke Basımı ve Şanlıurfa Müzesi'nden İki Define" başlıklı tezi 09 Şubat 2016 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca toplanan Arkeoloji (Klasik Arkeoloji) Anabilim Dalında, yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Doç.Dr.Ahmet Tolga TEK
Üye : Doç.Dr.Dinçer Savaş LENGER
Üye : Yrd.Doç.Dr.Eser KORTANOĞLU

Prof.Dr.Kemal YILDIRIM
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yüksek Lisans Tez Özü
SELEUKOS KRALLIĞI'NDA SİKKE BASIMI
VE ŞANLIURFA MÜZESİ'NDEN
İKİ DEFİNE

İlkay ATAV KÖKER
Klasik Arkeoloji Ana Bilim Dalı
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016
Danışman: Doç. Dr. Ahmet Tolga TEK

Bu çalışma kapsamında Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi'nde bulunan biri Seleukos Krallığı'na ait bronz, diğeri Roma Dönemi'nde Seleukos Kralı I. Philippos Philadelphos adına basılan posthumous gümüş tetradrahmi sikkelerinden oluşan iki ayrı define araştırılmıştır. Bu defineler genel anlamıyla dönemin sikke basımcılığının ışığında incelenmiştir.

MÖ 323'de III. Aleksandros'un ölümünden sonra Makedonia Krallığı topraklarının yönetimi, ardılları olan komutanlar (Diadokhlar) arasında bölüşülmüştür. Seleukos Krallığı, bu komutanlardan I. Seleukos Nikator tarafından Makedonia İmparatorluğu'nun doğu bölgelerinde kurmuştur (MÖ 312/11). Bu krallık, merkezi Kuzey Suriye olmak üzere MÖ 64'de bir Roma Eyaleti (Provincia Syria) olana kadar bu topraklar üzerinde egemenlik sağlamıştır.

Araştırma konusunu, genel olarak MÖ 312/11-64 yılları arasındaki Seleukos Krallığı'nın egemenliği altındaki topraklarda sikke basım faaliyetleri oluşturmaktadır. Özel olarak ise incelenen iki definenin tarihi kontekste değerlendirilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Hellenistik Dönem, Seleukos Krallığı, Seleukos Sikkeleri, Şanlıurfa Müzesi.

Abstract

**COINAGE OF SELEUCID KINGDOM AND TWO HOARDS FROM
ŞANLIURFA MUSEUM**

İlkay ATAV KÖKER

Department of Classical Archeology

Anadolu University, Graduate School of Social Sciences, 2016

Adviser: Assoc. Prof. Dr. Ahmet Tolga TEK

In this study, two coin hoards housed in Şanlıurfa Museum will be examined; the first consists of bronze issues of the Seleucid Kingdom and the second contains silver issues minted in the name of Seleucid King Philippos Philadelphos I posthumously during the Roman period. These hoards are examined in the light of Seleucid Coinage in general.

After the death of Alexander III in 323 BC, the rule of the Macedonian Empire was divided among his generals (Diadochoi). One of these generals, Seleucus I Nicator founded the Seleucid Kingdom in the Eastern parts of the Macedonian Empire. This kingdom with its centre in Northern Syria existed until a last part of it was converted into a Roman Province (Provincia Syria) in 64 BC.

Keywords: Hellenistic Age, Seleucid kingdom, Seleucid Coins, Şanlıurfa Museum

Etik İlke ve Kurallara Uygunluk Beyannamesi

Bu tez çalışmasının bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumunda bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığımı ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim.

Her hangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

İlkay ATAV KÖKER

Önsöz

Çalışmamın konusunu, Şanlıurfa Müzesi'nde yer alan biri Seleukos Krallığı'na ait, diğeri krallığın yıkılışının ardından Seleukos Kralı I. Philippos Philadelphos adına basılan posthumous tetradrahmi sikkelerden oluşan iki sikke definesi oluşturmaktadır.

Lisans dönemimden bu yana hocam olan, öğrencilerine arkeolojiyi ve sikkeleri sevdiren, soru sormayı öğreten değerli hocam Doç. Dr. Ahmet Tolga Tek'e tezimin danışmanlığını üstlenerek, değerli görüşlerini esirgemediği için çok teşekkür ederim.

Lisans döneminde hedeflediğim ancak uzun bir süre ara vermek zorunda kaldığım yüksek lisans eğitimine başlamam konusunda beni destekledikleri için değerli hocalarım Prof. Dr. Hüseyin Sabri Alanyalı ve Doç. Dr. Feriştah Alanyalı'ya teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmayı yapabilmem için olanak sağlayan Şanlıurfa Müze Müdürü Müslüm Ercan'a ve bu çalışma konusunu bana öneren ve yoğun iş temposunda bile benden yardımlarını esirgemeyen arkadaşım, Uzman Arkeolog Habibe Göçce'ye teşekkürü bir borç bilirim.

Eşim ve meslektaşım Dr. Hüseyin Köker'e öncelikle hayatımda sonra da tez çalışmamda beni desteklediği, eleştirdiği ve yol gösterdiği için teşekkür ederim.

Eskişehir'e her gelişimde bana sıcak yuvalarını açan Nuran Tavlı ve Sevgi Sezen'e çok teşekkür ederim.

İlginç bir şekilde tez çalışmamda kaynakçada yer alan *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi*'ni ben doğduktan bir süre sonra kütüphanesine dahil eden ve kızının geleceğini şekillendiren sevgili babam Hüseyin Atav'a ve aileme her daim sevgileriyle yanımda oldukları için teşekkür ederim.

İçindekiler

	<u>Sayfa</u>
Jüri ve Enstitü Onayı.....	ii
Öz.....	iii
Abstract.....	iv
Etik İlke ve Kurallara Uygunluk Beyannamesi.....	v
Önsöz.....	vi
Özgeçmiş.....	x
Haritalar Listesi.....	xi
Tablolar Listesi.....	xii
Kısaltmalar Listesi.....	xiii
Giriş.....	1

Birinci Bölüm

Seleukos Krallığı

1. Seleukos Krallığı Tarihi.....	3
2. Seleukos Krallığı'nda Sikke Basımı.....	30

İkinci Bölüm

Katalog

1. Katalog I: Bronz Sikke Definesi.....	41
1.1. Makedonia Krallığı.....	41
1.1.1. III. Aleksandros (MÖ 336- 323)	41
1.2. Seleukos Krallığı.....	42
1.2.1. I. Seleukos Nikator (MÖ 312-281)	42
1.2.2. I. Antiokhos Soter (MÖ 281-261)	42
1.2.3. II. Antiokhos Theoeides (MÖ 261-246)	42
1.2.4. II. Seleukos Kallinikos Pogon (MÖ 246-225)	43

1.2.5.	III. Seleukos Keraunos Soter (MÖ 226/5-223)	43
1.2.6.	III. Antiokhos Megas (MÖ 223-187)	45
1.2.7.	IV. Seleukos Philopator (MÖ 187-175)	46
1.2.8.	IV. Antiokhos Theos Epiphanes (MÖ 175-164)	46
1.2.9.	I. Demetrios Soter (MÖ 162-150)	48
1.2.10.	I. Aleksandros Balas (MÖ 150-145)	49
1.2.11.	II. Demetrios Nikator (I. Krallık Dönemi-MÖ 146-138).....	52
1.2.12.	VI. Antiokhos Epiphanes Dionysos (MÖ 144-142)	52
1.2.13.	Tryphon (MÖ 142-138)	53
1.2.14.	VII. Antiokhos Evergetes Kallinikos /Sidetes (MÖ 138-129)	54
1.2.15.	Kleopatra Thea ve VIII. Antiokhos (MÖ 125- 121)	54
1.2.16.	VIII. Antiokhos Epiphanes Philopator Kallinikos/Grypos (MÖ 121/0- 97/6)	55
1.2.17.	IX. Antiokhos Eusebes Philopator/Kyzikenos (MÖ 114/3- 95)	56
2.	Katalog II: Gümüş Tetradrahmi Definesi.....	57

Üçüncü Bölüm

Katalog Değerlendirme

1.	Katalog I: Bronz Sikke Definesi Değerlendirmesi.....	68
1.1.	Tipolojik değerlendirme.....	68
1.2.	Darphane.....	75
1.3.	Diğer definelerle karşılaştırılması.....	77
2.	Katalog II: Gümüş Tetradrahmi Definesi Değerlendirmesi.....	83
2.1.	Tipolojik değerlendirme.....	83
2.2.	Kalıp ilişkileri.....	85
2.3.	Darphaneler.....	86
2.4.	Diğer definelerle karşılaştırılması.....	88

Sonuç	93
Ekler	97
Kaynakça	140

Haritalar Listesi

Harita 1.	MÖ 280 Korupedion Savaşından sonra Seleukos Krallığı, I. Antiokhos Dönemi.....	97
Harita 2.	MÖ 195 Seleukos Krallığı, III. Antiokhos Dönemi.....	97
Harita 3.	MÖ 185 Seleukos Krallığı, Apamea Barışından Sonra.....	98
Harita 4.	MÖ 120 Seleukos Krallığı, II. Demetrios'un II. Krallık Dönemi.....	98
Harita 5.	MÖ 85 Seleukos Krallığı, X. Antiokhos Eusebes Philopator Dönemi.....	99
Harita 6.	MÖ 64 Pompeius'tan sonra Anadolu, Mezopotamia ve Syria.....	99
Harita 7.	MÖ 305- 281, I. Seleukos Dönemi Seleukos darphaneleri.....	100
Harita 8.	MÖ 223- 187, III. Antiokhos Dönemi Seleukos darphaneleri.....	100
Harita 9.	Seleukos Krallığı Geç Dönem darphaneleri.....	101

Tablolar Listesi

Tablo 1.	Seleukos krallar listesi.....	102
Tablo 2.	Bronz sikke definesinin krallara göre ön yüz ve arka yüz ilişkisi.....	103
Tablo 3.	Bronz sikke definesinin arka yüz lejandları.....	104
Tablo 4.	Bronz sikke definesinin krallara göre darphane monogram ve sembolleri.....	105
Tablo 5.	Bronz sikke definesinin basıldığı darphanelere göre dağılımı.....	106
Tablo 6.	Şanhurfa bronz definesinin diğer defineler ile Seleukos Krallarına göre dağılımının karşılaştırılması.....	107
Tablo 7.	Listede bulunan Seleukos bronz define sikkelerinin (toplam 1543 adet) Seleukos krallarına göre yüzdelerik dağılımı.....	108
Tablo 8.	Şanhurfa bronz define sikkelerinin (toplam 178 adet) Seleukos krallarına göre yüzdelerik dağılımı.....	108
Tablo 9.	Şanhurfa Müzesi gümüş sikke definesi monogramları.....	109
Tablo 10.	Listelenen definelerde “I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi” sikkelerinin dönemsel dağılımı.....	110
Tablo 11.	Listelenen definelerde “Posthumous I. Philip Philadelphos Tetrarahmi” sikkelerinin Roma Dönemi basım serilerine göre miktar bakımından dağılımı.....	110

Kısaltmalar Listesi

Teknik Kısaltmalar

AE	: Bronz
AR	: Gümüş
Ay.	: Arka Yüz
BD	: Bilinmeyen Darphane
bk.	: Bakınız
dp.	: Dip not
Kat. No.	: Katalog Numarası
Krş.	: Karşılaştırınız
MÖ	: Milattan Önce
MS	: Milattan Sonra
Öy.	: Ön Yüz
Öy. K.	: Ön Yüz Kalıp
Ref.	: Referans
Res.	: Resim
s.	: Sağa dönük
SE	: Seleukos Erası
sl.	: Sola dönük
pl.	: Levha
vd.	: ve diğerleri

Kaynakça Kısaltmaları

1. Macc.	: 1. Maccabees
2. Macc.	: 2. Maccabees
App. Mac.	: Appianos, Macedonian Affairs
App. Pun.	: Appianos, Punic War
App. Syr.	: Appianos, Syrian Wars

- Arr. An.** : Arrianos, İskender'in Anabasisi
- BMC Syr.** : Catalog of the Greek coins in the British Museum, Galatia, Cappadocia, and Syria
- CH** : Coin Hoards
- Cic. Man** : Cicero, On Pompey's Command
- Cic. Phil.** : Cicero, Philippos
- Cic. Ver.** : Cicero, Against Verres
- Diod.** : Diodoros Siculus, Bibliotheka Historika
- Eus. Chron.** : Eusebius, Chronicle
- IGCH** : An Inventory of Greek Coin Hoards
- Jos. AJ.** : Josephus, F., Antiquities of the Jews
- Just.** : Justinus, M. J., Epitome of the Philippic History of Pompeius Trogus
- Liv.** : Titus Livius, The History of Rome
- Luc. Xeux.** : Lucianus, Zeuxis ou Antiochus
- Paus.** : Pausanias, Description of Greece
- Plin. NH.** : Pliny, The Natural History
- Plut.** : Plutarkhos, İskender-Sezar, Paralel Hayatlar
- Plut. Dem.** : Plutarkhos, Demetrius
- Poly. Stra.** : Polyaeus, Stratagems of War
- Polyb.** : Polybios, Historiae
- SC I 2002** : Seleucid Coins Part I
- SC II 2008** : Seleucid Coins Part II
- SNG Israel I.** : Sylloge Nummorum Graecorum: Israel I
- SNG Mak.** : Sylloge Nummorum Graecorum: Deutschland
- Strab.** : Strabon, Geography

Giriş

Araştırmanın konusunu: Genel olarak Seleukos Krallığı'nda sikke basımı, özel olarak ise Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi'nde muhafaza edilen Seleukos Krallığı'na ait biri bronz, diğeri Seleukos Kralı I. Philippos Philadelphos adına basılan posthumous gümüş tetradrahmi sikkelerinden oluşan iki ayrı define oluşturmaktadır. Bronz sikke defnesi, 1992 yılında Mustafa Ogun, gümüş sikke defnesi ise 1999 yılında Osman Aksoy adlı şahıslardan tarafından müzeye getirilmiş ve satın alma yolu ile müzeye kazandırılmıştır. Her iki define bugün etütlük niteliğinde müze deposunda muhafaza edilmektedir. Bu iki defineden ilki, Makedonia Kralı III. Aleksandros sikkeleri de dahil olmak üzere, I. Seleukos Nikator'un Krallık Dönemi'nden (MÖ 312/11) başlayarak, IX. Antiokhos dönemine kadar (MÖ 114-96/5), Seleukos krallarına ait sikkeleri kapsamaktadır (Seleukos Kralları için bk. Tablo. 1). İkincisi ise Seleukos Krallığı'nın sona erdiği ve topraklarının Roma'nın Syria Eyaleti (MÖ 64) yönetimi altına girdiği dönemde, Seleukos Kralı I. Philippos Philadelphos'un Roma tarafından onuruna basımı yapılan "posthumous" gümüş tetradrahmi sikkeleridir.

Araştırmanın amacı: Seleukos Krallığı egemenliğindeki topraklarda sikke dolaşım faaliyetleri hakkında yeni katkılar sağlamaktır. Özellikle Kral I. Philippos Philadelphos adına ölümünden sonra basıldığı bilinen ve nadir definelerden biri olan gümüş tetradrahmi defnesi düşünüldüğünde, kral ve sikkeleri hakkındaki bilgilerimizin sınırlı olması, bu defineyi daha da önemli bir konuma taşınmaktadır. Bu iki sikke defnesi değerlendirilirken, aynı dönem ve kapsama sahip başka definelerle de kıyaslanarak bunlar arasındaki ilişkilerin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Defineler içerisinde yer alan sikkeler arasındaki kalıp ilişkileri belirlenerek, bunların olası basım yerleri ve tedavül kronolojisi hakkında yeni veriler ortaya çıkarılacaktır. Ayrıca, definelerin kapsadığı tarihler çerçevesinde, Seleukos Krallığı'nda sikke basımı ve krallığın egemenliği altında olan topraklardaki sikke dolaşımı ve ekonomik hareketliliği hakkında bilgilerimiz gözden geçirilerek yeniden değerlendirilecektir. Nihayetinde, bu iki sikke defnesinin incelenmesi, dönemin ekonomik yapısı hakkında varılacak neticeler için yeni veri kaynakları sunmuş olacaktır.

Araştırmanın yöntemi: Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi'nde muhafaza edilen sikke defineleri üzerindeki tetkikler, müze dışına çıkarılmasının olanaksız olması nedeniyle bizzat müze deposunda gerçekleştirilmiştir. Müzedeki çalışma, sikkelerin teşhis-temizlik çalışması ve veri kaydı olarak iki aşamadan oluşmaktadır. Teşhisi tamamlanan sikkeler, bilgisayar ortamında veri tabanı oluşturularak kayda geçirilmiştir. Ardından sikkelerle ilgili teknik bilgiler; ağırlık, çap ve kalıp yönü, bilgisayarda oluşturulan veri tabanına eklenerek ham bir katalog hazırlanmıştır.

Literatür taraması: Seleukos Krallığı sikkelerine ilişkin çalışmaların 19. yüzyılın sonlarında başlamış olduğu görülmektedir. Bu konudaki literatürde temel kaynak niteliğinde E. T. Newell tarafından kaleme alınmış olan “*The Coinage of The Eastern Seleucid Mints from Seleucus I to Antiochus III*” ve “*The Coinage of the Western Seleucid Mints from Seleucus I to Antiochus III*” adlı eserleridir. Newell'in eserlerini baz alarak, bunlara dünyadaki çeşitli müze ve özel kataloglardan yayınlanmış yeni verileri de ekleyerek, 2002 yılında Seleukos Krallığı'nda sikke basımı konusuna yeniden bir değerlendirme sunan A. Houghton ve C. Lorber'in iki cilt halinde yayımlanan “*Seleucid Coins, A Comprehensive Catalogue I*” ve O. Hoover'ın da yazar olarak katılımı ile 2008 yılında yayınlanan “*Seleucid Coins, A Comprehensive Catalogue II*” adlı eserleri Seleukos Krallığı sikkeleri ile ilgili yapılan çalışmalarda en önemli başvuru kaynağını oluşturmaktadır. Bu kaynaklar elimizdeki sikke verilerinin referansları konusunda temel kaynak olarak kullanılmıştır. Diğer temel kaynaklar; Arthur Houghton'ın “*Coins of the Seleucid Empire from the Collection of Arthur Houghton, Part I.*” ve O. Hoover'ın “*Coins of The Seleucid Empire from the Collection of Arthur Houghton, Part II.*” adlı eserleridir. Bunların dışında Seleukos Krallığı sikkeleri için temel olarak, *Sylloge Nummorum Graecorum* serileri, *British Museum* katalogları ve benzeri müze ve özel koleksiyon kataloglarından faydalanılmıştır.

Bu çalışmada kullanılan kişi ve coğrafi adlarının kullanımında Eski Yunanca veya Latinceye uygun bir biçimde olmasına özen gösterilmiştir.

Birinci Bölüm

Seleukos Krallığı

1. Seleukos Krallığı Tarihi

MÖ 323 yılında¹, Makedonia Kralı III. Aleksandros, varis bırakmadan öldüğünde (Arr. An. VII. 28. 1; Plut. 75-76; App. Syr. IX. 52; Diod. XVIII. 1) imparatorluk toprakları Danube'den (Tuna Nehri) Indus'a, Aral Gölü'nden Mısır içlerine kadar uzanan geniş toprakları kapsıyordu (Özsait, 1985: 1). III. Aleksandros'un ölümünün ardından imparatorluğun yönetimi konusunda, onun yanında yer alan komutanlar (ardılları) "Diadokhlar" (Diadokhoi) arasında anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştı (Tekin, 2008: 139).

Diadokhlar, Babylonia'da bir devlet konseyi oluşturarak, imparatorluğun nasıl yönetileceği hakkında bir karara varmışlardı. Bu kararlara göre III. Aleksandros'un Roksane'den doğacak (Plut. 77) çocuğunun erkek olması halinde krallık ona ve henüz küçük yaşta olan üvey kardeşi III. Philippos Arrhidaios'a verilecekti. O zamana kadar, imparatorluk toprakları bir bütün olarak kabul edilmiş; ancak yönetimi kolaylaştırmak adına komutanlar arasında bölüştürülmüştü. Perdikkas, imparatorluk ordusunun ve Asya'daki toprakların yönetimine geçmişti; dolayısıyla en büyük gücü elinde bulundurmaktaydı. Makedonia ve Yunanistan'ı Antipatros ve Krateros, Büyük Phrygia, Lykia ve Pamphylia'yı Antigonos Monophthalmos, Hellespontos Phrygia'sını (Küçük Phrygia) Leonnatos, Lydia'yı Menandros, Thrakia'yı Lysimakhos, Karia'yı Assandros, Paphlagonia ve Kappadokia'yı Eumenes, Kilikia'yı Philotas, Media'yı (İran) Pithon, Syria'yı Laomedon ve Mısır'ı Ptolemaios olmak üzere yönetim bölüştürülmüştü. Seleukos ise bu paylaşımın dışında kalmış, kendisine Perdikkas'ın sağ kolu olarak süvari birliğinin komutası verilmişti (Diod. XVIII. 2-4; App. Syr. IX. 52; Özsait, 1985: 1; Tekin, 2008: 142).

¹Atina'da 114. Olimpiyat zamanı (Arr. An. VII.28.1).

²Babylonia kronolojisinde Seleukos Krallık Dönemi başlangıç tarihi belirsizdir. Babylonia takvimine göre, Seleukos yıl 7'de (MÖ 311/0 veya 305/4) kral olmuş, 25 yıl 6 ay krallık yapmış, yıl 31'de (MÖ 280/79) ölmüştür. (Sachs ve Wiseman, 1954: 203, 204; Austin, 1981: 336).

Perdikkas, III. Aleksandros'un cenazesini Mısır'dan alıp Makedonia'ya götürmek istemişti, fakat onun güçlenmesi diğer komutanları rahatsız ediyordu. Ptolemaios cenazeye el koyarak, Mısır'da bir mezar inşasına başlamıştı. Bunun üzerine Perdikkas, Mısır'a bir sefer düzenleyerek (MÖ 321) Diadokhlar arasındaki ilk savaşı başlatmış oldu. Ancak Perdikkas, Mısır'a varmadan kamp esnasında içlerinde Seleukos'un da bulunduğu subaylar tarafından öldürülmüştü (Diod. XVIII. 36; Tekin, 2008: 142). Perdikkas'ın ölüm haberinin hemen ardından diğer Diadokhlar'dan Eumenes'in Krateros'u katlettiği haberi gelmişti (Diod. XVIII. 37; Özsait, 1982: 290). Bu iki haber üzerine Syria'daki Triparadeisos kentinde bir toplantı yapılmış (Errington, 1970: 49-77) ve bu toplantı uyarınca Antipatros "İmparator Vekili" olarak yönetimin başına, Antigonos ise Eumenes taraftarlarını yok etmek için Asya'daki ordunun komutanlığına "Başkomutan" sıfatı ile getirilmişti. Satraplıkların yönetiminde bir kaç değişiklik yapılarak; Kappadokia Nikanoros'a, Lydia Kleitos'a, Hellespontos Phrygiası Arrhidaios'a, Kilikia Philoxenos'a ve Babylonia Satraplığı Seleukos'a verilmişti (MÖ 320) (Diod. XVIII. 39; App. Syr. IX. 52-53; Özsait, 1982: 290; Tekin, 2008: 142).

MÖ 319'da Antipatros'un ölümü üzerine Antigonos en güçlü kişi konumuna gelmişti (Eus. Chron. I. 247). Antigonos önderliğinde Eumenes'e karşı yapılan mücadele kısa sürede olsa Kassandros, Lysimakhos, Ptolemaios ve Seleukos'u bir araya getirmiş ve bu birlik Eumenes'in idam edilmesi ile sonuçlanmıştı. Antigonos, bu zaferden sonra satraplıkları yeniden organize etmiş ve kendine müttefik olan kişileri satrap olarak atamıştı (Diod. XVIII. 50; ; App. Syr. IX. 53; Özsait, 1982: 290). Seleukos, Antigonos'u Babylonia'ya ziyareti sırasında kral gibi karşılamış fakat Antigonos'un kendisinden yıllık gelirlerin hesabını istemesi üzerine tedirgin olmuş ve Ptolemaios'a sığınmıştı. Bunun üzerine Antigonos'un gücünün artmasından endişelenen Ptolemaios, Lysimakhos ve Kassandros ile Antigonos'a karşı bir koalisyon oluşturmuş, Seleukos da Ptolemaios'un yanında koalisyonda yer almıştı. Hüküm sürdürdükleri toprakların sahipliğini ve imparatorluk fetihlerinden elde edilen gelirlere pay isteyen müttefikler Antigonos'a bir heyet yollamış, ancak bu talep reddedince savaşın başlaması kaçınılmaz olmuştu (MÖ 315) (App. Syr. IX. 53; Özsait, 1982: 290; Tekin, 2008: 142, 143).

Antigonos, Makedonia'daki Kassandros'a karşı savaş hazırlıklarındayken, oğlu Demetrios'u Syria'ya göndermişti. Palastina-Gazze'de (Filistin-Gaza) yapılan savaşta Demetrios, Ptolemaios'a karşı yenilerek, savaştan kaçmış ve bu zaferlerinden sonra Ptolemaios'un yanında yer alan Seleukos, zafer kazanan anlamına gelen "Nikator" ünvanını almıştı (App. Syr. IX. 54; Diod. XIX. 90, 91; Eus. Chron. I. 249).

MÖ 311'de dört komutan Ptolemaios, Lysimakhos, Kassandros ve Antigonos arasında yapılan bir barış müzakeresine göre; Antigonos Asya'nın en büyük komutanı olacak, Kassandros ise o sıralar 13 yaşında olan III. Aleksandros'un oğlu IV. Aleksandros tahta geçinceye kadar krallığa vekalet edecek ve Makedonia'yı yönetecekti. Ptolemaios Mısır'da, Lysimakhos Thrakia'da hüküm sürmeye devam edeceklerdi. Seleukos'a ise Syria, Phoenike ve Karia'nın yönetimini verilmişti (Diod. XIX. 105; Tekin, 2008: 143). Ancak bu antlaşma uzun sürmemişti. Kassandros aynı yıl III. Aleksandros'un oğlu ve karısı Roksane'yi öldürmüştü (App. Syr. IX.54), böylelikle tahtın yasal varisi olmadığı için vekil olarak imparatorluğun başına geçmeyi planlamıştı fakat bu gerçekleşmedi. Bu olayın ardından III. Aleksandros'un imparatorluğunda, tek bir kral tarafından yönetilme politikası sona erecekti (Tekin, 2008: 143).

Ptolemaios ise o sıralarda Kıbrıs'ta savaştığı Demetrios'a karşı başarılı olamamış ve bunun üzerine Antigonos kendisi ve oğlu Demetrios'u "Basileus" yani kral ilan etmişti (Diod. XVIII. 93-99; App. Syr. IX. 54; Paus. I. 6. 6). Ardından Seleukos, Ptolemaios, Lysimakhos ve Kassandros da bu ünvanı almışlardı (MÖ 305) (Mansel, 1995: 464).

Barış müzakeresinin hemen ardından Seleukos, Babylonia'da büyük bir başarı kazanmış ve Babylonia kralı olmuştu (MÖ 311/0 veya 305/4)². Susa ve Media bir vasallık olarak onun otoritesi altına girmişti. Topraklarının sınırları içerisinde Hyrkania, Parthia, Aria, Margiana, Baktria ve Sogdiana, Dragiana ve Arakhosia bulunmaktaydı. Baktria'dan Hindistan içlerine kadar ilerlemiş ve Hindistan Kralı Khandragupta ile bir anlaşma yaparak, ondan savaş ganimeti olarak 480 adet fil almıştı. Bu filler Lysimakhos'un

²Babylonia kronolojisinde Seleukos Krallık Dönemi başlangıç tarihi belirsizdir. Babylonia takvimine göre, Seleukos yıl 7'de (MÖ 311/0 veya 305/4) kral olmuş, 25 yıl 6 ay krallık yapmış, yıl 31'de (MÖ 280/79) ölmüştür. (Sachs ve Wiseman, 1954: 203, 204; Austin, 1981: 336).

Antigonos'u ortadan kaldırma konusundaki planlarında epey yararlılık gösterecekti (App. Syr. IX. 55; Strab. XVI. 1. 5; Diod. XVIII. 90, 100; Grainger, 1991: 107-109).

Uzun sürmeyen barış sürecinde Antigonos ve oğlu Demetrios Batı'da büyük bir güç oluşturmuşlardı. Bu durum karşısında Lysimakhos, Seleukos ve Ptolemaios yeniden bir koalisyon kurarak savaş hazırlıklarına girişmişlerdi. Lysimakhos ve Seleukos'un orduları Phrygia'daki Ipsos'ta (Afyon ilinin Sipsin köyü) yapılan savaşta (MÖ 301) Antigonos ve Demetrios'u bozguna uğramış, Antigonos öldürülmüş ve oğlu Demetrios da kaçmıştı. Böylelikle Antigonos'un toprakları aralarında pay edilmişti; Tauros dağlarına dek (Trakya'dan Hals Nehrine kadar) Anadolu'nun büyük bir kısmını Lysimakhos almış, Tauroslar'ın doğusundan Indus'a kadar olan Doğu ülkeleri ile Phoenike ve Koele-Syria³ Seleukos'a verilmiş, Ptolemaioslar ise Aşağı Syria ve Palestina'yı almışlardı. (Diod. XX. 106.3-5, 113.4, XXI. 1.1-6; App. Syr. IX. 55; Polyb. II. 44; Paus. I. 6.7,8; Eus. Chron. I. 249; Tekin, 2008: 147). Ancak bu paylaşımın rahatsız olan Seleukos, Ptolemaios'un bu savaşta yararlılık göstermemesi gerekçesiyle, ona verilen topraklar konusunda itiraz etmişti. Bu karar, daha sonra aralarında çıkacak ve tarihte "Syria Savaşları" olarak adlandırılan pek çok savaşın sebebi olacaktı (Tekin, 2008: 147).

I. Seleukos Nikator, yönetimi altındaki yeni topraklarda Makedon ve Grek göçlerini destekleyerek koloniler için⁴ yerleşim yerleri açmıştı. Kurmuş olduğu kentler; babası adına 16 tane Antiokheia, annesi adına 5 tane Laodikea, kendisi adına 9 tane Seleukia ve eşleri adına 3 tane Apameia ve bir Stratonikea'dı (App. Syr. IX. 57). Koele-Syria'da, kurulduğu dört büyük kent ile Antiokheia Epidaphne, Seleukia Pieria, Apameia ve Laodike'den dolayı bu bölge "Tetrapolis" olarak anılmaktaydı (Strab. XVI. 2). Bunların dışında III. Aleksandros onuruna Grek ve Makedon isimli büyüklü küçüklü pek çok kent kurmuştu bunlar; Berrhoea, Edessa, Perinthos, Maronea, Gallipolis, Akhaia, Pella, Orphos, Amphipolis, Arethusa, Astakos, Tegea, Khalkis, Larissa, Heraea ve Apollonia, Parthia'da Sotera, Kalliope, Kharis, Hekotompulos ve Akhaia, Hindistan'da

³Kilikia ve Amanos Dağı'ndan itibaren başlayan, Kommagene ve Syria'nın bir parçasını içine alan topraklar "Koele-Syria" olarak adlandırılır. Bu bölge Phoenike kıyıları ve Kudüs'ü de içine alır (Strab. XVI. 2. 2).

⁴Seleukos kolonileri için bk. (Cohen, 1978).

Aleksandropolis ile Mesopotamia ve Armenia'da Nikepolis'ti (bk. Harita 1) (App. Syr. IX. 57).

Ipsos savaşının hemen ardından ittifaklarda değişiklikler gerçekleşmişti. Seleukos, Demetrios'un kızı Stratonike ile Lysimakhos da Ptolemaios'un kızı Arsinoe ile evlenmişlerdi. Bu evliliklerle Seleukos ve Demetrios'a karşı Ptolemaios, Lysimakhos ve Kassandros olmak üzere Hellenistik dünya yeniden ikiye ayrılmıştı. Daha sonra Demetrios'un Güney Syria'yı zapt etmesi ve Ptolemaios'un diğer kızıyla evlenmesi ile Seleukos ve Demetrios'un araları açılmıştı (Plut. Demetr. XXXII. 1-5, XXXIII. 1; Paus. I. 7. 1; Özsait, 1985: 33).

I. Seleukos'un diğer ardıllarla arasındaki savaş sürerken, oğlu I. Antiokhos'u Baktria Prenslığıne getirmişti (MÖ 294). I. Antiokhos, Ipsos savaşında Seleukos süvarilerine komutanlık yapmış ve Demetrios'u oyalayarak savaşta büyük bir yararlılık göstermişti. Bunun üzerinde babası henüz hayatta iken oğlunu ikinci kral olarak tahtına ortak etmişti ve Asya'nın doğu bölgelerinin yönetimini ona vermişti (MÖ 294-281) (Plut. Dem. XIX. 3; Houghton ve Lorber, 2002: 111). I. Antiokhos, Seleukia Tigris'te kendi sarayına yerleşmiş ve üvey annesi Stratonike ile evlenmişti. Şehir kuruculuğu, kolonizasyon⁵ konusunda oldukça aktifti ve Pers bölgesinde⁶ Seleukos egemenliğini yeniden sağlamakta gecikmeyecekti (App. Syr. X. 59-61; Diod. XXI. 1. 20; Eus. Chron. I. 249). Bu dönemde I. Seleukos, topraklarının büyük bir kısmını oğlunun yönetimine devretmiş olmasına rağmen, kendisinin Euphrates Nehri ile deniz kıyısı arasında yer alan geniş bölgede yönetimi altında yetmiş iki satraplığı mevcuttu (App. Syr. X. 62).

Diğer taraftan Mısır'da Ptolemaios ölmüş ve yerine oğlu II. Ptolemaios geçmiş, Lysimakhos'un Krallığı'nda ise henüz ölmeden taht kavgaları baş göstermişti. Ptolemaios'un kızı Arsinoe, oğlunu tahta geçirmek istemiş ve Lysimakhos'un Lysandra'dan olma oğlu Agathokles'i öldürmeyi planlamıştı. Bunu fark eden Agathokles Seleukos'a sığınmış, aynı zamanda Lysimakhos yönetiminden memnun

⁵I. Antiokhos Dönemi'nde kurulan koloniler için (Sherwin-White ve Kuhrt, 1993: 20, 21; Sarılar 2014: 159-190).

⁶Seleukos egemenliği altında ilk isyan edenler Persler olmuştu (MÖ 294) (Houghton ve Lorber, 2002: 2, dp.12).

olmayan bazı kentler de (Pergamon ve Sardes gibi) Seleukos'dan yardım istemişlerdi. Bunun üzerine Seleukos ve Lysimakhos orduları Smyrna'nın kuzeyinde Hermos (Gediz) vadisindeki Korupedion'da karşılaşmışlar ve savaşta Lysimakhos öldürülmüştü (MÖ 281) (App. Syr. X. 64; Paus. I. 10. 3-5). Bu sayede Küçük Asya'nın büyük bir kısmı Seleukoslar'ın yönetimine geçmişti⁷ (Özsait, 1982: 294).

Bu savaşın ardından Seleukos, Lysimakheia'ya geçmiş, Makedonia'nın boşalan tahtını almayı umut etmişti ancak Antipatros'un torunu olduğu için tahtın yasal varisi olduğunu iddia eden, Ptolemaios Soter'in oğlu olan Ptolemaios Keraunos tarafından öldürmüştü (App. Syr. X. 62, 63; Paus. I. 16. 1. 2; Strab. XIII. 623).

Seleukos'un ölümü ile III. Aleksandros hayata iken yanında olan tüm komutanlar ölmüş (Polyb. II. 41)⁸ ve "Diadokhlar Savaşı" sona ermişti⁹. III. Aleksandros'un devlet yapısı tamamen ortadan kalkmış, onun yerine devletin toprakları üzerinde üç büyük krallık oluşmuştu. Bunlar; Mısır'da II. Ptolemaios yönetiminde Ptolemaioslar; Makedonia'da I. Demetrios'un ölümünden sonra (Polyb. II. 44) yerine geçen oğlu II. Antigonos Gonotas yönetiminde Antigonoslar ve Anadolu'dan Indus'a değin Doğu'nun egemeni I. Antiokhos yönetiminde Seleukoslar olmuştur (Tekin, 2008: 148). Bunların yanında irili ufaklı bir takım devletlerde tarih sahnesinde yer alacaktı, bunlar; Orta ve Ön Asya'da Baktria ve Parthia, Anadolu'da Armenia, Kappadokia, Pontos, Galatia, Pergamon ve Bithynia, Karadeniz'in Kuzey'inde Bosphoros, Balkan Yarımadasında Epiros, Afrika'da Kyrine ve Nubia ile Yunanistan'da iki siyasi birlik ve bir kaç bağımsız devletti (Mansel, 1995: 478).

I. Antiokhos, yönetimi on üç yıl babası ile ortak yürütmüş (App. Syr. XI. 65) bundan sonra tek başına yürütecekti ve babasının yolundan giderek Doğu'daki egemenliğini sürdürmeye çalışacaktı. Syria üzerindeki otoritesini yeniden sağlamış fakat Küçük Asya'daki egemenliğini sürdürmek için yalnızca büyük rakibi Ptolemaioslar'a karşı

⁷John Ma, bu savaştan sonra Küçük Asya'daki bazı bölgelerin Karia, Lykia ve Samos gibi bu savaş sırasında Lysimakhoslar'ın yönetiminden hemen sonra Seleukoslar'ın değil, Ptolemaioslar'ın yönetimine geçtiği düşünmektedir (2000: 39, dp. 47).

⁸Polybios (II. 41)'de bu olaylar 124. Olimpiyat oyunlarının başlangıcıyla tarihlendirilir.

⁹Bundan sonra mücadeleler onların ardılları "Epigonoslar" arasında gerçekleşecektir (Diakov, 1987: 387-392).

değil, diğer rakiplerine karşı da pek çok sefer düzenlemek zorunda kalmıştı. “Syria Veraset Savaşı” olarak bilinen savaş sırasında Anadolu’nun güney kesimi Ptolemaioslar’ın yönetimine, bu dönemde (eğer daha erken değilse)¹⁰ geçmişti (Sherwin-White, Kuhrt, 1993: 20-21; Ma, 2000: 39).

Korupedion savaşından bir süre önce Balkan Yarımadası, Galatlar tarafından istilaya uğramıştı (Magie, 2001: 8). Makedonia’da Antipatros’un torunu olması sebebiyle Ptolemaios Keraunos, Makedonia tahtına geçmiş, fakat kısa bir süre sonra Galatlarla yapılan savaşta öldürülmüştü (Polyb. I. 4. 5). Ardından Galatlar, Lysimakhos’un krallığının yıkılması ile Thrakia’ya yönelmişlerdi (Paus. I. 13. 2, 3; X. 19. 5-23). Bithynia Kralı I. Nikomedes Galatlar’ı paralı asker olarak kullanmış, bu sayede Galatlar, Boğazlar üzerinden Anadolu’ya girmişler ve burada baskınlar düzenleyip önelere gelen yerleri yakıp yağmalamışlardı (MÖ 278/77) (Liv. XXXVIII. 16; Strab. XIII. 27; Magie, 2001: 8; Lequenne, 1991: 3-37; Mitchell, 1993: 15-18; Mansel, 1995: 471; Arslan, 2000: 39-67; Kaya, 2000: 40, 41).

I. Antiokhos, yaklaşık 10 yıl süren Galat istilalarına karşı yapılan bir savaşta 16 fil (Luc. Xeux. IX) kullanarak tarihte “Fil Zaferi” (MÖ 269)¹¹ olarak adlandırılan zaferin ardından koruyucu anlamına gelen “Soter” ünvanını almıştı (App. Syr. XI. 65). Galatlar, bu savaşta yenilmiş olmalarına rağmen Phrygia bölgesine yerleşmiş oldukları bilinmektedir (Arr. I. 4. 6-8; VII. 15. 4; Cohen, 1978: 15; Lequenne, 1991: 38- 43; Mansel, 1995: 471; Arslan, 2000: 70-74; Kaya, 2000: 44-46).

I. Antiokhos Soter, bir yandan Galat istilaları ile uğraşırken diğer yandan kızı Apama’yı Kyrene’nin yöneticisi II. Ptolemaios’un üvey kardeşi olan Magas ile evlendirmişti (Eus. Chron. I. 249). Bu evlilik Ptolemaioslar’ın hoşuna gitmemiş, zaten I. Antiokhos Soter, bu evlilik anlaşmasını Ptolemaioslar’a karşı, babası zamanında aralarında yapılan anlaşmayı bozmak için kasıtlı yapmış olmalıydı. I. Antiokhos Soter’in Mısır üzerine yaptığı ilk atakla da aralarındaki durgunluk dönemi bitmiş ve I. Syria Savaşları

¹⁰Bu konudaki tarihlendirme tartışmaları için bk. (Ma, 2000: 39 vd.)

¹¹Bu zaferin tarihi önceki araştırmacılar tarafından MÖ 275 olarak kabul edilmektedir ancak Mitchell, tarafından yazıtlara göre MÖ 269/68 olabileceği önerilmektedir (1993: 17)

başlamıştı (MÖ 276-272)¹² (Paus. I. 7. 3). II. Ptolemaios Küçük Asya kıyılarına deniz kuvvetlerini yollamış ve Syria'yı istila etmişti. I. Antiokhos ise Syria'da karşı saldırıya geçmiş ve Damaskos'u ele geçirmişti (Poly. Stra. IV.15) Bu savaşın sonunda Seleukoslar Küçük Asya'nın Batı kıyılarındaki yönetimine devam etmiş ancak Güney kıyılar, Kilikia ve olasılıkla Pamphylia Ptolemaioslar'ın eline geçmişti (Sherwin-White ve Kuhrt, 1993: 34, 35; Mansel, 1995: 474).

Seleukoslar kuruluşlarından hemen sonra ilk topraklarını kaybetmeye başlamışlardı. Korupedion savaşından sonra Anadolu'da birtakım krallıklar ortaya çıkmıştı. Bunlardan Bithynia, Pontos, Kappadokia ve Armenia bağımsızlıklarını ilan ederek, Hellenistik imparatorluğun en büyük mirasçısı olan Seleukoslar'ın hegemonyasını tanımadıklarını bildirmişlerdi (Özsait, 1982: 297). Pergamon'da ise Lysimakhos'un hazine bekçisi olarak görevlendirdiği Philetairos, Seleukoslar'la eskiden beri iyi ilişkiler sürdürmekteydi (Strab. XIII. 623). Öyle ki Philetairos, Seleukos Nikator öldürüldüğünde cenazesini Ptolemaios Kerainos'tan satın alarak, Seleukia Pieria'da adına "Nikatorion" denilen bir tapınak inşa ettirmişti (App. Syr. X. 63). Ancak Philetairos öldükten sonra yerine geçen Eumenes, I. Antiokhos Soter'in krallığın birliğini sağlamaya çalıştığı sıralarda Pergamon'da bağımsızlığını ilan etmesinin ardından (Paus. I. 8.1, 10.4) Sardes'te yapılan savaşta Eumenes başarılı olmuş ve kendisini kral ilan etmişti (MÖ 262) (Strab. XIII, 624; Magie, 2001: 10, 11). Böylelikle Seleukoslar'ın kıyı ile bağları tamamen kopmuş ve batıda önemli toprak kayıplarına uğramışlardı (Özsait, 1982: 297).

I. Antiokhos Soter, ölümünden önce babasının yaptığı gibi oğlu II. Antiokhos ile yönetimi bir süre paylaşmış (MÖ 266-261) (Austin, 2006: no. 169, OGIS 222), MÖ 246 yılında Ephesos'ta 64 yaşında öldüğünde¹³ oğlu II. Antiokhos tek başına yönetime geçmişti (MÖ 261-246) (App. Syr. XI. 65; Eus. Chron. I. 249-251).

II. Antiokhos'un ilk işi Ptolemaioslar'la mücadelelere devam etmek olmuş, aralarında yapılan II. Syria Savaşı (MÖ 261-253) sırasında Küçük Asya'daki Ptolemaios

¹²I. Syria Savaşı tarihlendirme önerileri için bk. (Tarn, 1926: 155-162).

¹³Eusebios (Chron. I. 249)'da , I. Antiokhos Soter'in ölümü için 129. Olimpiyat (MÖ 262) tarihini vermektedir.

egemenliğinden bağımsız bazı kentlerle (Ephesos, Miletos, Samos ile Batı Karia, Pamphylia ve Kilikia kentleri) işbirliği yapmıştı (Ma, 2000: 41-43). Hatta II. Antiokhos, bu kentlerden Miletoslular'ın Tiranı Timakhos'u öldürmesi nedeniyle de ilahi anlamına gelen "Theoeides" ünvanını almıştı (App. Syr. XI. 65, 66). Bu işbirliği sayesinde Ptolemaioslar Ege'den sürülmüş fakat Kilikia, Pamphylia, Lykia ve Karia'ya da egemen olmaya devam etmişlerdi. MÖ 254/3'te aralarında bir barış anlaşması yapılmış, buna göre II. Antiokhos Theoeides, karısı Laodike'den ayrılacak ve II. Ptolemaios Philadelphos'un kızı Berenike ile evlenecek ve bu kadından doğacak çocuklarını da kendisine halef yapacaktı (App. Syr. XI. 65). Sonuçta Seleukoslar açısından kazanılan topraklar ile kaybedilenler arasında bir denge olmuştu (Mansel, 1995: 475).

Bir yandan Syria savaşı sürerken, II. Antiokhos Theoeides kızı Stratonike'yi Kappadokia veliaht prensi III. Ariarathes ile evlendirmişti (Diod. XXXI. 19. 5, 6; Eus. Chron. I. 251). Ayrıca Syria savaşının hemen sonrasında Thrakia'da Kypselas kuşatmasını gerçekleştirmişti (Poly. Stra. IV. 16).

II. Antiokhos, II. Syria savaşı sonucundaki anlaşmaya uyarak karısı Laodike'den ayrılarak, II. Ptolemaios'un kızı Berenike ile evlenmiş ve bir oğlu olmuştu. Daha sonra (MÖ 246) II. Antiokhos muhtemelen karısı Laodike tarafından zehirlenerek öldürülmüştü (App. Syr. XI. 65).

Tahtın, Berenike'nin oğluna verilecek olmasından memnuniyetsiz olan Laodike, Berenike ve oğlunu öldürtmüş ve böylelikle oğlu II. Seleukos'u (MÖ 246- 225)¹⁴ tahta geçirmişti (App. Syr. XI. 66; Polyb. II, 71; Just. XXVII. 1; Eus. Chron. I. 251). Bunun üzerine III. Ptolemaios kız kardeşinin öcünü almak için Syria'ya girmiş ve tarihte III. Syria Savaşı ya da Laodikeia Savaşı olarak bilinen savaşı (MÖ 246-241) başlamıştı. III. Ptolemaios, Seleukia Pieria ve Antiokheia'yı ele geçirmiş, Mesopotamia yoluna baskınlar düzenleyerek, Babylonia'ya kadar ulaşmıştı (App. Syr. XI. 65).

¹⁴Eusebios (Chron.I. 251)'da , II. Seleukos'un hükümlerlik yılları için 133. Olimpiyat (MÖ 246) - 139. Olimpiyat (MÖ 227) tarihleri arasını vermektedir.

Ptolemaioslar'la savaş sürerken diğer yandan Seleukos Krallığı parçalanmaya devam etmekteydi. Doğu'nun büyük satraplıkları Parthia ve Baktria bağımsızlık mücadelesi¹⁵ vermişlerdi. (MÖ 247/6) (Justin XLI. 4.5-10; Lerner, 1999: 11-43; Sherwin-White ve Kuhrt, 1993: 107-111; Mansel, 1995: 475)

III. Ptolemaios ise bu savaşlarla ele geçirdiği yerleri elinde tutmakta zorlanmış, Mısır'daki isyanları bastırmak için geri döndüğünde, II. Seleukos, kaybettiği toprakları geri alarak muzaffer anlamında "Kallinikos" ünvanını almıştı (MÖ 245) (Polyb. II. 71; Özsait, 1982: 297). Ancak Seleukia Pieria (MÖ 219'da III. Antiokhos'un yeniden fethine kadar) Ptolemaioslar'a devredilmişti (Polyb. V. 58).

II. Seleukos Kallinikos (Pogon) MÖ 241'den itibaren tahtı üvey kardeşi Antiokhos Hieraks ile paylaşmak zorunda kalmıştı (Polyb. II. 71; Just. XXVII. 2). Bir süre sonra, Tauros dağının kuzeyindeki Asya topraklarının yönetimine sahip olan Antiokhos Hieraks, krallık ünvanına tek başına sahip olmak istemiş, bunun üzerine kardeşler arasında savaş başlamıştı (MÖ 240-237). II. Seleukos, Küçük Asya'yı istila etmiş, ancak Antiokhos Hieraks, Pontos Kralı II. Mithradates ile yaptığı mütteliklik ile Galat paralı askerlerin desteğiyle kardeşine karşı bir zafer kazanmıştı. Sonuçta, Antiokhos Hieraks'ın hükümdarlığının tanınması ile aralarındaki savaş sona ermişti. Böylelikle II. Seleukos, Babylonia ve Parthia gibi doğu bölgelerinde kalmış, batı bölgelerini terk etmişti (MÖ 228) (Strab. XI. 8, XVI. 2; Just. XXVII. 2-3; XXXVIII. 5).

Antiokhos Hieraks, Pergamon Kralı I. Attalos ile Galatlar arasındaki savaşta, Pergamon'dan pay almak amacıyla Galatlar'a destek olmuş fakat amacına ulaşamamıştı (MÖ 229-227). Ardından, Mesopotamia'yı işgal etmiş ve kardeşini buradan kovmuştu fakat başarısı uzun sürmemiş Thrakia'da öldürülmüşü (MÖ 227)¹⁶ (Polyb. V. 74; Just. XXVII. 3; Eus. Chron. I. 251-253). Bu savaşların sonunda Seleukoslar'ın egemenliği altındaki, Boğazlardan Tauroslar'a, Ege Denizi'nden Phrygia'ya kadar olan topraklar Pergamon Krallığı'nın egemenliğine girmişti (Özsait, 1982: 298).

¹⁵Parthia ve Baktria'nın II. Seleukos'a karşı yürüttükleri bağımsızlık mücadelelerinin ayrıntıları için bk. (Lerner, 1999: 11-43).

¹⁶Eusebios (Chron. I. 253)'da Antiokhos Hieraks'ın ölümü için 138. Olimpiyat (MÖ 228)'den Karia'daki savaşın ardından bir tarihi vermektedir.

II. Seleukos, MÖ 226'da Küçük Asya'ya yeniden sefer düzenlemeyi planlarken ölmüştü (Just. XXVII. 3; Eus. Chron. I. 253). Ancak ölmeden önce oğulları III. Seleukos (Keraunos) (MÖ 226-223) ve III. Antiokhos arasında yönetimi paylaşmıştı. III. Seleukos Keraunos orduları yönetemeyecek kadar zayıf ve hastalıklı idi. İlk iş olarak kaybedilen toprakları Pergamon Krallığı'nın elinden almak üzere başkomutanlığa atadığı kuzeni Akhaios ile bir sefere çıkmak olmuştu ve bu sefer sırasında bir komplo ile öldürülmüştü (MÖ 223) (App. Syr. XI. 66; Eus. Chron. I. 251-253; Polyb. IV. 48).

Bunun üzerine krallık yönetimi o sıralarda küçük yaşlarda olan III. Antiokhos'a geçmişti (MÖ 223- 187)¹⁷ (Polyb. IV. 2; Eus. Chron. I. 253). Genç kral, ilk yıllarında babasının kendisini emanet ettiği üst düzey yönetici Hermias'ın güçlü etkisi altında kalmıştı (Polyb. V. 41). Devlet yönetiminde kolaylık sağlamak için Yukarı Asya satraplıklarının başına vali olarak Molon'u ve Küçük Asya'ya Akhaios'u atamıştı (Polyb. IV. 48; Eus. Chron. I. 245; Özsait, 1982: 298).

Kısa bir süre sonra iki doğu satraplığı Babylonia'da Molon ve Persis'te Aleksandros yeni hükümete karşı isyan başlatmıştı. III. Antiokhos, Ptolemaioslar'a karşı seferde iken Hermias doğudaki bu isyanları bastırmak için asker yollamış, fakat bu girişimleri başarısızlıkla sonuçlanmıştı. İsyenlar, MÖ 220'de Apollonia'da III. Antiokhos yönetimindeki ordu ile güçlkle ancak bastırılabilmişti (Polyb. V. 41-43, 57-58). Bu savaşlar sonrasında kral Antiokheia'ya döndüğünde, Hermias'ı kovarak kendisini onun etkilerinden kurtarmış oldu (Polyb. V. 56).

III. Antiokhos, bir taraftan isyanları bastırılmaya çalışılırken, diğer taraftan IV. Ptolemaios Philopator ile arasında gerçekleşen IV. Syria Raphia Savaşı'nı (MÖ 219-217)¹⁸ yürütmekteydi. III. Antiokhos, Antiokheia'nın limanı olmasının yanı sıra Seleukos Nikator'un mezarının burada bulunması sebebiyle Seleukos Krallığı için sembolik bir anlam taşıyan Seleukia Pieria'yı geri almış ve Koele-Syria'da yeniden üstünlük sağlamayı başarmıştı (Polyb. V. 58). Kral, Tyre ve Ptolemais Ake üzerine

¹⁷ Eusebios (Chron. I. 253)'da III. Antiokhos'un hükümlanlığı için 139. Olimpiyat (MÖ 223) ile 148. Olimpiyat (MÖ 187) tarihleri arasını vermektedir.

¹⁸ Polybios (I.3)'de bu olayları 140. Olimpiyatlar ile başlatmıştır.

yürümüş ve buradaki kentler krala teslim olmuştu. III. Antiokhos, ardından Palastina'ya doğru ilerleyerek iki başarılı yıl geçirdikten (Polyb. V. 68-71) sonra Raphia'da büyük bir yenilgiye uğramış ve Seleukia Pieria dışında bu bölgeler yeniden Ptolemaioslar'ın hakimiyeti altına girmişti (App. Syr. I. 1; Polyb. I. 3; V. 79-86).

Diğer taraftan Akhaios, Küçük Asya'da atalarının topraklarını geri almak istemiş, bu amaçla yaptığı seferlerle Pergamon Krallığı'na kaybedilen toprakları geri almış ve burada Seleukos egemenliğini yerleştirmişti. Ancak krallık ünvanına sahip olmak isteyen Akhaios, kendisini Sardes'te kral ilan ederek III. Antiokhos'a karşı isyan başlatmıştı (MÖ 220/19) (Polyb. IV. 48). Bu sırada Akhaios'un Pisidia'ya inmesinden faydalanan Pergamon Kralı I. Attalos Aeolia, Ionia ve Hellespontos'ta bazı kentleri ele geçirmişti (MÖ 229-227) (Polyb. V. 77-78; XXI. 42, 2).

III. Antiokhos, I. Attalos ile anlaşma yaparak Akhaios'a karşı bir sefer gerçekleştirmek üzere Küçük Asya'ya geçmişti (MÖ 214-213). Ptolemaioslar'dan yardım almasına rağmen Akhaios, Sardes yakınlarında yapılan bir çarpışmada yenilerek ve öldürülmüştü. Bu savaştan sonra III. Antiokhos, Küçük Asya'nın iç kesimleri ile Tauroslar'daki Kilikia Kapısı (Gülek Boğazı)'ndan Mysia'ya kadar, ayrıca Sardes Kalesi ve Antiokheia'yı da ele geçirmişti (MÖ 215/4) (Polyb. VII. 15-18; VIII. 17-21; Ma, 2000: 59-60).

Küçük Asya'da özellikle kıyı bölgelerdeki hakimiyetini yitiren III. Antiokhos, Doğu'ya yönelerek Ptolemaioslar ve bazı satraplıklarla savaşa girmişti. İlk olarak Armenia ile savaşmış (MÖ 212-211) (Polyb. VIII. 23), ardından Euphrates (Fırat) Nehri'nden botlarla geçerek, Tigris (Dicle) Nehri kıyısındaki Seleukia'ya gelmiş, kışı burada geçirmişti (Polyb. IX. 43). Baharda, Media (İran) üzerine ilerlerken, Ekbatana'da Aene (Anaitis) Tapınağı'nı yağmalamış ve buradan ganimetler elde etmişti (Polyb. X. 27). Ardından Parthia'yı yeniden ele geçirmiş (MÖ 209) ve Baktria ile savaşmıştı¹⁹ (App. Syr. I. 1). MÖ 206'da Hindistan'a kadar ilerlemiş ve Hindistan Kralı ile kurulan dostluk bağlarını temsil eden tıpkı Seleukos Nikator gibi o da savaş filleri hediye almıştı (Polyb. XI. 34; XIII. 9). Kışı Karmania'da geçirmiş ve ertesi yıl Gerrha üzerine seferler

¹⁹Parthia ve Baktria'nın III. Antiokhos'a karşı yürüttükleri bağımsızlık mücadelelerinin ayrıntıları için bk. (Lerner, 1999: 45-62).

düzenlemişti. Burada yapılan çarpışmaların ardından varılan anlaşma neticesinde Gerrhalılar'dan çeşitli baharatlar ve 500 talent gümüş savaş tazminatı almıştı (Polyb. XIII. 9). Doğu'da geçirdiği 17 yılın ardından buradaki egemenliğini kabul ettirmişti. III. Antiokhos yönetiminin 20. yıl dönümünde (MÖ 204) Babylonia'da büyük anlamına gelen "Megas"²⁰ ünvanını almıştı (App. Syr. I. 1; XI. 66; Bevan, 1902; Ma, 2000: 243-253, 272-276).

III. Antiokhos, MÖ 204/3'te Küçük Asya'ya geri dönmüş ve burada düzenlediği seferler ile Karia'nın iç kesimlerini (Alabanda, Alinda, Amyzon, Labruanda ve Mylasa) ele geçirmiş ve Ionia'da Teos, muhtemelen Kolophon ve Lebedus kentlerine karşı zafer kazanmıştı (Ma, 2000: 66-73).

Bu arada Mısır'da IV. Ptolemaios Philopator'un ölümü ile yerine çocuk denecek yaşlarda olan oğlu V. Ptolemaios Epiphanes geçmişti. III. Antiokhos, bu durumu fırsat bilerek Ptolemaioslar'a karşı Makedonia Kralı V. Philippos ile gizli bir anlaşma yapmış (MÖ 203/2) ve ardından V. Syria Savaşı'nı (MÖ 202-195) gerçekleştirmişti (Polyb. XV. 20; XVI. 1). III. Antiokhos, ilk önce Gazze'de daha sonra Panium dağındaki savaşta Ptolemaioslar'ı ağır yenilgiye uğratmış ve Syria'nın tüm topraklarını yeniden ele geçirmişti (App. Syr. I. 4; Polyb. XVI. 16.39; Just. XXX. 2).

Diğer taraftan III. Antiokhos'un müttefiki olan V. Philippos, topraklarını genişletme çabası içinde önce Bithynia Kralı I. Prusias'la anlaşarak Propontis'in Asya kıyısında bazı kentleri ele geçirmiş, sonrada Ptolemaioslar'ın egemenliği altında bulunan Kyklad Adaları'nın bir bölümünü ve Rhodos donanmasını yenerek Miletos'u ele geçirmişti. Büyük bir tehlikenin varlığını fark eden Rhodos ve Pergamon kralları, III. Antiokhos ve V. Philippos'a karşı Roma'dan yardım istemişlerdi (MÖ 201) (App. Mac. I. 2. 5; Polyb. XVI. 1-12, 24, 35 ; XVII. 2. 2-4, 44; Liv. XXXI. 2. 1-2; Özsait, 1982: 299).

²⁰Bevan (1902: 241-244)'de Polybios'un "Historiae" adlı eserinde geçen III. Antiokhos için bahsedilen "ΒΑΣΙΛΕΥΣ ANTIOXOY ΜΕΓΑΣ" değil "ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΜΕΓΑΣ ANTIOXOY" olduğunu, dolayısıyla "Megas" sözcüğünün soy ismi olarak değil bir ünvan olarak "büyük kral" anlamında kullanıldığını söylemektedir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. (Ma, 2000: 243-253. Yazıtlar için; 272-276).

Roma, bu sırada Hannibal'e karşı yürütülen II. Kartaca Savaşı'nı zaferle sonuçlandırmış ve yapılan antlaşma ile artık Batı Akdeniz'e sahip olmuştu. Roma bu ilerleyişinde, kendisine karşı büyük bir güç oluşturabileceğini düşündüğü Makedonia Krallığı'nı ortadan kaldırmak için müttefiklerinden gelen bu talebi kabul etmiş, yapılan bu ittifak sayesinde V. Philippos'u ağır bir yenilgiye uğratmıştı. Roma, bu zaferden sonra Makedonia'nın yönetimi altındaki tüm Grek kentlerini koruyuculuğu altına almıştı (MÖ 196) (Polyb. XVI.1-12; Özsait, 1982: 299; Mansel, 1995: 480-482).

Müttefik V. Philippos'un Roma ile mücadelesi esnasında III. Antiokhos, kara ve deniz ordusuyla Küçük Asya'ya bir sefer hazırlığındaydı. Küçük Asya'nın içlerinden batıya doğru ilerleyen kara ordusunun başına iki oğlunu geçirmiş ve onlarla Sardes'te buluşmuştu (MÖ 197) (Liv. XXXIII. 19. 8-11). Öncelikle Kilikia, Thrakia, Lykia ve Karia kıyısını izleyerek önemli Ionia kentlerini (Ephesos, Herakleia Latmos, Magnesia Meandros, Phokaia, Piriene ve muhtemelen Miletos) Seleukos kontrolü altına almış (Ma, 2000: 273- 276), Ephesos'ta Hannibal ile karşılaşmış ve Roma'ya karşı ona destek vermişti (App. Syr. I. 4). Hellespontos'u da egemenliği altına aldıktan sonra Thrakia'ya geçmiş ve Lysimakheia kentini başkent yaparak buraya yerleşmişti (MÖ 196-195) (Liv. XXXIII. 38-40). Böylece Seleukos tarihinde MÖ 280'deki topraklara yeniden kavuşmuş oldu (bk. Harita 1, 2). Ancak, kuşatılmaya direnen Smyrna ve Lampsakos kentleri Roma'lı General Flamininus'a elçi göndererek yardım talep etmişlerdi (Özsait, 1982: 299).

III. Antiokhos, atalarından kalma toprakların Roma'nın yönetimi altına girmesini kabul etmek istemiyordu. Bunun için Roma ile savaşın kaçınılmaz olduğunu anlamış ve kışı Phoenike'de geçirerek hazırlıklara başlamıştı. İlk olarak arkasında düşman bırakmamak için komşuları ile ittifaklar oluşturma çabasına girmişti (Özsait, 1982: 299). İlk önce Mısır'a geçmiş, Ptolemaios'un kızı Kleopatra Syra ile evlenerek Koele-Syria'yı çeyiz olarak almış fakat Ptolemaioslar Roma ile iyi ilişkiler kurmak yolunu tercih etmişti (Liv. XXXV. 13.4; App. Syr. I. 5). Pergamon Kralı Eumenes'e evlenmesi için kızı Antiokhis'i teklif etmiş fakat Eumenes, bunun Roma'ya karşı bir müttefiklik teklifi olduğunu anlamış ve çoktan Roma egemenliğini tanımış olduğundan, bu teklifi reddetmişti. Eski müttefik V. Philippos ise, zaten Roma'ya karşı ağır bir yenilgiden

yeni çıkmıştı. Kappadokia Kralı IV. Ariarathes ile görüşmüş, Bithynia Kralı I. Prusias'a elçi göndererek yardım istemiş, ancak tüm girişimlerinden bir ittifak umudunu kaybedince umutsuzluk içinde kış sonunda Ephesos'a varmıştı (App. Syr. I. 5; Polyb. XXI; Liv. XXXVII. 53). Roma ise durumu diplomatik yolla çözmek istemekteydi. Ancak III. Antiokhos'un Sardes'ten Roma Senatosu'na gönderdiği bir elçi ile atalarından kalma toprakları asla terk etmeyeceğini bildirmesi üzerine aralarında gelişecek savaş kesinleşmiş oldu (App. Syr. I. 6; Liv. XXXVII. 25; Polyb. XVIII. 49-52; Özsait, 1982: 299).

III. Antiokhos, MÖ 192/1 kışını Khalkis'te geçirmiş, Yunanistan'da Romalıların egemenliğini kabul etmek istemeyen Aeotolialılar'ın kışkırtmasının etkisiyle tarihçilerin acele ve yanlış bir karar olarak nitelendirdiği, Hannibal'den aldığı taktik doğrultusunda ilk olarak on bin askerle Romalılara karşı Yunanistan üzerine sefere çıkmıştı (Polyb. XX. 1; Liv. XXXV. 12. 34-39; Özsait, 1982: 299). Ancak, Roma'nın koruyuculuğunu kabul eden Grek kentlerinin desteği ile Thermopylai'da Roma tarafından yenilgiye uğratılmış ve Yunanistan'dan güçlerini geri çekmek zorunda kalmıştı (MÖ 191) (App. Syr. I. 7; App. Mac. I. 5).

III. Antiokhos, MÖ 190'da Kolophon'a kuşatma yaparak buradan deniz gücünü kontrol edebileceğini planlamıştı ancak Roma, Ege Denizi'ne gönderdiği donanması ile yandaşları Pergamon ve Rhodos donanmaları birleşerek Myonnessos'ta yapılan deniz savaşında Seleukoslar'ı ağır bir yenilgiye uğratmış, Seleukoslar'ın deniz gücü tamamen yok edilmişti. III. Antiokhos, Kolophon'dan kuşatmayı kaldırmak zorunda kalmış ve Thrakia'yı boşaltarak Sardes'e geri dönmüştü (Liv. XXXV.1- 36.20; App. Syr. III. 12-19; Özsait, 1982: 300).

Diğer taraftan Roma kara ordusu, Myonnessos'taki yenilginin haberini almış ve Lysimakheia'nın terkedilmesi üzerine Kuzey Ege kıyılarından ilerleyerek, Khernesossos (Gelibolu Yarımadası)'u işgal etmiş ve hiçbir engelle karşılaşmadan Rhodos ve Pergamon filoları yardımıyla, Hellespontos'u geçerek Eumenes'in ordusu ile birleşmişti. Böylelikle Sipylos Dağı yakınlarındaki Magnesia'da yapılan savaşta Seleukoslar'ı karada da yenilgiye uğratmıştı (MÖ 190) (Liv. XXXVII. 31-33; App. Syr.

VI, 30-44; App. Pun. 20; Özsait, 1982: 300). Antik yazar Polybios (XXI. 15. 37)'a göre bu yenilgilerin ardından III. Antiokhos, kendisine ve büyük karakterine duyulan güvene karşı büyük bir hayal kırıklığı yaşatmış oldu.

Roma ile Seleukoslar arasında geçen kara ve deniz savaşları sonucunda bir barış müzakeresi yapılmıştı. Roma Senatosu'nun belirttiği ön koşullara göre; Seleukoslar, savaş tazminatı ödeyecek; Roma'nın istediği rehineleri, özellikle Hannibal'i Roma'ya teslim edilecek; Ionia ve Aetolia'daki güçlerini geri çekecek; Küçük Asya topraklarını boşaltacak, Tauros Dağları'nın doğusuna çekilecekti (Liv. XXXVII. 33.55, 45, 46; App. Syr. VII. 37-40; Polyb. XXI; Özsait, 1982: 300)

Savaş sonrası yapılan barış müzakeresinin ardından kesin barış koşullarının belirlenmesi için Roma'nın konsülü Gnaeus Manlius, Pergamon ve Rhodos elçileri ile Seleukoslar arasında MÖ 188'de Apameia kentinde bir anlaşma yapılmıştı. Buna göre; Seleukoslar, Tauroslar'ın kuzeyinde kalan tüm toprakları Romalılar'a devredecekti (bk. Harita 3). Savaş filleri Eumenes'e verilecek ve donanma gemilerinin bir kısmına el konularak kalan kısmı yakılacaktı. III. Antiokhos'un oğlu IV. Antiokhos Roma'ya rehin bırakılacak ve diğer oğlu IV. Seleukos yönetime ortak²¹ edilecekti (Liv. XXXVII. 39; App. Syr. VII. 37-40; Polyb. XXI. 45).

Bu anlaşmadan sonra gerçekte Seleukos Krallığı'nın sembolik olarak devam ettiği söylenebilir. Bir teoriye göre Roma, Seleukos Krallığı soyundan birini rehin almakla yönetimi iki kola ayırarak yönetimde manipülasyon gücünü elinde bulunduracaktı (Houghton ve Lorber, 2002: 353-354).

Apameia Barışı'ndan bir yıl sonra III. Antiokhos, Elam'daki Bel/Zeus tapınağının yağma edilmesine direnen kalabalık tarafından öldürülmüştü (Diod. XXVIII. 3, XXIX. 15). Böylelikle, Seleukos Krallığı'nın yönetimine IV. Seleukos tek başına geçmiş oldu (App. Syr. VIII. 45).

²¹IV. Seleukos'un babasının yanında yönetime ortak edilmesi muhtemelen MÖ 196-197 Thrakia'nın ele geçildiği ve burada başkentin yeniden yapılandırıldığı sırada gerçekleşmişti (App. Syr. VIII.45; Houghton vd., 2008: 1).

IV. Seleukos, babasının düzenlediği Küçük Asya seferlerinde askeri yararlılıklar göstermiş, muhtemelen MÖ 197-196 Thrakia'nın ele geçildiği ve burada başkentin yeniden yapılandırıldığı sırada yönetime ortak edilmişti (App. Syr. VIII. 45; Houghton vd., 2008:1). Babası Yunanistan'a sefer düzenlediği sırada o da Eumenes'e karşı savaşmış ve Pergamon'u kuşatmıştı (App. Syr. V. 26; Polyb. XXI. 6). Roma'ya karşı Magnesia Savaşı'nda ise sol kanatta kara komutanlığını yürütmüştü (App. Syr. VI. 33).

IV. Seleukos, Rhodos ve Roma'ya karşı müttefiklikler kurmuş, kızı Laodike'yi Makedoniali Perseus ile evlendirmişti. (Polyb. XXV. 4) Akhaia Birliği ile babasının kurduğu iyi ilişkileri sürdürmüştü (Diod. XXIX. 17), ancak Roma ile yapılan Apameia Barışı'na bağlı kalarak Tauroslar'ı geçmek niyetinde olan Pontoslu Pharnakes'i desteklememişti (Diod. XXIX. 24). Appianos (Syr. XI. 66)'a göre on yıl hüküm süren kralın talihsizliği, babasının Roma ile yaptığı barışa sadık kalması sebebiyle aktif bir siyaset sürdürememiş olmasıydı. Roma'ya her yıl 1000 talent gümüş ödemek zorunda kalmıştı (Liv. 42. 6.7)

IV. Seleukos, 12 yıldır Roma'da rehin olan kardeşi IV. Antiokhos'un yerine oğlu Demetrios'u göndermişti. IV. Antiokhos eve dönmek üzere Atina'ya vardığında kardeşinin devlet adamlarından biri olan Heliodoros tarafından öldürdüğü haberini almıştı (MÖ 175). Heliodoros, Eumenes ve Attalos'un kışkırtmaları ile yönetimi ele geçirmek istemiş fakat yönetim kısa bir süreliğine IV. Seleukos'un karısı IV. Laodike ve oğlu Antiokhos'a kalmıştı. Ardından Roma'dan dönen IV. Antiokhos²², şanlı anlamına gelen "Epiphanes" ünvanı ile Syria topraklarının yönetimini devralmıştı (App. Syr. VIII. 45).

IV. Antiokhos Epiphanes, yönetime geçtiğinde (MÖ 175-164) ağabeyinin karısı IV. Laodike ile evlenmiş ve oğlu Antiokhos'u evlatlık almıştı. Ancak Seleukos'dan olma Andronikos ya da Antiokhos adındaki diğer oğlunu kurban olarak idam ettirmişti. Aynı kadından kendisinden olma oğlu Antiokhos ise gelecekte yönetime geçecek olan V. Antiokhos idi (Diod. XXX. 7.2).

²²IV. Antiokhos, III. Antiokhos'un üç oğlundan küçük olanıdır ve Roma'ya rehin gönderilmeden önce adı Livius (XXXIII. 19. 9)'ta Mithradates olarak geçmektedir.

IV. Antiokhos, Mısır'da IV. Ptolemaios'un çocuk yaşta yönetime geçmesini fırsat bilerek Mısır üzerine seferler düzenlemiş (VI. Syria Savaşı, MÖ 170-168), Pelesium'u işgal etmiş, Memphis'e ulaşmış, Mısır'ın neredeyse tamamını ele geçirmiş (Diod. XXX. 2, 14-18; Polyb. XXVIII. 19, 20; XXXIX. 23; Liv. XLIV. 19. 6, 7). Deniz yolu ile Kıbrıs'a ulaşmıştı (Liv. XLV. 11). Ancak Aleksandreia'yı almak için ilkinde başarısız olup Syria'ya döndükten sonra, ikinci kez ilerlediğinde Romalı bir elçi olan Popillius, kralın etrafına bir daire çizerek ona bu daireden çıkmadan evvel Mısır'ı tahliye etmesi için söz vermesini söylemiş, Kral Roma'nın bu sert buyruğuna boyun eğmek zorunda kalmıştı (App. Syr. XI. 66; Diod. XXXI. 1, 2 ; Polyb. XXIX. 27; Liv. XLV. 12. 3-6; Cic. Phil. VIII. 8).

IV. Antiokhos, Mısır'dan çekildikten sonra yönetime komutan Lysias velayetinde henüz dokuz yaşındaki oğlu V. Antiokhos'u bırakarak kendisi kaybedilen doğu satraplıklarını yeniden almak üzere seferlere çıkmıştı (1. Macc. I. 32, 33). Bu sıralarda Ptolemaioslar ile arasında bulunan Jerusalem (Kudüs) kentinde Yahudiler sülaleler halinde yaşamakta idi (1. Macc. IV. 7-9, 23-26). Kral, bu bölgede eski Hellen pagan geleneklerini yeniden canlandırmak istemiş, Jerusalem'ı bir Hellenistik şehir haline getirerek burada bir Zeus tapınımini yeniden canlandırmaya çalışmış, MÖ 166'ta Daphne festivalini düzenlemişti. Ancak bu hareketler Yahudi Makabeler sülalesi ve ona bağlı olan sivil halkın kendisine isyan etmesi ile sonuçlanmış, isyanları güçlülükle bastırılabilmişti (1. Macc. I. 11-15, 20-24, 44-50, 55-59; IV. 7-15, 23-26; V. 11-17; 2. Macc. VI. 1-7; V. 5-27; VI. 6. 1-5; Diod. XXXI. 16.1; Polyb. XXX. 25. 1- 26. 9; Mansel, 1995: 486).

Kral, doğu seferleri sırasında Armenia Kralı Artaksias'a karşı bir sefer düzenlemiş (MÖ 165) ve kralı esir almıştı (App. Syr. VIII. 45; Diod. XXXI. 17). Daha sonra Elymais'teki Nanaia tapınağını yağmalamış kısa bir süre sonra da Persis ve Media arasındaki Tabaea kentinde sebebi bilinmeyen bir biçimde ölmüştü (MÖ 164) (App. Syr. XI. 66; Diod. XXXI. 18; Polyb. XXXI. 9; 1. Macc. VI. 1-17; 2. Macc. I. 13-17, IX. 1-29; V. 5. 1-5).

IV. Antiokhos, ölüm yatağında iken Lysias'ın koruması altındaki oğlunu ve devleti arkadaşı Philippos'a teslim etmiş (1. Macc. VI. 14) fakat bu durumdan hoşnutsuz olan

Lysias, Philippos'u öldürerek yönetimde çocuk kralın yanında yer almıştı (1. Macc. VI. 63). Ancak Lysias'ın planladığının aksine, bu dönemde Apameia Barışı'nın koşullarını sürdürmek üzere Romalı yönetici Gnaeus Octavius'un Syria'ya gelmesi ile yönetimde söz sahibi olamamıştı (App. Syr. VIII, 46; Diod. XXXI. 29; Polyb. XXXI. 2. 7-12; Plin. NH. XXXIV. 24).

Bu sırada Roma'ya amcasının yerine rehin olarak gönderilen I. Demetrios, yönetimdeki hakkını talep etmişse de Roma Senatosu bunu reddetmişti (Poly. Stra. XXXI.11). Aynı zamanlarda Doğu'da satraplık²³ yapan Timarkhos, bölgede kral olarak tanınmaya başlamıştı (Diod. XXXI. 27). Roma'dan kaçan I. Demetrios önce Lysias'ı öldürterek Syria'da yönetime el koymuş (Polyb. XXXI. 11-13; App. Syr. VIII, 47; Eus. Chron. I. 253), ardından, Timarkhos'la savaşmış ve onu öldürerek Babylonia'yı ele geçirmişti (App. Syr. VIII. 45; Diod. XXXI. 27). Bu zaferden sonra "Soter" ünvanını almış ve V. Laodike ile evlenmişti (MÖ 161) (App. Syr. VIII. 46, 47; XI. 66-67). Appianos'un (Syr. VIII. 47)'aktardığında göre kral, Roma senatosuna 10 bin altın değerinde bir taç göndererek rehine bedelini ödemişti.

MÖ 160'da Roma Senatosu, I. Demetrios Soter'i Seleukos kralı olarak tanımak zorunda kalmıştı (Diod. XXXI. 29, 30; Polyb. XXXII. 2). Ancak tahta geçtikten sonra dış politikada uzlaşmasız bir yol izlemiş ve Pergamon, Mısır ile Syria halkları tarafından düşmanlık kazanmıştı (Diod. XXXI. 32). Kappadokia Kralı V. Ariarathes ile müttefikliği bozulmuş ve bölgeye seferler düzenlemişti (App. Syr. VIII. 47; Diod. XXXI. 28, 32-34; Polyb. XXXII. 11; XXXIII. 6. 2). Yahudiler üzerine yürütülen seferlere devam edilmiş ve bu seferler ile Yahudi Sülalesi üzerindeki Seleukoslar'ın hakimiyeti yeniden düzenlenmişti (1. Macc. VI. 6-50; 2. Macc. XIV).

Bu sırada IV. Antiokhos'un oğlu olduğu varsayılan I. Aleksandros Balas (MÖ 150-145), kendisinin tahtın yasal varisi olduğunu iddia etmiş ve I. Demetrios'un düşmanları tarafından destek görmüştü. I. Aleksandros Balas, Attaloslar'ın maddi ve Ptolemaioslar'ın ordu yardımları ile Ptolemais Ake'nin yönetimini ele geçirmişti (MÖ 150) (Diod. XXXI. 32; Eus. Chron. I. 255; 1. Macc. X. 1). Bunun üzerine Roma Senatosu, I. Aleksandros Balas'ı Seleukos Krallığı'nın hükümdarı olarak tanımış (Poly.

²³Timarkhos, Appianos (Syr. VIII. 45-47)'a göre Babylonia'da, Diodoros (XXXI. 27)'a göre Media'da satraplık yapmıştır.

Stra. XXXIII. 18.6-14), VI. Ptolemaios'un kızı Kleopatra Thea ile evlenmişti (Jos. AJ. XIII. 80-82; 1. Macc. X.1. 55-58).

I. Aleksandros Balas, I. Demetrios ile aralarında geçen savaşlarda onu yenilgiye uğratıp, öldürerek tahtı bir süreliğine tek başına ele geçirmişti (MÖ 150- 145) (1. Macc. X.1. 48-50). Ancak I. Demetrios Soter'in oğlu II. Demetrios babasının yerine tahta geçmiş ve I. Aleksandros Balas ile mücadelelere devam etmişti. Bu taht mücadeleleri sırasında Seleukoslar büyük toprak kayıpları yaşamışlardı. Fırsattan yararlanan Ptolemaioslar I. Aleksandros Balas'tan desteklerini çekerek Antiokheia'yı ele geçirmiş ve Küçük Asya'da yeniden hakimiyet kazanmışlardı (Diod. XXXII. 9; 1. Macc. XI. 13). Doğu'da Parthia ve Susa gibi önemli bölgeler bu sırada kaybedilmişti (Mørholm, 1965: 150-152).

II. Demetrios, ordusunu I. Aleksandros Balas'ın üzerine sürmüş, müttefik değiştiren VI. Ptolemaios, kızı Kleopatra Thea'yı bu kez de II. Demetrios ile evlendirmişti (MÖ 146) (Diod. XXXII. 9; Jos. AJ. XIII.116,120; Just. XXXV. 2. 2; 1. Macc. XI. 13-15). II. Demetrios, Girit ve Kilikia'da üstünlük sağlamış, bu sırada I. Aleksandros Balas bir suikast ile öldürülmüştü (Diod. XXXII. 9, 10. 1; 1. Macc. XI. 13, 16-18). Bu olaydan bir iki gün sonra IV. Ptolemaios ölmüş ve askerleri Koele-Syria'dan çıkarılmıştı (1. Macc. XVIII.18,19). II. Demetrios, bu başarılarının karşısında "Nikator" ünvanını alarak yönetime tek başına sahip olmuştu (MÖ 145) (App. Syr. XI. 67-68).

II. Demetrios'un yönetimi sırasında pek çok sefere çıkması ve isyanlarla uğraşması gerekmişti. Bunu fırsat bilen I. Aleksandros Balas'ın devlet adamlarından Diodotus, çocuk yaşta olan I. Aleksandros Balas ve Kleopatra Thea'nın oğlu VI. Antiokhos Dionysos'u²⁴ arkasına alarak isyan çıkarmıştı (MÖ 145/4). Diodotus, II. Demetrios'u Antiokheia'dan çıkartarak VI. Antiokhos'u kral ilan etmişti (MÖ 144). II. Demetrios, ise saldırılara karşı koyamayıp Kilikia'ya kaçmış, bir süre sonra Diodotus Kilikia'ya da saldırmıştı. (App. Syr. XI. 68; Diod. XXXIII. 4; Just. XXXIV. 1. 1, 2; 1. Macc. XI. 39, 40, 54-57).

²⁴Appianos (Syr. XI, 68)'da I. Aleksandros Balas ve Kleopatra Thea'nın oğlunun adı "Aleksandros" olarak geçmektedirAncak aynı kişi diğer kaynaklarda "Antiokhos" (daha sonra VI. Antiokhos Dionysos olacak) olarak anılmaktadır (1. Macc. XI.39).

Diodorus, VI. Antiokhos Dionysos'un bir sefer sırasında öldüğünü iddia ederek, krallığını ilan etmişti (App. Syr. XI, 67; Diod. XXXIII. 28; 1. Macc. XIII. 31, 32; Just. XXXVI. 7). Bu olaylardan sonra Diodorus, antik kaynaklarda "Tryphon" adı ile anılmaktadır (App. Syr. XI. 66).

Tryphon, Antiokheia'yı ele geçirerek yalnızca Syria'nın başkentini ve tahtı değil aynı zamanda Seleukos savaş fillerini de ele geçirmiş oldu (1. Macc. XI. 55, 56). Korekesium'da bir deniz donanması kurmuş ve Batı Kilikia ve Pamphylia kıyılarını (Seleukia Pieria dışında) ele geçirmişti (Strab. XIV. 5. 2).

II. Demetrios, Antiokheia'yı kaybettiğinde Kudüs'teki Yahudi Yüksek Rahibi Jonathan ile Tryphon'a karşı bir anlaşma yapmış. Bunun üzerine, Yahudiler, Tryphon ile uzun süren savaşlar içine girmişlerdi. Bir süre sonra II. Demetrios'un vaatlerini yerine getirmediğini düşünen rahip, bu kez de Tryphon'a destek vererek onun Kuzey Syria ve Kudüs'ü ele geçirmesini sağlamıştı (1. Macc. XI. 41-53, 57-62).

Bu dönemde Seleukos Krallığı Doğu'daki gücünü giderek kaybetmekte idi. Elymaea Kralı I. Kamnakires, I. Aleksandros Balas zamanında Susa'da bağımsızlığını kazanmış (MÖ 147), daha sonra bağımsızlığını kazanan satraplıklara Babylonia da eklenmişti (MÖ 144) (Houghton vd., 2008: 262). Diğer taraftan Doğu'nun başkenti Seleukia Tigris Parthlar tarafından işgal edilmiş (MÖ 141), II. Demetrios Nikator, Parthlar üzerine yaptığı bir seferde yenilgiye uğramış ve esir düşmüştü (MÖ 139/8). Parthia Kralı Phraates, onu kız kardeşi Rhodoguna ile evlendirmiş ve sarayında esir olarak tutmuştu (App. Syr. XI. 67; Eus. Chron. I. 255; Just. XXXVI. 1. 4-6; XXXVIII. 9. 2-10; 1. Macc. XIV. 2-3).

II. Demetrios'un Parthia sarayında esir tutulduğu sırada, küçük yaşta Küçük Asya'ya gönderilen kardeşi VII. Antiokhos, kardeşinin haberini alır almaz zorlukla Syria'ya dönmüş (MÖ 137)²⁵ (Just. XXXV. 2.1; Eus. Chron. I. 255; 1. Macc. XV. 3,4), paralı

²⁵Eusebios (Chron. I. 255), VII. Antiokhos'un Syria'ya dönüşü için 160. Olimpiyat (MÖ 137) tarihini vermektedir

askerler ile kurduğu ordu sayesinde Tryphon'un üzerine yürüyerek yönetimi yeniden Seleukos sülalesine geçirmişti (App. Syr. XI. 68; 1. Macc. XV. 11-14, 25, 37).

VII. Antiokhos (MÖ 138- 129), yönetime geçer geçmez, II. Demetrios'un karısı Kleopatra Thea ile evlenmişti. Kleopatra Thea'nın bu iki evliliklerden pek çok çocuğu olmuştu. II. Demetrios ile evliliğinden, V. Seleukos Philometor ve VIII. Antiokhos; VII. Antiokhos ile evliliğinden ise beş çocuğu olmuştu. Bunlar; Seleukos (Arkakes tarafından alındı), iki tane Antiokhos, biri çocuk yaşta ölmüş diğeri Kyzikos'a gönderilen IX. Antiokhos ile iki tane de Laodike isimli kızları olmuştu (App. Syr. XI. 68; Jos. AJ. XIII. 222; 1. Macc. XV. 10; Eus. Chron. I. 257).

VII. Antiokhos, ilk iş olarak Jeruselam'a girmiş, buradaki Yahudi rahibi I. John Hyrkanus'un üzerine yürümüş ve kenti kuşatmıştır. Aralarında yapılan antlaşmada Hasmonaea Yüksek Rahipliği Seleukoslar'ın müttefiki olmuştu (MÖ 132) (1. Macc. XV. 1-9, 26-36, 38-41; XVI. 1-10; Diod. XXXIV/XXXV. 10. 1-5).

VII. Antiokhos, MÖ 130'da Doğu eyaletlerine seferler düzenlemiş burada üç savaş kazanmış; Babylonia, Seleukia Tigris ve Susa'yı geri kazanmış, Media'da başarılar elde etmişti (Just. XXXVIII. 10. 1-8). Ağabeyini almak üzere Parthlar'ın üzerine yürümüş fakat savaşımaya gerek kalmadan kendisinden korkan Kral Phraates, II. Demetrios'u salıvermişti ancak bundan habersiz olan VII. Antiokhos, Parthlar'a karşı düzenlediği seferlerden birinde ölmüş ve ikinci karısı Laodike ile Kleopatra Thea'dan olma oğlu Seleukos, Parthia Krallığı'na rehin olarak verilmişti (MÖ 129- 126) (App. Syr. XI. 68; Diod. XXXIV/XXXV. 10. 1-5, 17; Just. XXXVIII. 10. 7-10; Eus. Chron. I. 257)

Bu savaşların sonunda Seleukoslar Doğu'daki tüm topraklarını kaybetmiş oldu (Houghton vd., 2008: 349). II. Demetrios, Syria'ya dönmüş ve ikinci kez yönetime geçmişti (MÖ 129-125) (App. Syr. XI. 68; Eus. Chron. I. 257; Jos. AJ. XIII. 253; Just. XXXVIII. 10. 7, 11). Ancak Syria'ya döndüğünde Seleukos topraklarının sınırları oldukça azalmış; Kilikia, Seleukia Pieria ve dağınık bir şekilde Koele-Syria toprakları ellerinde kalmıştı (bk. Harita 4). Yahudiler, Syria'da bazı bölgeleri ele geçirmiş ve bağımsızlıklarını ilan ederek Roma ile müttefiklik kurmuşlardı (Jos. AJ. XIII. 254-265).

Sikkeler ışığında Damaskos, Sidon, Tyre kentlerinin II. Demetrios'un kontrolü altında olduğu bilinmektedir (Houghton vd., 2008: 409). Ancak, bu sırada II. Aleksandros Zabinas²⁶ Ptolemaioslar'ın desteğini alarak, Antiokheia'da krallığını ilan etmişti (MÖ 128) (Jos. AJ. XIII. 268; Just. XXXIX. 1. 4, 5).

Diğer taraftan II. Demetrios'un karısı Kleopatra Thea ve ailesi Ptolemaioslar ile arası bozulmuş, Pelesium'da VIII. Ptolemaios'a karşı savaşmış fakat Syria'daki isyanlar sebebiyle geri çekilmek zorunda kalmıştı (MÖ 128) (Just. XXXVIII. 8. 11, 12; 9. 1; XXXIX. 1. 1, 2).

II. Demetrios, Damaskos'ta giriştiği savaşta II. Aleksandros Zabinas'a yenilerek Ptolemais Ake kentine kaçmış, fakat Kleopatra Thea'nın kent kapılarını kapatması üzerine Tyre'ye kaçarken öldürülmüştü (MÖ 125)²⁷ (App. Syr. XI. 68; Eus. Chron. I. 257; Just. XXXIX. 1. 7, 8; Jos. AJ. XIII. 267, 268).

II. Demetrios'un ölümünden sonra II. Aleksandros Zabinas'ın krallığı (MÖ 128-122) Kilikia'da Antiokheia, Apameia ve Kuzey Syria'da bazı kentlerde tanınmıştı (Diod. XXXIV/XXXV. 22). Diğer taraftan II. Demetrios'un yerine oğlu, V. Seleukos Philometor yönetime geçmişti fakat annesi Kleopatra Thea kısa bir süre sonra oğlunu öldürerek (MÖ 125) Ptolemais Ake'de bağımsız bir krallığın girişiminde bulunmuştu. Ancak kısa bir süre sonra oğlu VIII. Antiokhos²⁸ ile yönetimi paylaşmak zorunda kalmıştı (MÖ 125-121/0) (App. Syr. XI. 68-69; Jos. AJ. XIII.2 67, 365; Just. XXXIX. 1. 7-9; Eus. I. 257).

VIII. Antiokhos²⁹ Ptolemaioslar'ın kızlarından Kleopatra Tryphaena ile evlenmiş bu kraliyet evliliği sayesinde Ptolemaioslar'dan destek alarak II. Aleksandros Zabinas'a karşı savaşında başarıya ulaşmıştı. II. Aleksandros Zabinas Antiokheia'da altın Zeus heykelini alarak kaçtıysa da korsanlar tarafından yakalanıp krala teslim edilmiş ve idam

²⁶VII. Antiokhos'un evlatlığı ya da I. Aleksandros'un biyolojik oğludur (Just. XXXIV. 1.4-5).

²⁷Eusebios (Chron. I. 257), II. Demetrios'un ölümünü 164. Olimpiyat (MÖ 124) tarihini vermektedir.

²⁸Kleopatra Thea, VIII. Antiokhos Epiphanes'i Athena'ya eğitim almaya göndermişti (App. Syr. 68; Jos. Aj. XIII. 365).

²⁹Bu evlilikten doğan 6 oğlu ve bir kızı oldu. Bunlar sırası ile yönetimi devraldılar; IV. Seleukos, III. Demetrios, XI. Antiokhos ve ikizi I. Philippos ile XII. Antiokhos'tu.

edilerek öldürülmüştü (App. Syr. XI. 69; Diod. XXXIV/XXXV. 28. 2, 3; Just. XXXIX. 2. 2-6; Eus. Chron. I. 257).

VIII. Antiokhos annesi Kleopatra Thea'yı zehirleyerek öldürmüştü (App. Syr. XI. 69; Just. XXXIX. 2. 7) böylelikle kısa bir süre tahta tek başına kaldıktan (MÖ 121/0-97/6) sonra (Just. XXXIX. 2. 9), üvey kardeşi IX. Antiokhos³⁰ Batı'dan dönerek Kilikia, Phoenike ve Kuzey Syria kentlerine saldırarak Antiokheia'yı ele geçirmişti (MÖ 114/3). Bir süre iki kardeş arasında taht savaşları devam etmiş, Antiokheia³¹, güneyde Damaskos, Sidon ve Ptolemais Ake kentleri bu süre içinde devamlı el değiştirmişti. (App. Syr. XI. 69; Jos. AJ. XIII. 270-272; Just. XXXIX. 4; Eus. Chron. I. 257-259). Savaşlar sırasında VIII. Antiokhos Aspendos'a kaçmış, IX. Antiokhos ise Kleopatra Tryphaena'yi kaçırlıp öldürtmüştü (MÖ 110/9) (Just. XXXIX. 3. 5-12; Eus. Chron. I. 259). MÖ 102'de VIII. Antiokhos, Mısırlı Prenses Kleopatra Selene ile evlenmiş (Just. XXXIX. 4. 4), MÖ 96'da³² ise kendi ordu komutanlarından Herakleon tarafından öldürülmüş ve tahtına el konulmuştu (Jos. AJ. XIII. 365; Eus. Chron. I. 259).

IX. Antiokhos, VIII. Antiokhos'un dul karısı Kleopatra Selene ile evlenmiş (App. Syr. XI. 69; Just. XXXIX. 3. 3, 4), Herakleon'u öldürerek tüm Seleukos topraklarında tek başına hakimiyet kazanmıştı. Ancak bu çok uzun sürmemiş, VIII. Antiokhos'un oğlu VI. Seleukos Epiphanes, yürüttüğü savaşlarda amcasını öldürmüştü³³ ve kendisini Batı Kilikia'da kral ilan etmişti (MÖ 96/5) (App. Syr. XI. 69; Jos. AJ. XIII. 365; Eus. Chron. I. 259).

Diğer taraftan IX. Antiokhos'un yerine krallığın yönetimine oğlu X. Antiokhos geçmişti (MÖ 95-83). Hem babasının hem amcasının karısı olan Kleopatra Selene ile evlenmiş, bu nedenle Syrialılar ona "Antiokhos Pius" ismini vermişti. (App. Syr. XI. 69; Jos. AJ. XIII. 367). X. Antiokhos, VI. Seleukos'un üzerine yürümüş fakat Mopsos kentine kaçan VI. Seleukos, (antik yazarların yorumlarıyla yönetimdeki şiddet ve zorba

³⁰Kleopatra Thea, oğlu IX. Antiochos'a eğitim almaya göndermişti (App. Syr. XI. 68).

³¹Newell (1918: 92-110)' de Antiokheia darphanesindeki sikke basım faaliyetlerine göre bu süreci dört dönem olarak tanımlar, fakat Houghton vd., 2008: 484, 485'te bu süreci üç dönem olarak gözlemlemiştir

³²Eusebios (Chron.I. 259), VIII. Antiokhos'un öldürülmesi olayı için 170. Olimpiyat (MÖ 97/6) tarihini vermektedir.

³³Eusebios (Chron.I. 259), IX. Antiokhos'un ölümü için 171. Olimpiyat (MÖ 96/5) tarihini vermektedir.

anlayışı ile bilinen ve sevilmeyen bir karakter olması nedeniyle) bir gymnasiumda arkadaşlarıyla beraber halk tarafından yakılarak öldürülmüştü (MÖ 94/3) (App. Syr. XI. 69; Diod. XXXIV/XXXV. 34; Jos. AJ. XIII. 365; Eus. Chron. I. 259).

Bu süreçte Seleukos krallığı giderek zayıflamaktaydı, yönetim kardeş ve kuzenler arasında bölünmekte ve kısa aralıklarla Syria yönetimindeki krallar değişmekte idi (bk. Harita 5). Antik kaynaklardaki bu döneme ilişkin aktarılan bilgilerde bazı belirsizlikler³⁴ söz konusudur (Houghton vd., 2008: 565).

VI. Seleukos'un ölümünden hemen sonra kardeşi III. Demetrios, Damaskos'ta yönetimine geçmiş (MÖ 97/6) ve ikiz kardeşleri XI. Antiokhos ve I. Philippos

³⁴Antik kaynaklarda, Seleukos Krallığı'nda X. Antiokhos ile XIII. Antiokhos arasında geçen sürede gerçekleşen olaylar hakkında tarihlerde belirsizlik ve olaylarda birbirlerinden farklı ifadeler bulunmaktadır (Houghton vd., 2008: 565).

Appianos (Syr. VIII. 48, 49; XI.69-70) ve Justinianus (XL. 2)'de aktardıklarına göre X. Antiokhos'un II. Tigranes'e yenilerek, Syria halklarının yönetimini II. Tigranes'in ele geçirmişti. Romalı General Lucullus Syria'ya geldiğinde, X. Antiokhos'un güvenliği için Küçük Asya'ya gönderdiği oğlu XIII. Antiokhos'un Syria'ya gizlice geri dönmüş ve halkın rızasını alarak yönetimi üstlenmişti. Syria'da Lucullus yerine Pompeius göreve geçtiğinde ise XIII. Antiokhos'u tahtan indirmişti.

Anlatılan bu olaylar arasında, X. Antiokhos ile aralarında taht kavgaları yaşanan diğer krallardan (XI. Antiokhos, I. Philippos Philadelphos, III. Demetrios ve XII. Antiokhos) bahsedilmemiştir (Houghton vd., 2008: 565).

Bu konuda Josephus'un aktardığına göre; X. Antiokhos'un IV. Seleukos ile mücadelesinden sonra kardeşleri tarafından aralarındaki taht kavgalarının sürdürüldüğünü, I. Philippos Philadelphos'un Syria'da taç giydiğini, kardeşi XII. Antiokhos'un erkenden öldüğünü ve III. Demetrios'un Damaskos'ta yönetimi elinde tuttuğunu bildirir (XL. 2).

Şayet Appianos'un (Syr. VIII. 48) belirttiği gibi X. Antiokhos'un II. Tigranes'e yenilmesi üzerine Syria Krallığı Armenia krallığına dahil edilmiş ise Josephus'un bahsettiği gibi I. Philippos Philadelphos'un Syria'daki krallığı aynı tarihlerde söz konusu olamaz. Appianos (Syr. VIII. 48)'a göre düşünülürse I. Philippos Philadelphos'un krallık dönemi MÖ 84/3 tarihlerine denk gelir, çünkü Tigranes'in 14 yıl hüküm sürdüğünü aktarmaktadır. Ancak Tigranes'in Syria tipi bronz sikke basımları en erken MÖ 76/5 yıllarına tarihlendirilir (Broderson, 1989: 299'dan aktaran Aktaran Houghton vd., 2008: 595, dp.11).

Josephus'a göre Tigranes'in Syria'yı ele geçirmesinin duyulması Kudüs'te Aleksandros Salome'nin yönetimi (MÖ 76/5- 67/6) sırasında olmuştur. Tigranes gelmeden önce Kleopatra Selene'nin Syria'nın yönetiminde olduğundan da bahseder (XIII. 419-420). Ayrıca Cicero tarafından; Preator Verres'in Syracuse'ya gittiği zaman (MÖ 75) Kleopatra Selene'nin Syria'nın kralı olarak oğullarını Roma Senatosuna gönderdiği aktarılmıştır (Ver. IV.61).

Eusebios (Chron. I. 261) ise; X. Antiokhos'un XI. Antiokhos ve I. Philippos Philadelphos ile III. Demetrios'a yenilgisinin ardından Parthia'ya kaçtığından bahseder ve daha sonra Pompeius'un Syria'ya geldiğini ve X. Antiokhos'u görmezden gelerek bölgede özerkliğe izin verdiğini söyler.

Bu kronolojik bilgiler şüphelidir; Eusebios (Chron. I. 261)'da bahsettiği birinci olayı 171. Olimpiyatlardan üç yıl sonra yani MÖ 94/3'e tarihlendirir. Ancak Pompeius'un MÖ 64'ten önce Syria'ya gelmediği bilinir. Burada kronolojik bir hata söz konusu olmalıdır. Aradaki geçen yirmi yıllık sürecin nüvizmatik verilerine göre; X. Antiokhos ile XIII. Antiokhos arasında geçen sürede kraliyet darphanelerinde diğer krallara ait basımların olduğu bilinmektedir (Newell, 1918: 114-115; Houghton vd., 2008: 565- 566).

Tüm bu bilgiler değerlendirildiğinde II. Tigranes'in Syria'yı ele geçirmesi MÖ 73/2 olmalıdır (Houghton vd., 2008: 617).

Philadelphos, X. Epiphanes Philadelphos Antiokhos'la Antiokheia yönetimi için savaşımlardı (MÖ 94)³⁵, aynı yıl XI. Antiokhos attan düşerek ölmüş ve taht mücadelelerine I. Philippos Philadelphos ve kardeşi III. Demetrios birlik olup bir süre daha devam etmişlerdi. Sonunda X. Antiokhos yenilerek Parthia'ya kaçmış ve I. Philippos Philadelphos Antiokheia'nın yönetimini ele almış ve Syria'da krallığın başına geçmişti (MÖ 94/3-76/5). (Eus. Chron. I. 261; Jos. XIII. 369).

I. Philippos Philadelphos'un yönetime geçmesinin ardından çok geçmeden bu kez de kardeşi ile taht kavgaları baş göstermişti. III. Demetrios Damaskos'taki yönetim ile yetinmeyip başkent Antiokheia yönetimini ele geçirmeyi hedeflemiş, kısa bir süre de olsa bunu başarmıştı fakat hastalık sebebiyle öldüğünde I. Philippos Philadelphos, Antiokheia'yı yeniden ele geçirmiş oldu. (Jos. XIII. 384, 385). Damaskos'un yönetimine ise kardeşleri XII. Antiokhos geçmişti (MÖ 87/6-84/3).

XII. Antiokhos, Damaskos'ta Nabataea Arapları ve Hasmonaea Krallıkları ile savaşlar yapmış, bir sefer sırasında ordusu ile beraber çölde kıtlık ve susuzlukla mücadele ederken savaşı ve Damaskos'un yönetimini kaybetmişti (Jos. XIII. 387-391). Damaskos, bundan sonra Nabataea Kralı III. Aretas tarafından yönetilecekti (Jos. XIII. 392). Ancak kısa bir süre için Damaskos'un Kleopatra Selene ve oğulları tarafından yönetildiği düşünülmektedir (Belinger, 1949'dan aktaran Houghton vd., 2008: 613).

Cicero, Sicilya Praetor'u C. Verres zamanında Kleopatra Selene, oğulları XIII. Antiokhos ve adı bilinmeyen kardeşini Syria'nın kralları olarak Mısır'ın yönetimiyle ilgili bir talepte bulunmak üzere Roma senatosuna gönderdiğini fakat senatonun bu isteklerini reddettiğini aktarmaktadır (MÖ 75). Syria'ya geri döndüklerinde ise Sicilya Praetor'u C. Verres tarafından hazinelerinin yağmalandığını görmüşlerdi (MÖ 73/2)³⁶ (Ver. IV. 61-63). Bu tarihlerde II. Tigranes, Euphrades Nehri'nden Mısır'a kadar tüm topraklardaki Syria halkının yönetimini ele geçirmişti (App. Syr. VIII. 48; XI. 69 Just.

³⁵Eusebios (Chron. I. 261), bu olaylar için 171. Olimpiyatından 3 yıl sonrasını, yani MÖ 94 tarihini vermektedir.

³⁶Bu tarihler, Armenia kralı, II. Tigranes Syria'yı işgal ettiği tarih olmalıdır. Bu konudaki tartışmalar için bk. dp. 34.

40. 2. 3). Aynı dönemlerde XIII. Antiokhos muhtemelen Kilikia'da varlığını sürdürmekteydi (Houghton vd., 2008: 617).

Roma generali L. Licinius Lucullus, kendisinden kaçarak II. Tigranes'in topraklarına sığınan Mithradates'in peşinden Syria'ya gelmiş ve II. Tigranes'i yönetimden almıştı (MÖ 69). Bu sırada X. Antiokhos'un oğlu³⁷ XIII. Antiokhos Syria'ya gizlice geri dönmüş ve halkın rızasını alarak yönetimi üstlenmişti (App. Syr. VIII. 49; Just. XL. 40. 2).

Syria, XIII. Antiokhos yönetiminde iken sürekli Yahudi ve Arap taarruzlarına maruz kalmıştı (Just. XL. 3) MÖ 67'de I. Philippos Philadelphos'un oğlu II. Philippos Philoromaios Arap aşiret reisinden yardım alarak Antiokheia'nın yönetimini ele geçirmeyi başarmış fakat kısa sürmüştü (MÖ 67/6-66/5) (Diod. XL. 1a, b). Ardından yönetim yeniden XIII. Antiokhos'un eline geçmiş (MÖ 65/4) ancak çok geçmeden L. Licinius Lucullus'tan sonra Roma Senatosu tarafından görevlendirilen Pompeius (Cic. Man. 6) Syria'ya gelmiş (MÖ 64) ve Seleukos Kralı XIII. Antiokhos'u tahtan indirerek Seleukos Krallığı'na son vermişti. Böylelikle savaşmadan, Kilikia, Syria, Euphrates kıyısındaki tüm kentler, Polenime, Palastina ve Mısır'ın yönetimi Roma'nın eline geçti (bk. Harita 8) (App. Syr. VIII. 49, 50; XI. 70; Just. XL. 2.; Tekin, 2008:145). Bundan böyle bu topraklar, Roma'nın Syria Eyaleti (Provincia Syria) yönetimi altına girmiş oldu (Tekin, 2008: 145).

Appianos (Syr. XI. 70)'a göre Seleukos Krallığı, III. Antiokhos'dan başlamak üzere (gayri meşru olduğu için I. Aleksandros Balas ve onun adamı olan Diodotus hariç) on yedinci ve son kral olan XIII. Antiokhos'a kadar sürmüştür. Appianos, Syria'da Seleukos Krallığı'nın Pompeius tarafından sonlandırılmasına kadar geçen süreyi 230 yıl olarak hesaplamış ve buna Armenia Kralı II. Tigrates'in 14 yıllık hükümdarlığını da ekleyerek Syria için Makedon Krallarının toplam yönetim sürelerini hesap etmiştir³⁸.

³⁷Justinianus, IX. Antiokhos'un oğlu olduğunu söyler ancak bu muhtemelen yanlıştır (XL. 40. 2).

³⁸Ancak bu bilgiler görecelilik içermekte ve diğer antik kaynaklarla çelişkiler taşımaktadır.

2. Seleukos Krallığında Sikke Basımı

I. Seleukos, Media ve Susa'yı fethederek, Doğu Satrabı olduğunda Babylonia ve Susa'daki (Seleukia Elem) III. Aleksandros darphanelerinin yanı sıra yeni darphaneler de kurmuştu. Bu darphanelerde bir yandan III. Aleksandros sikkelerinin basılmasına devam edilmiş, diğer yandan Seleukos Krallığı'nın sembolü olan çapa ile "Çapa Aleksandros" tipi sikkeleri basılmıştı. (Newell, 1978: 99, 107; Houghton ve Lorber, 2002: 3).

MÖ 305/4'de I. Seleukos'un kral ünvanı almasıyla, Babylonia'ya yakın bir kent olan Seleukia Tigris, krallığın başkenti olarak yükselmişti (Newell, 1978: 99). Bu değişikliğin etkisi, darphanede daha önce basılan "Aleksandros tipi" sikkelerde kendisini göstermiş; bu tarihten sonra aynı tip sikkelerde "Aleksandros" yerine "Seleukos" lejandı kullanılmıştı (Newell, 1978: 9, 10). Media ve Susa'daki satraplığı sırasında Seleukia Tigris ile eş zamanlı olarak yeni açılan darphanelerde (Newell, 1978: 107) görülen ilk yenilik, ön yüzünde kahramanlık miğferi takmış bir baş ve arka yüzde bir zafer betimlemesi olarak taç takan Nike'nin yer almasıydı. Bu zafer sikkeleri Susa'daki posthumous III. Aleksandros sikkelerinin basımında 7-8 yıllık bir kesintiye sebep olmuştu (Houghton ve Lorber, 2002: 3).

Toprakların genişlemesiyle Seleukos Krallığı'nın merkez bölgesi MÖ 200'lere değin Syria ve Kilikia olmuştu. Bu bölgedeki Antiokheia Orontes, hem ticari hem de politik bir merkez konumundaydı bu sebeple Antiokheia darphanesi uzun süre kullanılan en önemli krallık darphanesi olmuştu. Antiokheia dışında Syria topraklarında Seleukia Pieria, Apameia ve Laodikeia (Mare); Kilikia'da ise yönetim merkezi Tarsos idi (Newell, 1918: 2; Mørkholm, 2000: 125) (bk. Harita 7). Krallığın ilk yıllarında bu kentlerde var olan darphaneler değiştirilmiş ve bunlara yenileri eklenmişti³⁹. Tüm bu darphanelerde yeni tarzda "Çapa Aleksandros" tipi sikkelerin basımı gerçekleştirilirken (Houghton ve Lorber, 2002: 3); Seleukia Pieria, Antiokheia gibi bazı darphanelerde arka yüzünde Zeus Nikephoros'un olduğu III. Aleksandros sikkelerinin basımına devam edilmişti (Houghton ve Lorber, 2002: 4). Apameia darphanesi krallığın ilk yıllarında

³⁹Seleukos Krallığı'nın batı darphaneleri için bk. (Newell, 1941).

askeri finansman amaçlı sikke basımlarında önemli bir merkez olmuştu (Newell, 1941: 155, 156).

MÖ 294’de Kilikia’nın da Seleukos topraklarına dahil edilmesiyle burada Tarsos (Antiokheia Kydnos)⁴⁰ darphanesi kurulmuştu (Mørkholm, 1964: 53; Houghton ve Lorber, 2002: 4). Aynı yıl I. Antiokhos’un ikinci kral olarak babasının hükümdarlığına ortak edilmesiyle Seleukia Tigris ve Doğu darphanelerinde değişiklikler olmuştu, I. Seleukos adına basılan sikkelerin yerini aynı tipte “Antiokhos” adına basılanlar almıştı (Houghton ve Lorber, 2002: 4).

Seleukos toprakları doğuya doğru genişlerken⁴¹ Hindistan ile Asya’nın merkezi arasında kalan coğrafi, ticari ve politik bir merkez olan Baktria ve Ekbatana’da doğunun sikke ihtiyacını karşılamak üzere eski darphaneler değiştirilmiş ve krallığa ait yeni darphaneler kurulmuştu (Newell, 1978: 142, 227, 228). Susa ve Ekbatana darphanelerinin açılışından sonra çok farklı tiplerde Seleukos bronz sikkeleri basılmıştı. MÖ 300-298 yılları arasında önemli bronz sikkeleri Seleukia Tigris, Antiokheia Orontes, Baktria’daki ilk darphaneler BD 19 ve Ai-Khanum olmak üzere dört darphanede görülmekteydi (Houghton ve Lorber, 2002: 5).

Seleukos adına “Aleksandros tipi” sikke basımları olduğu bilinen bazı darphanelerin, kesin bir lokalizasyonu yapılamamakla birlikte varlıkları tespit edilmiştir. Bunlardan Karrhae⁴² (Harran) darphanesinin nasıl tanımlandığı ya da tarihleri bilinmemektedir. Buna Kappadokia’da, Doğu Syria’da ve Kuzey Mesopotamia’daki darphanelerde eklenebilir (Houghton ve Lorber, 2002: 4).

Krallığının ilk yıllarında (MÖ 280’e kadar) ön yüzde Medusa başı, arka yüzde bir boğanın olduğu sikke tipi imparatorluğun Küçük Asya’nın batısından Susa’ya kadar pek

⁴⁰Mørkholm’un makalesinde (1964: 53), o günün sikke verilerine dayanarak bu darphanede Seleukos Krallığı’na ait ilk basımlar III. Antiokhos döneminde MÖ 220’de başlatılmıştır ve MÖ 150’de I. Aleksandros Balas döneminde bitirilmiştir.

⁴¹Seleukos Krallığı’nın doğu darphaneleri için bk. (Newell, 1978).

⁴²Karrhae’de bulunan I. Seleukos’un darphanesi I. Antiokhos döneminde de faaliyetini sürdürmüştü. Ancak daha sonra başa gelen krallardan hiçbirinin burada sikkeleri basılmamıştır. Mørkholm, burasının olasılıkla I. Antiokhos zamanında Edessa’ya taşındığını, burada nispeten daha kaliteli bronz sikkeler basıldığını ancak çok geçmeden bu iki Mesopotamia darphanesinin yerini Nisibis darphanesinin aldığını söyler (Mørkholm, 2000: 128).

çok darphanesinde basılmıştı (Houghton ve Lorber, 2002: 5). Doğu darphanelerine ilişkin bir diğer önemli örneği de MÖ 290'da Baktria'daki Ai-Khanum'a lokalize edilen yeni bir darphanede, I. Antiokhos lejandı ile fil arabalı Baktria sikkeleri oluşturmaktaydı (Houghton ve Lorber, 2002: 4).

I. Seleukos döneminde, Küçük Asya'da daha önce III. Aleksandros ve Lysimakhos sikkeleri basılan Sardes darphanesinde, Korupedion Savaşı'nda (MÖ 281) Seleukos'un Lysimakhos'a karşı kazandığı zafer üzerine ön yüzde boynuzlu at başı ve arka yüzde savaş filinin yer aldığı tetradrahmileri basılmaya başlanmıştı (Houghton ve Lorber, 2002: 4).

I. Antiokhos'un tek başına yönetime geçtiği dönemde (MÖ 281) birincil darphaneleri Syria Seleukia ve Antiokheia ile Laodikea (Mare) darphaneleri olmuştu. Daha sonra Kilikia'da Tarsos, Küçük Asya'da Sardes ve krallığın baş darphanesi olan Seleukia Tigris ve onu takip eden Susa, Ekbatana ve Seleukia darphaneleri eklenmişti. Bunların dışında diğer darphaneler Baktria'da bilinmeyen darphane (BD 26) ve Ai-Khanum ile Dura Europos ve Mesopotamia'da bilinmeyen bazı darphaneler sayılabilir (Houghton ve Lorber, 2002: 113, 114; Dura Europos: Bellinger, Newell, 1940: 77-81).

Antiokheia'da I. Antiokhos adına basılan ilk gümüş sikkelerde babasında olduğu gibi "Aleksandros tipi" kullanılmaya devam edilmişti. Ancak çok geçmeden bunların yerini, ön yüzünde I. Antiokhos portresi ile arka yüzünde kutsal omphalos'un üzerinde oturmuş Apollon'un olduğu yeni tipte tetradrahmiler almıştı (Mørkholm, 2000, 125; Houghton ve Lorber, 2002: 113).

Seleukia Pieria darphanesi ise I. Antiokhos'un bastırıldığı bir kaç bronz serisinden sonra, Ptolemaioslar tarafından işgal edildiğinden (MÖ 246) tarihinden sonra III. Antiokhos dönemine kadar (MÖ 219) kullanılmamış, bunun yerine Apameia darphanesi faaliyet göstermişti (Mørkholm, 2000: 126).

II. Antiokhos'un krallığı döneminde para politikasında ve darphanelerin organizasyonunda önemli gelişmeler olmuştu. En başta, krallığın var olan

darphanelerinin yanı sıra Hellespontos ve Thrakia dahil Küçük Asya'da darphane sayısında ciddi bir çoğalma yaşanmıştı (Smyrna, Teos, Phokaia, Kyme, Myrina, Tralles, Aeolis, Aigai, Ephesos, Miletos?, Ilion, Sigeion?, Skepsis, Temnos?, Magnesia Sipylos, Magnesia Maeandros, Abydos, Aleksandreia Troas, Lampsakos ve Thrakia' da Lysimakhos darphaneleri) (bk. Harita 8). İkinci değişiklik, darphane kontrollerinin kullanımında olmuştu ve diğer değişiklikler ise Aria'da büyük bir darphane kurulmuş ve bu dönemde Baktria Satrabı olan Diodutos'un bölgesindeki darphanelerde krallığın altın sikke basımlarında belirgin bir çoğalma olmuştu (Houghton ve Lorber, 2002: 166).

II. Antiokhos döneminde merkezi Sardes olan, Batı Küçük Asya darphanelerinin bronz sikke üretimi oldukça fazlaşmıştı. Sardes bronzlarının yaygın bir şekilde dağıtılmasıyla pek çok ana darphane bronz basımını bırakmıştı, bunlara Dura Europos, Syria'daki bilinmeyen darphaneler ve Kuzey Mesopotamia'dakiler de dahil edilebilir. Bu dönemde bronz sikkeler gümüş sikkelerin küçük birimleri gibi görülmüş olmalı ki, drahmilerden daha küçük sikkelere Baktria dışında bir darphanenin basımlarına rastlanmamıştı (Houghton ve Lorber, 2002: 167). Bronz sikkelerdeki bu durum Antiokhos Hieraks döneminde de benzer şekilde gelişmişti (Houghton ve Lorber, 2002: 292).

II. Seleukos adına sikke basımı III. Syria/Laodike Savaşı ile Küçük Asya kıyılarındaki hakimiyetin Ptolemaioslar'ın eline geçmesi nedeniyle kısa sürmüştü. Bu dönemde Kuzey Syria'da iki büyük darphane ⁴³ monogramı ile bilinen darphane ve Antiokheia'nın faaliyete olduğu bilinmektedir (Newell, 1918: 2-4; Houghton ve Lorber, 2002: 231). Gümüş ve bronz sikke basımı yapan Nisibis ile Doğu'da Susa, Seleukia ve Ekbatana II. Seleukos adına altın, gümüş ve bronz sikke basımı yapan diğer darphanelerdi (Houghton ve Lorber, 2002: 231, 232).

MÖ 239-36 yılları arasında kardeşler arası taht kavgaları neticesinde Küçük Asya'da egemenliği tanınan Antiokhos Hieraks, Phrygia'da bir darphane kurmuştu (Houghton ve Lorber, 2002: 293).

⁴³Lokalizasyonu tam olarak bilinmeyen monogramı ile belirtilmektedir (Houghton ve Lorber, 2002: 231).

III. Seleukos döneminde ise, hemen hemen büyük bölümü kaybedilen Küçük Asya'da düzenli bir para basma sistemi görülmez. Phrygia darphanesinde basılan oldukça kaba III. Seleukos sikkeleri, kralın ölümüne kadar devam etmişti. Ardından benzer önyüz kalıbına sahip III. Antiokhos'un sikkeleri basılmıştı (Houghton ve Lorber, 2002: 327, 328)

III. Seleukos'un birincil darphanesi olan Antiokheia'da, tetradrahmi ve bronzlarda Küçük Asya darphanelerinin aksine düzenli bir sikke basma sistemi olduğu düşünülmektedir. Hacimli bir bronz seride ön yüzde Artemis veya Apollon başı arka yüzde gümüş sikkelerde görülen geleneksel Apollon omphalos tipi görülmekteydi (Newell, 1918: 4, 5; Mørholm, 2000, 126; Houghton ve Lorber, 2002: 327).

III. Antiokhos'un krallık dönemi, yaptığı pek çok savaş seferleri ile doluydu. Sikke basım faaliyetleri ve para politikaları kralın bu askeri operasyonlarının yansıması olarak karşımıza çıkmaktaydı (darphaneleri için bk. Harita 9). Örneğin Küçük Asya'da Akhaios'a karşı kazandığı zafer neticesinde Sardes darphanesinde bronz bir sikke serisi basılmıştı (MÖ 216-213) (Houghton ve Lorber, 2002: 354). Diğer yandan Doğu seferleri sırasında yapılan Armenia seferi sırasında savaş finansmanı olarak "Fil" drahmeleri⁴⁴ olasılıkla Edessa ya da Karrhae darphanesinde basılmıştı (MÖ 212-211) (Newell, 1978: 218, 219; Houghton ve Lorber, 2002: 354; Mørholm, 2000: 127). Ekbatana üzerinde hakimiyet kazandıktan sonra değerli metalden basılan bir seri, Aene tapınağının yağmasından elde edilen finansmanla⁴⁵ buradaki darphanede basılmış olmalıydı (Newell, 1978: 219; Houghton ve Lorber, 2002: 354). Parthia, yeniden ele geçirildiğinde Nisa'da kurşun tetradrahmiler basılmıştı (MÖ 209). Baktria ve Media seferlerinden sonra Ai-Khanum darphanesi basımı Apollon/Tripot bronz serisi dolaşıma girmişti. Gerrha üzerine yapılan seferlerden elde edilen 500 talent gümüş ile eskiden bronz darphanesi olan Ikaros darphanesinde Antiokhos adına gümüş tetradrahmilerin basılmıştı (Houghton ve Lorber, 2002: 357).

⁴⁴III. Antiokhos sikkelerinde "Fil" sembolü Newell (1978: 218)'e göre Doğu'nun seferindeki zaferi anmak üzere MÖ 205'e tarihlerken; Houghton ve Lorber (2002: 354)'de fillerin bir askeri sembol olarak Akhaios'a karşı yapılan savaşlar sırasında ilk kez kullanıldığını, dolayısıyla bu tip için daha erken bir tarihe önerir.

⁴⁵Bu serinin tarihlendirilmesi için Newell (1978: 219)'da MÖ 209-205'ü önerirken, Houghton ve Lorber (2002: 354)'de savaş sonrası bir tarihi önermektedir.

III. Antiokhos döneminde gerçekleşen V. Syria Savaşı için finansman olarak muhtemelen Damaskos ve Doğu Syria'da bir çok yeni darphane kurulmuştu. Arka yüzlerinde fil olan sikkeler Seleukos zaferinden sonra Koele-Syria ve Phoenike'de dolaşımdaydı (Houghton ve Lorber, 2002: 356).

III. Antiokhos'un sikke basımı konusunda Antiokheia, önemli bir darphane idi. Bunun nedeni yalnızca çok yüksek sayıda üretimin yapılıyor olmasından değil, aynı zamanda kraliyet portrelerinin ikonografik programlarını diğer darphanelere sunmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir (Newell, 1918: 5-13; Houghton ve Lorber, 2002: 354). Bu dönemde drahmelerin basımında gözle görülür bir artış söz konusu olmuştu, fakat obol birimine değin gümüş sikkeler aralıklarla basılmıştı. Aynı şekilde bronz sikke birimlerinde de çeşitlilik görülmektedir (Mørkholm, 2000: 130).

III. Antiokhos'un Mesopotamia'da (muhtemelen Nisibis'te) basılan sikkelerin çoğunluğu Roma ile girişeceği savaş hazırlıklarına atfedilmiştir. Aynı şekilde Küçük Asya'nın batısındaki sikke üretiminde yoğun bir faaliyet olduğu ve Seleukos karargahlarında kurulan geçici darphanelerinde tamamen askeri amaçlı sikke basım faaliyetlerinin yapıldığı düşünülmektedir (Mørkholm, 2000: 140).

III. Antiokhos döneminde kurulup, I. Aleksandros Balas'a kadar Seleukos Krallığı için Kilikia'da Tarsos (Antiokheia Kydnos) ve Soli ile VI. Seleukos'a kadar faaliyet gösteren Seleukia Kalykadnos darphanelerinin varlığı bilinmektedir (Mørkholm, 1964: 53- 55; Houghton, 1989: 78-98)

IV. Seleukos'un başa geçtiği yıllarda Seleukos Krallığı'nda para politikaları askeri operasyonlara göre değil, Roma ile yapılan Apameia anlaşması doğrultusunda ödenmesi gereken savaş tazminatlarına göre belirlenmiş olmalıydı (Newell, 1918: 13; Houghton vd., 2008: 2). Roma'ya yıllık 1000 talent gümüş ödeme yapılabilmesi için Antiokheia darphanesinde basılan tetradrahmilerin sayıca hacmi artırılmış ve ağırlıkları Attika standardına yaklaştırılmıştı (1 tetradrahmi 17.28 g'dan daha hafif değildir) (Houghton vd., 2008: 2).

IV. Seleukos döneminde, yoğun olarak Antiokheia bronzlarının Koele-Syria'da tedavülde kalmış, bu darphanenin yanı sıra, daha önce Ptolemaioslar'ın kullandığı Ptolemais Ake'nin yeniden kullanıma geçirilen bir gümüş darphanesi olmuştu. Ayrıca doğunun sikke tedarikçisi olarak Persis ve Media darphaneleri ile Pers Körfezi'ndeki Antiokheia, Kilikia'da ise Soli, Tarsos ve Seleukia Kalykadnos darphanelerinin bu dönemde sikke basımları olduğu bilinmektedir (Mørholm, 1964: 53- 55; Houghton, 1989: 78-98, Houghton vd., 2008: 1-3).

Antiokheia, IV. Antiokhos döneminde de krallığın önde gelen darphanesi olmaya devam etmiş ve diğer darphanelerinin sikke tiplerinin gelişimi buradan yönlendirilmişti. IV. Antiokhos'un doğu seferleri için bazılarının ya da belki hepsinin Antiokheia'dan yönlendirildiği pek çok doğu darphanesinin kurulduğu bilinmektedir (Mørholm, 1964: 53- 55; Houghton, 1989: 78-98, Houghton vd., 2008: 44-46).

Çocuk yaşta başa geçen V. Antiokhos'un kısa süren yönetimi sırasında (MÖ 164-162) Antiokheia, krallığın önde gelen darphanesi olmaya devam etmişti (Newell, 1918: 32-34). Bunun yanı sıra Kilikya'da Tarsos, Pers Körfezi'ndeki Antiokheia, Batı Media ve küçük bronz sikkeleriyle tanınan Phoenike darphanelerinin kullanılmıştı. Bu dönemde daha çok Komutan Lysias'ın Yahudiler üzerine düzenlediği seferlerin masrafları için sikke basımı gerçekleştirilmişti (Houghton vd., 2008: 128).

IV. Antiokhos'un komutanlarından Doğu'da satraplık yapan Timarkhos, I. Demetrios'a kadar (MÖ 162-160), bölgede kral olarak tanınmış, bu sırada muhtemelen Armenia Kralı ile yürüttüğü savaş masrafları için Ekbatana'da kendi adına sikke bastırmıştı (Houghton vd., 2008: 141-142).

I. Demetrios döneminde sikke basım politikasında, I. Aleksandros Balas'la olan taht mücadelesi nedeniyle altın okta drahmi ve talentlerin yoğun olarak basılmıştı. Bu dönemde ilk kez, Antiokheia darphanesinde üzerinde Seleukos erasının (SE 158 = MÖ 155/4) kullanıldığı tetradrahmiler basılmıştı (Houghton vd., 2008: 152-154).

I. Aleksandros sikkelerinde önemli bir değişiklik Seleukos erasının gümüş ve bronz sikkelerde yaygın olarak kullanılmış olmasıydı. Bu tarih işaretleri bazı *quasi-otonom* sikkelerinde de yer almaktaydı. Bunlardan Seleukia Pieria (SE 162 = MÖ 151/0), Apameia (SE 163 = MÖ 150/49), Laodike ve Kyrrhos (SE 164 = MÖ 149/8) kentlerinin quasi-otonom sikkeleri üzerindeki Seleukos eraları kralın bu kentlere olan ziyaret tarihlerini ifade ettiği düşünülmektedir⁴⁶ (Hoover, 2001: 21-33; Houghton vd., 2008: 210, 211). Ayrıca kısa süreli de olsa Antiokheia darphanesi basımı sikkelerde Seleukos erası, (SE 163 = MÖ 150/49) yer almaktaydı (Newell, 1918: 46-55).

I. Aleksandros Balas'ın, I. Demetrios ve II. Demetrios'la sürdürüldüğü taht mücadelesi sırasında Ptolemaios'un kızı Kleopatra Thea ile evlenmesi üzerine MÖ 150/49 tarihli basılan sikkelerde çiftin beraber ya da ayrı portreleri yer almaktaydı. Kralın birincil darphanesi olarak Ptolemais Ake olmuştu, bunun dışında Phoenike ve Koele-Syria'da yeni pek çok darphane kralın sikkelerini basmak üzere faaliyet göstermişti (Newell, 1918: 46; Houghton vd., 2008: 210, 211).

II. Demetrios'un I. Krallık Dönemi'nde Antiokheia darphanesi, birincil olarak kullanılmış fakat bu faaliyetler yalnızca iki yıl sürmüştü (Newell, 1918: 55-61). Antiokheia'da daha sonra Tryphon, VI. Antiokhos ve kendi adına sikke bastırmıştı (Newell, 1918: 61-73). II. Demetrios'un Kilikia'da Seleukia Kalykadnos (Houghton, 1989: 85-87), Mallus, Soli ve Tarsos'ta az miktarda sikke basımları olmakla birlikte ayrıca Phoenike ve Kuzey Syria kıyılarında, Doğu'da Seleukia Tigris, Mesopotamia'da muhtemelen Nisibis ve Pers körfezindeki Antiokheia gibi bazı darphanelerde kral adına basımlar yapılmıştı (Houghton vd., 2008: 263, 264).

VI. Antiokhos'un, Tryphon'un kral adına bastırıldığı sikkeler dışında çok az miktarda kendisinin bastırıldığı sikkeleri mevcuttu. Bunlar askeri amaçlı bronz sikkeler olup kral adına sikke basımı yapan Apameia darphanesi (muhtemelen onun tek darphanesiydi) basımlarıydı (Houghton vd., 2008: 315).

⁴⁶Hoover (2001: 21), bu sözde kenti sikkeleri krala ve onun politikalarına karşı hoşnutsuzluğun bir ifadesi olarak anlamlandırmaktadır.

VII. Antiokhos sikkelerinin üzerinde Seleukos eralarının bulunduğu Seleukia Pieria basımı *quasi-otonom* sikkelerinde SE 174 = MÖ 139/8 ve SE 173 = MÖ 138/7 olmak üzere iki tarih vardı. Bu tarihler VII. Antiokhos'un Syria'ya ilk ayak bastığı tarihle ilişkilendirilmiştir⁴⁷. VII. Antiokhos, Seleukos Krallığı'nı ele geçirdiğinde birincil darphanesi Antiokheia olmuştu (Newell, 1918: 73-82; Houghton vd., 2008: 350, 351). Burada, VII. Antiokhos sikkeleri yanında, II. Demetrios'un sikkelerinin de basılmaya devam edilmişti (Newell, 1978: 84).

II. Demetrios'un II. Krallık Dönemi'nde Antiokheia'da MÖ 129-128 yılları arasında bir yıldan daha kısa bir süre için sikkeleri basılmıştı. Bunun dışında Seleukia Pieria ve Phoenike kentlerindeki darphanelerin kullanılmıştı (Newell, 1978: 82-84). Bu kısa süre içerisinde oldukça yoğun bir üretim yapılmış olduğu görülmekte, bunun sebebi ise Mısır'a düzenlemeyi planladığı sefer hazırlıkları olarak düşünülmüştür (Houghton vd., 2008: 410). MÖ 128'te Antiokheia darphanesinde Kleopatra Thea'nın 13-14 yaşlarında bir "Çocuk Antiokhos"⁴⁸ portresi ile birlikte muhtemelen II. Demetrios'a karşı propaganda amaçlı basıldığı bilinen bir sikke serisi bulunmaktaydı (Houghton vd., 2008: 435, 436). Aynı yıl, II. Aleksandros Zabinas, Antiokheia'yı ele geçirdiğinde buradaki kraliyet darphanesini kendisi adına kullanmıştı (Newell, 1978: 84-90).

Kleopatra Thea'nın tek başına yönetime geçtiği sırada, bilinen tek darphanesi Ptolemais Ake'de Attika standardında kendi portresinin bulunduğu tetradrahmiler bastırmıştı. Benzer şekilde oğlu VIII. Antiokhos ile birlikte portrelerinin bulunduğu Attik standartlı tetradrahmi sikke basımları da mevcuttu (Houghton vd., 2008: 466, 469).

VIII. Antiokhos, annesini öldürüp tek başına yönetime geçtiğinde Antiokheia, birincil darphanesi olmuştu. Ancak üvey kardeşi IX. Antiokhos ile aralarında devam eden taht

⁴⁷Eusebios (Chron. I. 255), bu olayı, 160. Olimpiyat (MÖ 137) tarihine vermektedir. Eusebios'un bildirdiği bu tarih ile sikkeler üzerindeki tarihlerin farklı oluşunu Seyrig (1950:18, 19'dan Aktaran Houghton vd., 2008: 350, 351) şu şekilde yorumlamaktadır: VII. Antiokhos'un Syria'daki yönetimi Tryphon'dan alabilmek için büyük bir finansal güce ihtiyacı vardı. Bu nedenle dönüşünü ilan etmeden önce gizli bir biçimde bu sikke basımlarını gerçekleştirmiş olmalıdır.

⁴⁸Yalnızca nümizmatik verilerden tanımlayabildiğimiz bu çocuk portresinin kim olduğu tam olarak bilinmemle birlikte bu konudaki tartışmalar çocuk Antiokhos'un, MÖ 142'de doğduğu bilinen II. Demetrios'dan olma oğullarından biri olan VIII. Antiokhos ya da ondan 3 yaş küçük, VII. Antiokhos'tan olan fakat çocuk yaşta ölen diğer Antiokhos olabileceği düşünülmektedir (Newell, 1918: 90; Houghton ve Le Rider, 1940: 401-411'den Aktaran Houghton vd., 435, 436).

mücadeleleri sebebiyle, her ikisinin de sikkeleri bu darphane de aralıklarla (Newell, 1918: 92-111) üçer dönem⁴⁹ şeklinde basılmış olduğu görülmektedir (Houghton vd., 2008: 466, 469, 484, 485, 522, 523). Benzer şekilde Ptolemais Ake, Damaskos, Sidon ve Askalon ile Batı Kilikia darphaneleri de yönetim değişikliğine bağlı olarak her iki kral tarafından da kullanılmıştı (Houghton vd., 2008: 484, 485, 522, 523).

Batı Kilikia'da amcası IX. Antiokhos'un elinden yönetimi alan VI. Seleukos'un erken dönem sikkeleri askeri finansman olarak Kilikia'daki Seleukia Kalykadnos darphanesinde basılmıştı (Houghton, 1989: 95-97). MÖ 96-95 yıllarında ise Antiokheia'da Attik standartlı sikkeleri basılmıştı (Newell, 1918: 111-113; Houghton vd., 2008: 551).

Seleukos Krallığı'nda bu tarihten sonra tahtı ele geçiren krallar X. Antiokhos (Newell, 1918: 113-115), XI. Antiokhos Epiphanes Philadelphos, (Newell, 1918: 115-117;), III. Demetrios, (Newell, 1918: 117-119), I. Philippos Philadelphos, (Newell, 1918: 119-124) ve XIII. Antiokhos'un (Newell, 1918: 125-128) krallığın birincil darphanesi olan Antiokheia'da aynı darphane kontrolleri ile "Antiokhene sikkeleri" denilen benzer tarzında, tipte ve aynı standartta sikke bastırdıkları görülmektedir (Newell, 1918: 132; Houghton vd., 2008: 566-597).

Syria topraklarında 14 yıl süren, Armenia Kralı II. Tigranes'in⁵⁰ yönetiminin ardından, yeniden Seleukos hanedanlığının yönetimine XIII. Antiokhos ile geçmişti. Ancak taht XIII. Antiokhos ile yeğeni II. Philippos Philoromaeios ile arasında bir süreliğine el

⁴⁹Newell (1918: 92-111)' de bu aralıkları dörder döneme ayırmıştır. Ancak Houghton vd. (2008: 484, 485, 522, 523) belirsiz olan son dönemi eklemeyiz ve Antiokheia darphanesinde, VIII. Antiokhos'un MÖ 121-113; MÖ 112- 111/0 ve MÖ 109'dan ölümüne kadar üç döneme ayırmakta, bu tarihler arasındaki tarihlerde ise IX. Antiokhos sikkeleri basılmıştır.

⁵⁰II. Tigranes'in yönetimi ile ilgili tarihlendirme tartışmaları için bk. dp. 34. Her ne kadar Seleukos kralı olmasa da Syria'nın yönetimini el geçirmesi bakımından Armenia Kralı II. Tigranes'in Antiokheia darphanesindeki sikke basımları önem arz etmektedir.

Newell (1918: 125)'de bu konuda Macdonald'ın yorumladığı şekilde Tigranes'in Antiokhene tipi sikkelerini MÖ 83-69 yılları arasında yani I. Philippos Philadelphos ve XIII. Antiokhos'un dönemleri ile çakıştığını önermektedir.

Bu konuda diğer yorum Tigranes'in Syria tipi bronz sikke basımları en erken MÖ 76/5 yıllarına tarihlendirilmesi gerektiği yönündedir (Broderson, 1989, 299'dan Aktaran Houghton vd., 2008: 595, dp.11).

Houghton, vd. (2008: 595)'te Tigranes'in Syria'daki yönetimini, I. Philippos Philadelphos ile XIII. Antiokhos arasında, Kleopatra Selene'nin (MÖ 75) kısa süren yönetiminin hemen sonrasına yani MÖ 73-69 yıllarına yerleştirmektedirler.

değiştirmişti fakat bugüne kadar II. Philippos Philoromaeios'a ait sikke basımları ele geçirilmemiştir. Yalnızca bu dönemde babası I. Philippos Philadelphos adına posthumous sikkeleri bastırđı bililmektedir (Houghton vd., 2008: 556-604).

Yönetimi yeniden eline alan XIII. Antiokhos kısa bir süre sonra Roma konsülü Pompeius tarafından tahtan indirilmişti. Bundan böyle Seleukos toprakları, Roma'nın Syria Eyaleti (provincia Syria) olarak yönetilmek üzere Seleukos Krallığı'na son verilmiş oldu. Ancak Roma'nın yönetimi altında I. Philippos Philadelphos'un posthumous sikkeleri bazı değişikliklerle MÖ 17/16 veya 14/13 tarihlerinde tedavülden kaldırılıncaya kadar basılmaya devam etmişti (Houghton vd., 2008: 2, 556-604, 621-626).

İkinci Bölüm Katalog

1. Katalog I: Bronz Sikke Definesi

1.1. Makedonia Krallığı

1.1.1. III. Aleksandros (MÖ 336- 323)

Makedonia - MÖ 336-323

Öy. Herakles başı s., aslan postlu.

Ay. Herakles sopası; altında sadak; aralarında ΑΛΕΞΑΝΔΡ•[Y]

1. AE 18 mm, 5. 81 g, ky. 12 Env. No. 62 Ay. Kontrol üst: Yıldız ?

Ref. Price 1991, 266.

Arados- MÖ 328-320

Öy. Herakles başı s.

Ay. Herakles sopası; altında sadak; aralarında ΑΛΕΞΑΝΔΡ•[Y]; altta ΒΑΣΙΛΕΩΣ

2. AE 19 mm, 6. 23 g, ky. 2 Env. No. 67 Ay. Kontrol üst: ⚡ ?; Kontrol alt: ?

Ref. Price 1991, no. 3311.

Tarsos - MÖ 323-317

Öy. Herakles başı s.

Ay. Herakles sopası; altında sadak; aralarında ΑΛΕΞΑΝΔΡ•[Y]

3. AE 21 mm, 3. 26 g, ky. 9 Env. No. 131 Ay. Sembol üst: Kerykeion;

Kontrol alt: Yıldız

Ref. Price 1991, no. 3061.

Batı Anadolu Belirsiz Darphane - MÖ 323-275

Öy. Makedon kalkanı; merkezde Herakles başı s.

Ay. Çelenk içinde Makedon miğferi; altında kerykeion; Legand yok.

4. AE 12 mm, 2.18 g, ky. 12 Env. No. 181

Ref. SNG Mak. no. 920.

1.2. Seleukos Krallığı

1.2.1. I. Seleukos Nikator (MÖ 312/11-281)

Antiokheia Orontes (Birim B 17-20 mm)

Öy. Medusa'nın kanatlı başı s.

Ay. Boğa s., baş sl.,

5. AE 18 mm, 5.39 g, ky. 12 Env. No. 21 Ay. Lejand okunaksız; Kontrol okunaksız.

Ref. krş. SC I 2002: no. 21; Lorber ve Houghton, 2010: 28-54.

1.2.2. I. Antiokhos Soter (MÖ 281-261)

Antiokheia Orontes (Birim D 10-13 mm)

Öy. Makedon kalkanı; merkezde çapa.

Ay. Boynuzlu fil s.; üstte ΒΑΣΙΛΙ ; altta ANTI

6. AE 12 mm, 1.48 g, ky. 3 Env. No. 180 Ay. Kontrol üst: Herakles sopası ΠΡ ? ; Kontrol alt: Kemik.

Ref. SC I 2002: no. 341; Houghton, 1983: no. 21.

Antiokheia Orontes (Birim C 15-18 mm)

Öy. I. Antiokhos başı s., diademli.

Ay. Apollon omphalos üzerinde oturuyor sl., ok ve yay tutuyor;

sağda ΒΑΣΙΛΙΑΕΩΣ; solda ANTIOXOY

7. AE 16 mm, 3.26 g, ky. 5 Env. No. 101 Ay. Kontrol sol: ☒

8. AE 16 mm, 4.28 g, ky. 5 Env. No. 121 Ay. Kontrol sol: ☒ ?

9. AE 16 mm, 4.21 g, ky. 5 Env. No. 128 Ay. Kontrol okunaksız.

Ref. SC I 2002: no. 351; Houghton, 1983: no. 29, 30.

1.2.3. II. Antiokhos Theoeides (MÖ 261-246)

Antiokheia Orontes (Birim B 16-20 mm)

Öy. Apollon başı s., defne çelenkli; bukleli saçlar ense üzerine dökülüyor,

Ay. Tripot; sağda [?]; solda: ANTIOXOY

10. AE 18 mm, 6.55 g, ky. 3 Env. No. 8 Ay. Sembol alt: Çapa

Ref. Krş. SC I 2002: 575; BMC Syr. 15, no.11.

1.2.4. II. Seleukos Kallinikos Pogon (MÖ 246-225)

Antiokheia Orontes (Birim B 18-20 mm)

Öy. Athena başı s., Makedon miğferli, saç bukleli ensede; nokta bordür.

Ay. Nike ayakta sl.; defne çelengi ve palmiye dalı tutuyor;

sağda ΒΑΣΙΛΕΩΣ; solda ΣΕΛΕΥΚΟΥ

11. AE 20 mm, 5.06 g, ky. 12 Env. No. 115 Ay. Kontrol yok; Sembol
sol: Çapa

Ref. SC I 2002: no. 692; Houghton, 1983: no. 51.

Bilinmeyen Darphane ⚡ (Birim B 19-20 mm; Birim C 15-16 mm)

Öy. Apollon başı s. , saç arkadan toplu; nokta bordür.

Ay. Boğa ayakta sl.; üstte ΒΑΣΙΛΕΩΣ; altta ΣΕΛΕΥΚΟΥ

12. AE 17 mm, 3.83 g, ky. 12 Env. No. 15 Ay. Kontrol sol: ⚡

13. AE 17 mm, 3.39 g, ky. 1 Env. No. 74 Ay. Kontrol sol: ⚡

Ref. SC I 2002: no. 708.

1.2.5. III. Seleukos Keraunos Soter (MÖ 226/5-223)

Antiokheia Orontes (Birim C 14-17 mm)

Öy. Artemis büstü s.; nokta bordür.

Ay. Apollon omphalos üzerinde sl.; ok ve yay tutuyor;

sağda ΒΑΣΙΛΕΩΣ; solda ΣΕΛΕΥΚΟΥ

14. AE 15 mm, 4.43 g, ky. 12 Env. No. 136 Ay. Kontrol sol: ☾; Kontrol alt: Δ

15. AE 18 mm, 4.45 g, ky. 1 Env. No. 83 Ay. Kontrol sol: ☾

16. AE 15 mm, 3.39 g, ky. 1 Env. No. 104 Ay. Kontrol sol: ☾

17. AE 14 mm, 3.08 g, ky. 1 Env. No. 113 Ay. Kontrol sol: ☾

18. AE 15 mm, 2.85 g, ky. 12 Env. No. 114 Ay. Kontrol sol: ☾

(SC I 2002: no. 922-1)

19. AE 15 mm, 5.17 g, ky. 1 Env. No. 102 Ay. Kontrol alt: ⚡

20. AE 17 mm, 4.60 g, ky. 12 Env. No. 88 Ay. Kontrol alt: ⚡

(SC I 2002: no. 922-2)

21. AE 15 mm, 3.82 g, ky. 2 Env. No. 81 Ay. Kontrol alt: M
22. AE 16 mm, 3.93 g, ky. 12 Env. No. 93 Ay. Kontrol alt: M
23. AE 15 mm, 4.48 g, ky. 2 Env. No. 135 Ay. Kontrol alt: M
(SC I 2002: no. 922-5; Houghton, 1983: no. 62)
24. AE 15 mm, 4.59 g, ky. 1 Env. No. 80 Ay. Kontrol alt: A
25. AE 15 mm, 3.08 g, ky. 1 Env. No. 107 Ay. Kontrol alt: A
26. AE 15 mm, 3.30 g, ky. 12 Env. No. 109 Ay. Kontrol alt: K
27. AE 15 mm, 4.17 g, ky. 1 Env. No. 122 Ay. Kontrol alt: K
28. AE 15 mm, 3.35 g, ky. 1 Env. No. 142 Ay. Kontrol alt: K
(SC I 2002: no. 922-7)
29. AE 16 mm, 3.57 g, ky. 1 Env. No. 82 Ay. Kontrol sağ: A / R
30. AE 16 mm, 3.83 g, ky. 1 Env. No. 89 Ay. Kontrol sol: * ?
31. AE 16 mm, 3.07 g, ky. 12 Env. No. 57 Ay. Kontrol okunaksız.
32. AE 15 mm, 3.25 g, ky. 12 Env. No. 75 Ay. Kontrol okunaksız.
33. AE 16 mm, 4.08 g, ky. 12 Env. No. 76 Ay. Kontrol okunaksız.
34. AE 18 mm, 3.90 g, ky. 1 Env. No. 77 Ay. Kontrol okunaksız.
35. AE 16 mm, 4.14 g, ky. 12 Env. No. 78 Ay. Kontrol okunaksız.
36. AE 15 mm, 3.81 g, ky. 1 Env. No. 84 Ay. Kontrol okunaksız.
37. AE 15 mm, 3.76 g, ky. 1 Env. No. 92 Ay. Kontrol okunaksız.
38. AE 15 mm, 2.91 g, ky. 12 Env. No. 94 Ay. Kontrol okunaksız.
39. AE 14 mm, 3.89 g, ky. 12 Env. No. 95 Ay. Kontrol okunaksız.
40. AE 15 mm, 1.96 g, ky. 12 Env. No. 96 Ay. Kontrol okunaksız.
41. AE 15 mm, 3.77 g, ky. 12 Env. No. 97 Ay. Kontrol okunaksız.
42. AE 16 mm, 3.70 g, ky. 1 Env. No. 99 Ay. Kontrol okunaksız.
43. AE 14 mm, 4.15 g, ky. 1 Env. No. 100 Ay. Kontrol okunaksız.
44. AE 14 mm, 3.46 g, ky. 1 Env. No. 106 Ay. Kontrol okunaksız.
45. AE 15 mm, 4.00 g, ky. 12 Env. No. 110 Ay. Kontrol okunaksız.
46. AE 15 mm, 2.71 g, ky. 12 Env. No. 116 Ay. Kontrol okunaksız.
47. AE 15 mm, 3.01 g, ky. 1 Env. No. 120 Ay. Kontrol okunaksız.
48. AE 16 mm, 4.66 g, ky. 12 Env. No. 123 Ay. Kontrol okunaksız.
49. AE 14 mm, 2.70 g, ky. 1 Env. No. 124 Ay. Kontrol okunaksız.

50. AE 13 mm, 2.81 g, ky. 12 Env. No. 130 Ay. Kontrol okunaksız.
51. AE 14 mm, 2.80 g, ky. 2 Env. No. 137 Ay. Kontrol okunaksız.
52. AE 15 mm, 4.01 g, ky. 12 Env. No. 138 Ay. Kontrol okunaksız.
53. AE 14 mm, 4.39 g, ky. 2 Env. No. 145 Ay. Kontrol okunaksız.
54. AE 14 mm, 2.97 g, ky. 12 Env. No. 117 Ay. Kontrol okunaksız.
Ref. SC I 2002: no. 922; BMC Syr. 22, no.8; Houghton, 1983: no. 61, 62.

Antiokheia Orontes (Birim C 13-16 mm)

Öy. Apollon başı s., defne çelenkli; nokta bordür.

Ay. Apollon omphalos üzerinde sl.; ok ve yay tutuyor;

sağda ΒΑΣΙΛΕΩΣ; solda ΣΕΛΕΥΚΟΥ

55. AE 15 mm, 3.15 g, ky. 12 Env. No. 90 Ay. Kontrol okunaksız.
56. AE 15 mm, 1.61 g, ky. 12 Env. No. 98 Ay. Kontrol okunaksız.
57. AE 12 mm, 3.06 g, ky. 12 Env. No. 108 Ay. Kontrol okunaksız.

Ref. SC I 2002: no. 924; Houghton, 1983: no. 63.

1.2.6. III. Antiokhos Megas (MÖ 223-187)

Antiokheia Orontes (Birim C 12-16 mm)

Öy. III. Antiokhos başı (Apollon gibi) s., defne çelenkli; nokta bordür.

Ay. Apollon omphalos üzerinde oturuyor sl.; ok ve yay tutuyor;

sağda ΒΑΣΙΛΕΩΣ; solda ANTIOXΟΥ

58. AE 14 mm, 4.14 g, ky. 1 Env. No. 112 Ay. Kontrol sol: 𐀀 ? alt ?

Ref. SC I 2002: no. 1049 ; Houghton, 1983: no. 66, 67; Hoover, 2007: no. 240.

Antiokheia Orontes (Birim D 11-13 mm)

Öy. III. Antiokhos başı (Apollon gibi) s., defne çelenkli; nokta bordür.

Ay. Apollon ayakta sl., baş sl.; sol elinde ok, sağ eliyle yaya yaslanıyor;

sağda ΒΑΣΙΛΕΩΣ; solda ANTIOXΟΥ

59. AE 11 mm, 1.65 g, ky. 12 Env. No. 148 Ay. Kontrol okunaksız.

Ref. SC I 2002: no. 1052; BMC Syr. 28, no. 53; Houghton, 1983: no. 70, 71.

1.2.7. IV. Seleukos Philopator (MÖ 187-175)

Antiokheia Orontes (Birim B 18-21 mm)

Öy. Dionysos büstü s., defne çelenkli; nokta bordür.

Ay. Pruva; korkuluk ve direkli, koç ve göz desenli; nokta bordür;

üstte ΒΑΣΙΛΕΩΣ; altta ΣΕΛΕΥΚΟΥ

60. AE 20 mm, 7.36 g, ky. 12 Env. No. 35 Ay. Kontrol alt: $\overline{\Lambda}$
(SC II 2008: no. 1316-5)

61. AE 20 mm, 7.99 g, ky. 12 Env. No. 48 Ay. Kontrol üst: Δ

62. AE 20 mm, 8.69 g, ky. 12 Env. No. 54 Ay. Kontrol üst: Δ
(SC II 2008: no. 1316-2g)

Ref. SC II 2008: no. 1316; BMC Syr. 32, no. 26; Houghton, 1983: no. 88, 89.

Ptolemais Ake (Birim C 14-16 mm)

Öy. IV. Laodike büstü s., örtülü; nokta bordür.

Ay. Fil başı sl.; nokta bordür; üstte ΒΑΣΙΛΕΩΣ; altta ΣΕΛΕΥΚΟΥ

63. AE 15 mm, 3.08 g, ky. 12 Env. No. 172 Öy. Kontrol sl. \uparrow

Ref. SC II 2008: no. 1332; BMC Syr. 1899, 33, no. 29-31; Houghton, 1983: no. 90.

1.2.8. IV. Antiokhos Theoeides Epiphanes (MÖ 175-164)

Antiokheia Orontes-I. Period (MÖ 175- 173/2) (Birim B 13-17 mm)

Öy. IV. Laodike büstü s. , örtülü; nokta bordür.

Ay. Fil başı sl., nokta bordür; üstte ΒΑΣΙΛΕΩΣ; altta ANTIOXΟΥ

64. AE 15 mm, 4.76 g, ky. 12 Env. No. 119 Ay. Sembol sağ: Tripot; alt: EI

65. AE 14 mm, 3.05 g, ky. 12 Env. No. 91 Ay. Sembol sağ: Tripot

66. AE 14 mm, 2.54 g, ky. 12 Env. No. 103 Ay. Sembol sağ: Tripot⁵¹

67. AE 16 mm, 3.40 g, ky. 12 Env. No. 118 Ay. Sembol sağ: Tripot

68. AE 14 mm, 4.35 g, ky. 6 Env. No. 146 Ay. Sembol sağ: ?

69. AE 14 mm, 3.74 g, ky.12 Env. No. 140 Ay. Sembol sağ: ?

Ref. SC II 2008: 1407; BMC Syr. 43, no. 3; Houghton, 1983: no. 112-114.

⁵¹Bu sikkenin ön yüzünde çift basım yapılmıştır. Ön yüzde IV. Laodike büstü üstünde alışılmışın dışında bir lejandın varlığı ve büstün altında belli belirsiz bir fil hortumu olduğu görülmektedir. Bu sikke yanlışlıkla iki kez basılmış olmalı ya da belki IV. Seleukos sikkesi üzerine yeniden kullanım olarak da düşünülebilir.

Antiokheia Orontes-II. Period (MÖ 173/2- 169) (Birim B 17-20 mm)

Öy. IV. Antiokhos başı s., ışın taçlı; nokta bordür.

Ay. Zeus ayakta sl.; şimşek demeti ve asa tutuyor;

sağda ΒΑΣΙΛΕΩΣ ANTIOXOY; solda ΘΕΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ

70. AE 18 mm, 3.97 g, ky. 12 Env. No. 111

Ref. SC II 2008: no. 1408; Houghton, 1983: no. 124, 125; Hoover, 2007: no. 329.

Antiokheia Orontes (Birim C 12-18 mm)

Öy. IV. Antiokhos başı, s., ışın taçlı; nokta bordür.

Ay. Apollon ayakta s.; arkasındaki sadaktan ok alıyor;

sağda ΒΑΣΙΛΕΩΣ ANTIOXOY; solda ΘΕΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ

71. AE 16 mm, 4.21 g, ky. 1 Env. No. 66 Kontrol yok.

72. AE 17 mm, 4.25 g, ky. 12 Env. No. 70 Kontrol yok.

73. AE 16 mm, 4.94 g, ky. 12 Env. No. 79 Kontrol yok.

74. AE 17 mm, 4.69 g, ky. 11 Env. No. 105 Kontrol yok.

Ref. SC II 2008: no. 1410; Houghton, 1983: no. 126, 125; Hoover, 2007: no. 333.

Dura Europos ? (Birim C 12-17 mm)

Öy. IV. Antiokhos başı, s., ışın taçlı; nokta bordür.

Ay. Apollon omphalos üzerinde sl.; ok ve yay tutuyor;

sağda ΒΑΣΙΛΕΩΣ ANTIOXOY; solda ΘΕΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ

75. AE 14 mm, 3.07 g, ky. 1 Env. No. 139 Ay. Kontrol yok/okunaksız.

Ref. SC II 2008: no. 1434.

Ptolemais Ake (Birim D 12-15 mm)

Öy. Apollon başı, s.; nokta bordür.

Ay. Apollon omphalos üzerinde sl.; ok ve yay tutuyor;

sağda ΒΑΣΙΛΕΩΣ; solda ANTIOXOY

76. AE 13 mm, 2.78 g, ky. 12 Env. No. 174 Ay. Kontrol sağ: $\overline{\text{A}} / \overline{\text{A}}^{\text{f}}$?

Ref. SC II 2008: no. 1478

1.2.9. I. Demetrios Soter (MÖ 162-150)

Antiokheia Orontes (Birim A 25-27 mm)

Öy. Apollon büst s., diademli, ensede saç örgülü; arkasında sadak; nokta bordür.

Ay. Tripot; sağda ΒΑΣΙΛΕΩΣ; solda ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

77. AE 25 mm, 13.84 g, ky. 11 Env. No. 164 Kontrol yok.

78. AE 25 mm, 15.34 g, ky. 1 Env. No. 178 Kontrol yok.

79. AE 25 mm, 14.99 g, ky. 2 Env. No. 179 Kontrol yok.

Ref. SC II 2008: no.1644; Houghton, 1983: no. 169; Hoover, 2007: no. 409; BMC Syr. 80, no.2.

Antiokheia Orontes (Birim B 19-21 mm)

Öy. Artemis büst s., diademli; arkasında sadak; nokta bordür.

Ay. Yay ve sadak; üstte ΒΑΣΙΛΕΩΣ; altta ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

80. AE 22 mm, 9.46 g, ky. 2 Env. No. 155 Kontrol yok.

81. AE 21 mm, 6.80 g, ky. 2 Env. No. 46 Kontrol yok.

82. AE 20 mm, 8.74 g, ky. 12 Env. No. 2 Kontrol yok.

83. AE 20 mm, 7.80 g, ky. 1 Env. No. 4 Kontrol yok.

84. AE 20 mm, 8.10 g, ky. 1 Env. No. 56 Kontrol yok.

85. AE 20 mm, 7.53 g, ky. 12 Env. No. 151 Kontrol yok.

86. AE 20 mm, 7.25 g, ky. 1 Env. No. 153 Kontrol yok.

87. AE 20 mm, 9.83 g, ky. 12 Env. No. 157 Kontrol yok.

88. AE 20 mm, 8.33 g, ky. 12 Env. No. 166 Kontrol yok.

89. AE 20 mm, 8.09 g, ky. 12 Env. No. 168 Kontrol yok.

90. AE 18 mm, 6.99 g, ky. 12 Env. No. 9 Kontrol yok.

91. AE 19 mm, 6.55 g, ky. 12 Env. No. 14 Kontrol yok.

Ref. SC II 2008: no.1645; Houghton, 1983: no. 170; Hoover, 2007: no. 410, 411; BMC Syr. 80, no.3.

Antiokheia Orontes (Birim B 13-14 mm)

Öy. Artemis büst s., diademli; arkasında sadak; nokta bordür.

Ay. Apollon ayakta sl., baş sl.; sol elinde ok, sağ eliyle yaya yaslanıyor;

sağda ΒΑΣΙΛΕΩΣ; solda ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

92. AE.14 mm, 3.01 g, ky. 12 Env. No. 159 Kontrol yok.
Ref. SC II 2008: no. 1647; Houghton, 1983: no. 171.

Antiokheia Orontes (Birim B 15-18 mm)

Öy. At başı sl.; nokta bordür.

Ay. Fil başı s.; üstte ΒΑΣΙΛΕΩΣ; altta ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

93. AE 17 mm, 4.30 g, ky. 1 Env. No. 169 Kontrol yok.
94. AE 16 mm, 3.84 g, ky. 12 Env. No. 161 Kontrol yok.
95. AE 16 mm, 3.69 g, ky. 2 Env. No. 175 Kontrol yok.
96. AE 15 mm, 4.17 g, ky. 9 Env. No. 149 Kontrol yok.
97. AE 15 mm, 4.52 g, ky. 12 Env. No. 152 Kontrol yok.
98. AE 15 mm, 3.77 g, ky. 12 Env. No. 158 Kontrol yok.
99. AE 15 mm, 3.37 g, ky. 12 Env. No. 160 Kontrol yok.
100. AE 15 mm, 4.01 g, ky. 3 Env. No. 162 Kontrol yok.
101. AE 15 mm, 4.14 g, ky. 12 Env. No. 171 Kontrol yok.
102. AE 15 mm, 4.99 g, ky. 1 Env. No. 176 Kontrol yok.

Öy. Üsteki gibi fakat at s. (varyasyon)

Ay. Üsteki gibi.

103. AE 16 mm, 4.17 g, ky. 1 Env. No. 170 Kontrol yok.

Ref. SC II 2008: no.1646; Houghton, 1983: no. 172; Hoover, 2007: 412; BMC Syr. 49, no. 60, 61.

1.2.10. I. Aleksandros Balas (MÖ 150-145)

Antiokheia Orontes (Birim B 17-21 mm)

Öy. I. Aleksandros başı s., Makedon miğferli; nokta bordür.

Ay. Nike ayakta sl.; defne çelengi ve palmiye dalı tutuyor;

sağda ΒΑΣΙΛΕΩΣ; solda ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

104. AE 20 mm, 5.28 g, ky. 2 Env. No. 61 Ay. Kontrol sol: B , Kontrol alt: K
105. AE 18 mm, 6.39 g, ky. 1 Env. No. 41 Ay. Kontrol okunaksız.

Ref. SC II 2008: no. 1790; BMC Syr. 55, no.51-54; Hoover, 2007: no. 201-203.

Antiokheia Orontes (Birim C 14-17 mm)

Öy. I. Aleksandros başı s.

Ay. Baykuş ayakta, baş $\frac{3}{4}$ s.; sağda ΒΑΣΙΛΕΩΣ; solda ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

106. AE 17 mm, 3.81 g, ky. 12 Env. No. 19 Ay. Kontrol alt: Κ Ϙ
(SC II 2008: no. 1794d)

107. AE 17 mm, 4.20 g, ky. 1 Env. No. 150 Ay. Kontrol alt: Κ*Δ

108. AE 15 mm, 4.29 g, ky. 12 Env. No. 173 Ay. Kontrol alt: Ο* ?

Ref. SC II 2008: no. 1794; Hoover, 2007: no. 453.

Antiokheia Orontes (Birim B 17-20 mm)

Öy. I. Aleksandros başı s., aslan postu, bukleli saçlar ense üzerinde; nokta bordür.

Ay. Apollon ayakta sl., baş sl.; sol elinde ok, sağ eliyle yaya yaslanıyor;

sağda ΒΑΣΙΛΕΩΣ; solda ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

109. AE 19 mm, 5.19 g, ky. 12 Env. No. 31 Ay. Kontrol alt: ?; sol: Bereket
boynuzu (SC II 2008: no. 1795.1)

110. AE 19 mm, 5.81 g, ky. 12 Env. No. 36 Ay. Kontrol alt: Ϙ ?; sol: *

111. AE 19 mm, 5.56 g, ky. 12 Env. No. 39 Ay. Kontrol alt: ?; sol: *

112. AE 18 mm, 5.89 g, ky. 12 Env. No. 38 Ay. Kontrol alt: ?; sol: *

Ref. SC II 2008: 1795.1,2; BMC Syr. 55, no. 44-50.

Apameia Orontes (Birim B 17-20 mm)

Öy. Üsteki gibi.

Ay. Üsteki gibi

113. AE 19 mm, 6.61 g, ky. 12 Env. No. 125 Ay. Kontrol alt: ?; sol: Palmiye;
sağ: ϘΕ (SC II 2008: 1805,1)

114. AE 21 mm, 6.55 g, ky. 1 Env. No. 44 Ay. Kontrol alt: Λ Α?; sol: Palmiye

115. AE 19 mm, 6.50 g, ky. 1 Env. No. 18 Ay. Kontrol alt: ?; sol: Palmiye

116. AE 19 mm, 6.25 g, ky. 12 Env. No. 37 Ay. Kontrol alt: ?; sol: Palmiye?

117. AE 18 mm, 5.82 g, ky. 12 Env. No. 29 Ay. Kontrol alt: ?; sol: Palmiye

118. AE 17 mm, 3.81 g, ky. 12 Env. No. 6 Ay. Kontrol alt: ?; sol: Palmiye

119. AE 20 mm, 5.81 g, ky. 1 Env. No. 73 Ay. Kontrol okunaksız.

Ref. SC II 2008: no. 1805; BMC Syr. 55, no. 44-50.

Bilinmeyen Darphane (Kuzey Syria?) (Birim B 16-20 mm)

Öy. I. Aleksandros başı s., arkadan bağlı diademli, saçlar omuzlara dökülüyor.

Ay. Apollon omphalos üzerinde sl.; ok ve yay tutuyor;

sağda ΒΑΣΙΛΕΩΣ; solda ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

120. AE 20 mm, 8.94g, ky. 12 Env. No. 177 Kontrol yok.

Ref. SC II 2008: no. 1817.

Antiokheia Orontes “quasi-otonom”⁵² (Birim B 21-22 mm)

Öy. I. Aleksandros başı, s., diademli, bukleli saçlar ense üzerinde.

Ay. Zeus ayakta s., başı sl.; belinden aşağı giyimli, sağ elinde çelenk tutuyor;

solda ANTIOXEΩN

121. AE 22 mm, 7.68 g, ky. 1 Env. No. 133 Ay. Kontrol sol: **M**; sağ: **ΓΕΡ** (SE 163 = MÖ 150/49)

Ref. SC II 2008: no. 1788; Houghton, 1983: no. 176.

Seleukia Pieria “quasi-otonom”

Öy. Zeus başı s., defne çelenkli; nokta bordür.

Ay. Kartal ayakta sl.; çelenk içinde ; sağda ΣΕΛΕΥΚΕΙΩΝ ΤΩΝ; solda ΕΜΠΙΕΡΙΑΙ

122. AE 18 mm, 5.87 g, ky. 1 Env. No. 45 Ay. Kontrol alt: $\underline{\text{z}}$?; sol: AP / EP / GP ? ; sağ: **ΓΕΡ** = (SE 163 = 150/49)

Ref. Krş. Öy. BMC Syr. 269, no.7,

Syria Seleukis Kyrrhos “quasi-otonom” (Birim B 18-21 mm)

Öy. I. Aleksandros başı s., diademli, saçlar omuzlara düşüyor.

Ay. Zeus ayakta giyimli, baş sl.; sağ elinde çelenk tutuyor; sağda KYPPHΣΤΩΝ

123. AE 21 mm, 6.60 g, ky. 12 Env. No. 7 Ay. Kontrol sol: Baykuş; alt: **ΔΕΡ** = (SE 164 = 149/8)

⁵²I. Aleksandros Balas yönetiminde Seleukia Pieria, Apameia, Laodike ve Seleukis Kyrrhos gibi bazı şehirlerin “quasi-otonom” sikkeleri bastıkları bilinir (Hoover, 2001: 21-33; Houghton vd., 2008: 210, 211).

Ref. SC II 2008: no. 1809; Houghton, 1983: no. 449.

1.2.11. II. Demetrios Nikator (I. Krallık Dönemi- MÖ 146-138)

Antiokheia Orontes (Birim A 22-26 mm)

Öy. Zeus başı s., sakallı, defne çelenkli, nokta bordür.

Ay. Apollon omphalos üzerinde sl.; ok ve yay tutuyor;

sağda ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ; solda ΘΕΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ ΝΙΚΑΤΟΠΟΣ

124. AE 25 mm, 12.50 g, ky. 1 Env. No. 182 Ay. Kontrol alt: MA

Ref. SC II 2008: no. 1912; BMC Syr. 61 no. 29-32; Houghton, 1983: no. 225.

Bilinmeyen Darphane (Birim A 22-25 mm)

Öy. Zeus başı s., sakallı, defne çelenkli, nokta bordür.

Ay. Kanatlı Athena ayakta kalkana dayalı sl.; miğferli baş s.; sağ elinde Nike, sol elinde mızrak tutuyor;

sağda ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ; solda ΘΕΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ ΝΙΚΑΤΟΠΟΣ

125. AE 18 mm, 5.76 g, ky. 12 Env. No. 50 Ay. Kontrol sol: Ξ (yeni)

126. AE 18 mm, 5.56 g, ky. 1 Env. No. 42 Ay. Kontrol okunaksız.

127. AE 18 mm, 5.79 g, ky. 12 Env. No. 69 Ay. Kontrol okunaksız.

Ref. SC II 2008: no.1919 ; BMC Syr. 62, no. 33-37; Houghton, 1983: no. 229- 231; Hoover, 2007: no. 514.

1.2.12. VI. Antiokhos Epiphanes Dionysos (MÖ 144-142)

Antiokheia Orontes (Birim B 20-24 mm)

Öy. VI. Antiokhos başı, s., ışın taçlı; nokta bordür.

Ay. Fil sl; hortumu ile meşale tutuyor;

üstte ΒΑΣΙΛΕΩΣ ANTIOXΟΥ; altta ΕΠΙΦΑΝΟΥ ΔΙΟΝΥΣΟΥ

128. AE 22 mm, 6.90 g, ky. 12 Env. No. 154 Ay. Kontrol sağ: ΣΤΑ, palmiye dalı

129. AE 23 mm, 8.44 g, ky. 12 Env. No. 165 Ay. Kontrol sağ: ΣΤΑ, *

130. AE 21 mm, 8.31 g, ky. 12 Env. No. 163 Ay. Kontrol sağ: ΣΤΑ, *

Ref. SC II 2008: no. 2006; BMC Syr. 66, no. 42-44; Houghton, 1983: no. 248-250.

Apameia Orontes ? (Birim B 16-22 mm)

Öy. VI. Antiokhos başı s., ışın taçlı; nokta bordür.

Ay. Kantaros ortada;

sağda ΒΑΣΙΛΕΩΣ ANTIOXOY; solda ΕΠΙΦΑΝΟΥ ΔΙΟΝΥΣΟΥ

131. AE 18 mm, 5.48 g, ky. 1 Env. No. 127 Ay. Kontrol sağ: Palmiye dalı;
alt: AB /AP (SC II 2008: no. 2015.2g)

132. AE 20 mm, 7.80 g, ky. 1 Env. No. 3 Ay. Kontrol sol: A; sağ: Palmiye dalı

133. AE 16 mm, 7.05 g, ky. 1 Env. No. 126 Ay. Kontrol sol: ?, sağ: Palmiye dalı.

134. AE 19 mm, 5.70 g, ky. 12 Env. No. 30 Ay. Kontrol sol: ?, sağ: Palmiye dalı.

Ref. SC II 2008: no. 2015; BMC Syr. 65, no. 25-34; Houghton, 1983: no. 244, 245.

Ptolemais Ake (Birim B 20-23 mm)

Öy. VI. Antiokhos başı, s., ışın taçlı, nokta bordür.

Ay. Apollon ayakta sl., sağ elinde yay, sol kolu ile tripota dayanıyor;

sağda ΒΑΣΙΛΕΩΣ ANTIOXOY; saolda ΕΠΙΦΑΝΟΥ ΔΙΟΝΥΣΟΥ

135. AE 21 mm, 8.54 g, ky. 12 Env. No. 156 Ay. Kontrol sl. ΜΕ
(SC II 2008: no. 2023.2g)

136. AE 21 mm, 9.55 g, ky. 11 Env. No. 167 Ay. Kontrol sl. N / AI

Ref. SC II 2008: no. 2023; BMC Syr. 66, no. 39, 40; Houghton, 1983: no. 246, 247.

1.2.13. Tryphon (MÖ 142-138)

Belirsiz Darphane (Birim B/C 18-19 mm)

Öy. Tryphon başı s., diademli, saçlar ense üzerine uzuyor,

Ay. Makedon miğferi; solda boynuz;

sağda ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΡΥΦΩΝΟΣ; solda ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΣ

137. AE 17 mm, 5.16g, ky. 2 Env. No. 43 Ay. Kontrol alt: ΑΣ / ΑΣΚ

138. AE 18 mm, 5.79 g, ky. 6 Env. No. 55 Ay. Kontrol sol: *

Ref. SC II 2008: no. 2039, 2040; BMC Syr. 68-69, no.5-15; Houghton, 1983: no. 258-263; Hoover, 2007: no. 565.

1.2.14. VII. Antiokhos Evergetes Kallinikos /Sidetes (MÖ 138-129)

Antiokheia Orontes (Birim B 16-20 mm)

Öy. Kanatlı Eros büstü s.; nokta bordür.

Ay. Isis tacı; sağda ΒΑΣΙΛΕΩΣ ANTIOXOY; solda EYEPΓETOY

139.	AE 18 mm, 4.95 g, ky. 1	Env. No. 59	Ay. Alt: AΠΠ = (SE 181 = 132/1)
140.	AE 19 mm, 6.18 g, ky. 2	Env. No. 71	Ay. Alt: ΠΠ = (SE 180 = 133/2)
	(SC II 2008: no. 2067.14)		
141.	AE 18 mm, 5.18 g, ky. 12	Env. No. 40	Ay. Alt: □OP = (SE 176 = 137/6)
142.	AE 18 mm, 6.27 g, ky. 12	Env. No. 58	Ay. Alt: □OP = (SE 176 = 137/6)
	(SC II 2008: no. 2067.4)		
143.	AE 19 mm, 5.07 g, ky. 12	Env. No. 5	Ay. Alt: EOP = (SE 175 = 138/7)
144.	AE 18 mm, 5.78 g, ky. 12	Env. No. 26	Ay. Alt: EOP = (SE 175 = 138/7)
145.	AE 17 mm, 4.82 g, ky. 12	Env. No. 27	Ay. Alt: EOP = (SE 175 = 138/7)
	(SC II 2008: no. 2067.2)		
146.	AE 18 mm, 5.32 g, ky. 2	Env. No. 17	Ay. Kontrol sol: P ?
147.	AE 20 mm, 5.38 g, ky. 12	Env. No. 16	Ay. Kontrol okunaksız.
148.	AE 18 mm, 6.12 g, ky. 12	Env. No. 65	Ay. Kontrol okunaksız.
149.	AE 18 mm, 5.87 g, ky. 12	Env. No. 22	Ay. Kontrol okunaksız.
150.	AE 18 mm, 5.09 g, ky. 1	Env. No. 51	Ay. Kontrol okunaksız.
151.	AE 18 mm, 6.19 g, ky. 12	Env. No. 52	Ay. Kontrol okunaksız.
152.	AE 18 mm, 5.82 g, ky. 1	Env. No. 63	Ay. Kontrol okunaksız.
153.	AE 18 mm, 6.10 g, ky. 12	Env. No. 134	Ay. Kontrol okunaksız.
154.	AE 17 mm, 5.19 g, ky. 2	Env. No. 11	Ay. Kontrol okunaksız.

Ref. SC II 2008: no. 2066, 2067.

1.2.15. Kleopatra Thea ve VIII. Antiokhos (MÖ 125-121)

Antiokheia Orontes (Birim B 18-21 mm)

Öy. VIII. Antiokhos başı s., ışın taçlı; nokta bordür.

Ay. Baykuş, ters Amfora üzerinde;

sağda ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΘΕΑΣ; solda ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ANTIOXOY

155.	AE 18 mm, 5.25 g, ky. 1	Env. No. 13	Ay. Kontrol okunaksız.
156.	AE 18 mm, 5.90 g, ky. 12	Env. No. 129	Ay. Kontrol okunaksız.

Ref. SC II 2008: no. 2263; Houghton, 1983: no. 317-319.

**1.2.16. VIII. Antiokhos Epiphanes Philopator Kallinikos/Grypos
(MÖ 121/0-97/6)**

Antiokheia Orontes (Birim B 17-21 mm)

Öy. VIII. Antiokhos başı, s., ışın taçlı; nokta bordür.

Ay. Kartal ayakta sl.; sağ omuzda arkada asa;

sağda ΒΑΣΙΛΕΩΣ ANTIOXOY; solda ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ

157.	AE 20 mm, 4.57 g, ky. 12	Env. No. 53	Ay. Kontrol sol: IE
158.	AE 19 mm, 6.09 g, ky. 12	Env. No. 20	Ay. Kontrol sol: IE
159.	AE 19 mm, 6.45 g, ky. 12	Env. No. 24	Ay. Kontrol sol: IE
160.	AE 19 mm, 6.10 g, ky. 12	Env. No. 32	Ay. Kontrol okunaksız.
161.	AE 19 mm, 6.44 g, ky. 1	Env. No. 34	Ay. Kontrol okunaksız.
162.	AE 19 mm, 6.19 g, ky. 12	Env. No. 47	Ay. Kontrol okunaksız.
163.	AE 19 mm, 5.03 g, ky. 12	Env. No. 49	Ay. Kontrol okunaksız.
164.	AE 19 mm, 6.07 g, ky. 1	Env. No. 86	Ay. Kontrol okunaksız.
165.	AE 19 mm, 5.15 g, ky. 12	Env. No. 87	Ay. Kontrol okunaksız.
166.	AE 18 mm, 4.23 g, ky. 12	Env. No. 60	Ay. Kontrol okunaksız.
167.	AE 18 mm, 5.99 g, ky. 1	Env. No. 23	Ay. Kontrol okunaksız.
168.	AE 17 mm, 5.93 g, ky. 12	Env. No. 12	Ay. Kontrol okunaksız.

Ref. SC II 2008: no. 2300; Houghton, 1983: no. 323- 325.

Antiokheia Orontes (Birim C 14-16 mm)

Öy. Artemis büstü, s., omzunda sadak, nokta bordür.

Ay. Apollon ayakta sl., baş sl.; sol elinde ok, sağ eliyle yaya yaslanıyor;

sağda ΒΑΣΙΛΕΩΣ ANTIOXOY; solda ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ

169.	AE 15 mm, 2.66 g, ky. 12	Env. No. 147	Ay. Kontrol sol: IE
170.	AE 14 mm, 2.53 g, ky. 1	Env. No. 143	Ay. Kontrol sol: IE
171.	AE 14 mm, 2.87 g, ky. 12	Env. No. 144	Ay. Kontrol sol: IE

Ref. SC II 2008: no. 2301 ; Houghton, 1983: no. 328.

1.2.17. IX. Antiokhos Eusebes Philopator/Kyzikenos (MÖ 114/3- 95)

Antiokheia Orontes (Birim B 17-20 mm)

Öy. IX. Antiokhos başı s., kısa bukleli sakallı, diademli; nokta bordür.

Ay. Yatay kanatlı şimşek demeti;

üstte ΒΑΣΙΛΕΥΣ ANTIOXOY; altta ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ

172. AE 18 mm, 6.95 g, ky. 12 Env. No. 10 Ay. Kontrol sol: ☒

(SC II 2008: no. 2364.1a)

173. AE 18 mm, 6.41 g, ky. 12 Env. No. 132 Ay. Kontrol sol üst. ☒ ?; sol alt:

Üzüm salkımı ?

(SC II 2008: no. 2364.1e)

174. AE 18 mm, 6.35 g, ky. 12 Env. No. 28 Ay. Kontrol okunaksız.

175. AE 19 mm, 6.03 g, ky. 12 Env. No. 72 Ay. Kontrol okunaksız.

176. AE 18 mm, 5.47 g, ky. 1 Env. No. 85 Ay. Kontrol okunaksız.

177. AE 19 mm, 6.81 g, ky. 12 Env. No. 141 Ay. Kontrol okunaksız.

Ref. SC II 2008: no. 2364; Houghton, 1983: no. 332, 333.

Antiokheia Orontes (Yeni Birim B 17-20 mm)

Öy. Herakles başı s., defne çelenkli, nokta bordür.

Ay. Athena ayakta, s., uzun elbiseli, omzunda mızrak tutuyor;

sağda ΒΑΣΙΛΕΥΣ ANTIOXOY; solda ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ

178. AE 18 mm, 4.26 g, ky. 12 Env. No. 33 Ay. Kontrol sol üst: ☒; sol alt:

Bereket boynuzu; kesimde PI ?

179. AE 18 mm, 4.60 g, ky. 12 Env. No. 64 Ay. Kontrol sol üst: ☒ sol alt:

Bereket boynuzu.

180. AE 17 mm, 3.67 g, ky. 1 Env. No. 1 Ay. Kontrol okunaksız.

181. AE 18 mm, 5.00 g, ky. 12 Env. No. 25 Ay. Kontrol okunaksız.

182. AE 19 mm, 5.41 g, ky. 12 Env. No. 68 Ay. Kontrol okunaksız.

Ref. SC II 2008: no. 2365; Hoover, 2007: 768; SNG Israel I, no. 27901

2. Katalog II: Gümüş Tetradrahmi Definesi

Antiokheia Orontes (MÖ 69-57)

Öy. I. Philippos Philadelphos büstü, s., diademli

Ay. Zeus tahta oturuyor sl.; sağ elinde sceptre, sol elinde Nike tutuyor;

sağda ΒΑΣΙΛΕΩΣ / ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ; solda ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ / ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ

Monogram solda ; *Kesimde, A;* *Standart*

1. AR 26 mm, 14,53g, Ky 12 Env. No. 57 (Öy. K.1)

2. AR 26 mm, 14,55g, Ky 12 Env. No. 81 (Öy. K.2)

Ref. SC II 2008: no. 2487A

Monogram solda ; *Kesimde H / HP;* *Standart*

3. AR 25 mm, 14.53g, Ky 12 Env. No. 68 (Öy. K.3)

4. AR 26 mm, 14.16g, Ky 12 Env. No. 105 (Öy. K.3)

5. AR 25 mm, 14.18g, Ky 12 Env. No. 124 (Öy. K.3)

6. AR 25 mm, 14.39g, Ky 12 Env. No. 193 (Öy. K.3)

7. AR 25 mm, 14.22g, Ky 12 Env. No. 277 (Öy. K.3) H / HP?

8. AR25 mm, 14.32g, Ky 12 Env. No. 214 (Öy. K.4)

9. AR 25 mm, 14.52g, Ky 12 Env. No. 2 (Öy. K.5) H / HP?

10. AR 26 mm, 14.27g, Ky 12 Env. No. 15 (Öy. K.5)

11. AR 25 mm, 14.75g, Ky 12 Env. No. 19 (Öy. K.5) H / HP?

Ref. SC II 2008: no. 2488.1

Monogram solda ; *Kesimde ?;* *Standart*

12. AR 24 mm, 14.45g, Ky 2 Env. No. 154 (Öy. K.6)

13. AR 26 mm, 14.27g, Ky 12 Env. No. 210 (Öy. K.7)

14. AR 25 mm, 14.10g, Ky 12 Env. No. 211 (Öy. K.7)

15. AR 25 mm, 14.47g, Ky 12 Env. No. 63 (Öy. K.8)

16. AR 26 mm, 13.94g, Ky 1 Env. No. 166 (Öy. K.9)

17. AR 26 mm, 14.08g, Ky 2 Env. No. 228 (Öy. K.10)

18. AR 25 mm, 15.15g, Ky 12 Env. No. 83 (Öy. K.11)

19. AR 25 mm, 14.31g, Ky 12 Env. No. 40 (Öy. K.12)

20. AR 24 mm, 14.68g, Ky 12 Env. No. 71 (Öy. K.12)
 21. AR 26 mm, 14.22g, Ky 12 Env. No. 184 (Öy. K.13)
 22. AR 24 mm, 14.05g, Ky 12 Env. No. 269 (Öy. K.13)
 23. AR 25 mm, 14.45g, Ky 12 Env. No. 225 (Öy. K.14)
 24. AR 26 mm, 14.16g, Ky 12 Env. No. 227 (Öy. K.15)
 25. AR 26 mm, 14.60g, Ky 12 Env. No. 218 (Öy. K.16)
 26. AR 24 mm, 15.02g, Ky 12 Env. No. 245 (Öy. K.17)
 27. AR 25 mm, 14.83g, Ky 12 Env. No. 290 (Öy. K.18)
 28. AR 25 mm, 13.68g, Ky 1 Env. No. 204 (Belirsiz)

Monogram solda Δ; Kesimde M; Standart Λ

29. AR 25 mm, 14.74g, Ky 1 Env. No. 90 (Öy. K.19)
 30. AR 27 mm, 13.36g, Ky 2 Env. No. 206 (Öy. K.19)

Ref. SC II 2008: no. 2488.3

Monogram solda Δ; Kesimde Θ; Standart Λ

31. AR 26 mm, 14.33g, Ky 12 Env. No. 174 (Öy. K.20)
 32. AR 25 mm, 14.25g, Ky 2 Env. No. 230 (Öy. K.20)

Ref. SC II 2008: no. 2488.3

Monogram solda Δ; Kesimde ?; Standart Λ

33. AR 30 mm, 14.18g, Ky 12 Env. No. 92 (Öy. K.21)
 34. AR 25 mm, 14.23g, Ky 2 Env. No. 256 (Öy. K.22)
 35. AR 27 mm, 14.30g, Ky 2 Env. No. 262 (Öy. K.23)
 36. AR 26 mm, 13.65g, Ky 12 Env. No. 238 (Öy. K.24)

Ref. SC II 2008: no. 2488.3

Monogram solda A; Kesimde H; Standart Λ

37. AR 25 mm, 14.24g, Ky 2 Env. No. 253 (Öy. K.25)
 38. AR 25 mm, 14.20g, Ky 12 Env. No. 39 (Öy. K.25) H ?
 39. AR 25 mm, 14.52g, Ky 1 Env. No. 86 (Öy. K.25) H ?
 40. AR 24 mm, 14.36g, Ky 1 Env. No. 208 (Öy. K.25) H ?

41. AR 25 mm, 14.52g, Ky 12 Env. No. 231 (Öy. K.25) H ?
42. AR 25 mm, 13.95g, Ky 12 Env. No. 54 (Öy. K.26)
43. AR 26 mm, 14.50g, Ky 12 Env. No. 162 (Öy. K.26)
44. AR 25 mm, 13.31g, Ky 12 Env. No. 280 (Öy. K.26)
45. AR 26 mm, 13.73g, Ky 12 Env. No. 201 (Öy. K.26) H ?
46. AR 26 mm, 13.85g, Ky 12 Env. No. 43 (Öy. K.27)
47. AR 25 mm, 14.18g, Ky 12 Env. No. 51 (Öy. K.27)
48. AR 25 mm, 13.85g, Ky 12 Env. No. 148 (Öy. K.27)
49. AR 25 mm, 14.65g, Ky 12 Env. No. 276 (Öy. K.27)
50. AR 25 mm, 14.17g, Ky 12 Env. No. 123 (Öy. K.27) H ?
51. AR 25 mm, 14.32g, Ky 1 Env. No. 292 (Öy. K.27) H ?
52. AR 25 mm, 13.86g, Ky 12 Env. No. 27 (Öy. K.27) H ?
53. AR 25 mm, 14.26g, Ky 12 Env. No. 48 (Öy. K.28)
54. AR 27 mm, 14.01g, Ky 12 Env. No. 89 (Öy. K.28)
55. AR 25 mm, 14.53g, Ky 1 Env. No. 139 (Öy. K.28)
56. AR 24 mm, 14.21g, Ky 1 Env. No. 172 (Öy. K.28)
57. AR 26 mm, 14.30g, Ky 12 Env. No. 249 (Öy. K.28)
58. AR 25 mm, 14.42g, Ky 12 Env. No. 281 (Öy. K.28)
59. AR 25 mm, 14.14g, Ky 12 Env. No. 84 (Öy. K.28) H ?
60. AR 26 mm, 14.33g, Ky 12 Env. No. 85 (Öy. K.28) H ?
61. AR 25 mm, 14.60g, Ky 12 Env. No. 93 (Öy. K.28) H ?
62. AR 26 mm, 14.28g, Ky 12 Env. No. 96 (Öy. K.28) H ?
63. AR 26 mm, 14.12g, Ky 12 Env. No. 106 (Öy. K.28) H ?
64. AR 25 mm, 14.49g, Ky 12 Env. No. 114 (Öy. K.28) H ?
65. AR 27 mm, 14.14g, Ky 12 Env. No. 125 (Öy. K.28) H ?
66. AR 26 mm, 14.28g, Ky 12 Env. No. 158 (Öy. K.28) H ?
67. AR 25 mm, 14.01g, Ky 12 Env. No. 215 (Öy. K.28) H ?
68. AR 26 mm, 14.22g, Ky 12 Env. No. 251 (Öy. K.28) H ?
69. AR 25 mm, 13.76g, Ky 12 Env. No. 126 (Öy. K.29)
70. AR 25 mm, 14.50g, Ky 12 Env. No. 18 (Öy. K.29) H ?
71. AR 25 mm, 14.55g, Ky 12 Env. No. 109 (Öy. K.29) H ?
72. AR 25 mm, 14.10g, Ky 12 Env. No. 67 (Öy. K.30)

73. AR 25 mm, 14.43g, Ky 12 Env. No. 257 (Öy. K.30)
74. AR 25 mm, 13.99g, Ky 12 Env. No. 135 (Öy. K.30) H ?
75. AR 24 mm, 14.17g, Ky 1 Env. No. 171 (Öy. K.30) H ?
76. AR 25 mm, 14.60g, Ky 12 Env. No. 181 (Öy. K.30) H ?
77. AR 26 mm, 13.83g, Ky 2 Env. No. 212 (Öy. K.30) H ? Çift Basım
78. AR 24 mm, 14.41g, Ky 12 Env. No. 244 (Öy. K.31) H ?
79. AR 24 mm, 14.85g, Ky 12 Env. No. 270 (Öy. K.31) H ?
80. AR 26 mm, 14.12g, Ky 12 Env. No. 74 (Öy. K.32)
81. AR 26 mm, 14.41g, Ky 12 Env. No. 199 (Öy. K.32)
82. AR 26 mm, 14.76g, Ky 12 Env. No. 120 (Öy. K.32) H ?
83. AR 25 mm, 14.03g, Ky 12 Env. No. 7 (Öy. K.32) H ?
84. AR 25 mm, 14.01g, Ky 12 Env. No. 180 (Öy. K.32) H ?
85. AR 26 mm, 14.80g, Ky 2 Env. No. 150 (Öy. K.33) H ?
86. AR 25 mm, 14.24g, Ky 1 Env. No. 76 (Öy. K.34)
87. AR 26 mm, 14.46g, Ky 1 Env. No. 191 (Öy. K.34)
88. AR 25 mm, 14.50g, Ky 12 Env. No. 121 (Öy. K.34) H ?
89. AR 25 mm, 14.08g, Ky 12 Env. No. 127 (Öy. K.34) H ?
90. AR 25 mm, 14.21g, Ky 1 Env. No. 187 (Öy. K.34) H ?
91. AR 25 mm, 14.34g, Ky 12 Env. No. 266 (Öy. K.34) H ?
92. AR 26 mm, 14.13g, Ky 2 Env. No. 197 (Öy. K.35)
93. AR 25 mm, 14.72g, Ky 1 Env. No. 56 (Öy. K.35) H ?
94. AR 26 mm, 14.38g, Ky 12 Env. No. 113 (Öy. K.35) H ?
95. AR 27 mm, 14.02g, Ky 1 Env. No. 192 (Öy. K.36)
96. AR 23 mm, 14.37g, Ky 12 Env. No. 73 (Öy. K.36) H ?
97. AR 24 mm, 14.73g, Ky 12 Env. No. 100 (Öy. K.36) H ?
98. AR 26 mm, 14.52g, Ky 1 Env. No. 137 (Öy. K.36) H ?
99. AR 26 mm, 14.73g, Ky 2 Env. No. 167 (Öy. K.36) H ?
100. AR 26 mm, 13.82g, Ky 2 Env. No. 203 (Öy. K.36) H ?
101. AR 27 mm, 13.62g, Ky 2 Env. No. 216 (Öy. K.36) H ?
102. AR 26 mm, 14.21g, Ky 12 Env. No. 112 (Öy. K.37)
103. AR 26 mm, 14.37g, Ky 12 Env. No. 6 (Öy. K.37) H ?
104. AR 26 mm, 13.62g, Ky 12 Env. No. 16 (Öy. K.37) H ?

105. AR 27 mm, 13.50g, Ky 12 Env. No. 33 (Öy. K.37) H ?
 106. AR 26 mm, 13.97g, Ky 12 Env. No. 59 (Öy. K.37) H ?
 107. AR 26 mm, 14.11g, Ky 1 Env. No. 195 (Öy. K.37) H ?
 108. AR 25 mm, 14.44g, Ky 1 Env. No. 223 (Öy. K.37) H ?
 109. AR 27 mm, 14.09g, Ky 12 Env. No. 169 (Öy. K.38)
 110. AR 26 mm, 14.50g, Ky 12 Env. No. 14 (Öy. K.38) H ?
 111. AR 27 mm, 13.92g, Ky 12 Env. No. 183 (Öy. K.38) H ?
 112. AR 25 mm, 14.21g, Ky 12 Env. No. 49 (Öy. K.39)
 113. AR 26 mm, 15.25g, Ky 2 Env. No. 132 (Öy. K.40)
 114. AR 26 mm, 14.54g, Ky 12 Env. No. 222 (Öy. K.40)
 115. AR 25 mm, 14.15g, Ky 12 Env. No. 252 (Öy. K.40)
 116. AR 26 mm, 14.69g, Ky 12 Env. No. 61 (Öy. K.40) H ?
 117. AR 25 mm, 14.30g, Ky 12 Env. No. 75 (Öy. K.40) H ?
 118. AR 25 mm, 14.73g, Ky 12 Env. No. 111 (Öy. K.40) H ?
 119. AR 26 mm, 15.56g, Ky 12 Env. No. 131 (Öy. K.40) H ?
 120. AR 25 mm, 14.30g, Ky 12 Env. No. 176 (Öy. K.40) H ?
 121. AR 25 mm, 14.85g, Ky 2 Env. No. 198 (Öy. K.40) H ?
 122. AR 25 mm, 14.21g, Ky 1 Env. No. 247 (Öy. K.40)
 123. AR 26 mm, 14.13g, Ky 12 Env. No. 259 (Öy. K.40) H ?
 124. AR 26 mm, 14.19g, Ky 12 Env. No. 260 (Öy. K.40) H ?
 125. AR 25 mm, 14.49g, Ky 12 Env. No. 263 (Öy. K.40) H ?
 126. AR 26 mm, 14.58g, Ky 1 Env. No. 265 (Öy. K.40) H ?
 Ref. SC II, 2488.2

Monogram solda A; Kesimde Θ; Standart ▲

127. AR 25 mm, 14.49g, Ky 12 Env. No. 80 (Öy. K.41)
 128. AR 26 mm, 14.56g, Ky 12 Env. No. 118 (Öy. K.41)
 129. AR 26 mm, 14.00g, Ky 1 Env. No. 160 (Öy. K.41)
 130. AR 26 mm, 14.23g, Ky 2 Env. No. 185 (Öy. K.41)
 131. AR 25 mm, 13.82g, Ky 12 Env. No. 229 (Öy. K.41)
 132. AR 27 mm, 14.48g, Ky 12 Env. No. 272 (Öy. K.41)
 133. AR 24 mm, 14.35g, Ky 12 Env. No. 77 (Öy. K.41) Θ ?

134. AR 24 mm, 14.21g, Ky 12 Env. No. 110 (Öy. K.41) Θ ?
135. AR 28 mm, 13.98g, Ky 12 Env. No. 115 (Öy. K.41) Θ ?
136. AR 24 mm, 13.97g, Ky 12 Env. No. 145 (Öy. K.41) Θ ?
137. AR 28 mm, 14.88g, Ky 1 Env. No. 164 (Öy. K.41)
138. AR 25 mm, 13.88g, Ky 12 Env. No. 209 (Öy. K.41) Θ ?
139. AR 26 mm, 14.03g, Ky 1 Env. No. 235 (Öy. K.41) Θ ?
140. AR 26 mm, 14.27g, Ky 12 Env. No. 239 (Öy. K.41) Θ ?
141. AR 27 mm, 14.35g, Ky 1 Env. No. 62 (Öy. K.42)
142. AR 27 mm, 14.27g, Ky 1 Env. No. 163 (Öy. K.42) Θ ?
143. AR 26 mm, 14.12g, Ky 1 Env. No. 170 (Öy. K.42) Θ ?
144. AR 27 mm, 13.97g, Ky 12 Env. No. 236 (Öy. K.42) Θ ?
145. AR 27 mm, 14.46g, Ky 2 Env. No. 240 (Öy. K.42) Θ ?
146. AR 27 mm, 13.95g, Ky 12 Env. No. 285 (Öy. K.42) Θ ?
147. AR 28 mm, 13.97g, Ky 12 Env. No. 288 (Öy. K.42) Θ ?
148. AR 26 mm, 14.15g, Ky 1 Env. No. 159 (Öy. K.43) Θ ?
149. AR 24 mm, 14.42g, Ky 1 Env. No. 129 (Öy. K.44)
150. AR 26 mm, 14.31g, Ky 12 Env. No. 157 (Öy. K.44)
151. AR 26 mm, 14.46g, Ky 1 Env. No. 233 (Öy. K.44)
152. AR 25 mm, 14.64g, Ky 12 Env. No. 13 (Öy. K.44) Θ ?
153. AR 26 mm, 14.47g, Ky 12 Env. No. 97 (Öy. K.44) Θ ?
154. AR 26 mm, 14.95g, Ky 12 Env. No. 232 (Öy. K.44) Θ ?
155. AR 27 mm, 14.06g, Ky 12 Env. No. 271 (Öy. K.44) Θ ?
156. AR 26 mm, 14.65g, Ky 12 Env. No. 291 (Öy. K.44) Θ ?
157. AR 25 mm, 14.37g, Ky 12 Env. No. 69 (Öy. K.45)
158. AR 26 mm, 14.43g, Ky 12 Env. No. 179 (Öy. K.45)
159. AR 24 mm, 13.86g, Ky 1 Env. No. 264 (Öy. K.45)
160. AR 26 mm, 14.15g, Ky 2 Env. No. 47(Öy. K.45)Θ ?
161. AR 25 mm, 14.20g, Ky 12 Env. No. 64 (Öy. K.45)Θ ?
162. AR 26 mm, 14.10g, Ky 12 Env. No. 108 (Öy. K.45)Θ ?
163. AR 25 mm, 13.99g, Ky 12 Env. No. 196 (Öy. K.45)Θ ?
164. AR 25 mm, 14.14g, Ky 12 Env. No. 248 (Öy. K.45)Θ ?

165. AR 25 mm, 14.50g, Ky 2 Env. No. 255 (Öy. K.45)Θ ?
 166. AR 26 mm, 14.00g, Ky 2 Env. No. 217 (Belirsiz)
 Ref. SC II 2008: no. 2488.4

Monogram solda A; Kesimde ?; Standart Λ

167. AR 25 mm, 13.90g, Ky 1 Env. No. 79 (Öy. K.46)
 168. AR 25 mm, 14.31g, Ky 12 Env. No. 284 (Öy. K.47)
 169. AR 26 mm, 13.64g, Ky 12 Env. No. 36 (Belirsiz)
 170. AR 26 mm, 14.52g, Ky 12 Env. No. 50 (Belirsiz)
 171. AR 25 mm, 13.69g, Ky 12 Env. No. 138 (Belirsiz)
 172. AR 26 mm, 13.28g, Ky 12 Env. No. 146 (Belirsiz)
 173. AR 25 mm, 14.11g, Ky 12 Env. No. 205 (Belirsiz)
 174. AR 25 mm, 14.30g, Ky 12 Env. No. 213 (Belirsiz)

Monogram solda R; Kesimde Γ; Standart Λ

175. AR 26 mm, 14.05g, Ky 1 Env. No. 98 (Öy. K.48)
 176. AR 25 mm, 13.91g, Ky 1 Env. No. 130 (Öy. K.48) Γ ?
 177. AR 24 mm, 14.05g, Ky 2 Env. No. 152 (Öy. K.48) Γ ?
 178. AR 25 mm, 14.32g, Ky 1 Env. No. 101(Öy. K.49)
 179. AR 25 mm, 14,31g, Ky 12 Env. No. 94 (Öy. K.50) Γ ?
 180. AR 25 mm, 14.56g, Ky 12 Env. No. 104 (Öy. K.51)
 181. AR 26 mm, 15.03g, Ky 1 Env. No. 165 (Öy. K.51) Γ ?
 182. AR 25 mm, 14.53g, Ky 12 Env. No. 11 (Öy. K.52) Γ ?
 183. AR 25 mm, 14.67g, Ky 1 Env. No. 234 (Öy. K.52) Γ ?
 184. AR 25 mm, 14.74g, Ky 12 Env. No. 3 (Öy. K.52) Γ ?
 185. AR 25 mm, 14.81g, Ky 12 Env. No. 267 (Öy. K.52) Γ ?

Monogram solda λ; Kesimde H ?; Standart Λ

186. AR 26 mm, 14.46g, Ky 12 Env. No. 44 (Öy. K.53)
 187. AR 26 mm, 14. 60g, Ky 1 Env. No. 45 (Öy. K.53)
 188. AR 25 mm, 14.42g, Ky 12 Env. No. 91 (Öy. K.53)

189. AR 25 mm, 14.16g, Ky 12 Env. No. 122 (Öy. K.53)
 190. AR 25 mm, 14.42g, Ky 12 Env. No. 241 (Öy. K.53)
 191. AR 25 mm, 14.71g, Ky 12 Env. No. 243 (Öy. K.53)
 192. AR 26 mm, 14.87g, Ky 12 Env. No. 273 (Öy. K.53)
 193. AR 25 mm, 14.15g, Ky 12 Env. No. 274 (Öy. K.53)

Monogram solda I; Kesimde Θ; Standart Λ

194. AR 27 mm, 14.14g, Ky 1 Env. No. 42 (Öy. K.54)
 195. AR 26 mm, 13.90g, Ky 2 Env. No. 25 (Öy. K.54) Θ ?
 196. AR 26 mm, 13.60g, Ky 1 Env. No. 220 (Öy. K.54) Θ ?
 197. AR 26 mm, 14.34g, Ky 2 Env. No. 258 (Öy. K.54) Θ ?
 198. AR 28 mm, 14.22g, Ky 12 Env. No. 53 (Öy. K.55)
 199. AR 27 mm, 14.26g, Ky 1 Env. No. 133 (Öy. K.55) Θ ?
 200. AR 27 mm, 14.04g, Ky 12 Env. No. 155 (Öy. K.55) Θ ?
 201. AR 27 mm, 14.36g, Ky 12 Env. No. 34 (Öy. K.56)
 202. AR 27 mm, 14.03g, Ky 1 Env. No. 21 (Öy. K.56) Θ ?
 203. AR 26 mm, 14.22g, Ky 12 Env. No. 66 (Öy. K.56) Θ ?
 204. AR 28 mm, 14.51g, Ky 12 Env. No. 224 (Öy. K.57)
 205. AR 29 mm, 14.53g, Ky 12 Env. No. 286 (Öy. K.58)

Ref. SC II 2008: no. 2488.5

Monogram solda I; Kesimde ?; Standart Λ

206. AR 25 mm, 14.04g, Ky 12 Env. No. 55 (Öy. K.28) H ?
 207. AR 26 mm, 13.83g, Ky 12 Env. No. 119 (Öy. K.59)
 208. AR 26 mm, 13.95g, Ky 12 Env. No. 8 (Öy. K.60)
 209. AR 26 mm, 13.80g, Ky 12 Env. No. 12 (Öy. K.60)
 210. AR 27 mm, 13.83g, Ky 12 Env. No. 141 (Öy. K.60)
 211. AR 26 mm, 14.28g, Ky 2 Env. No. 144 (Öy. K.60)
 212. AR 27 mm, 13.54g, Ky 2 Env. No. 29 (Öy. K.61)
 213. AR 26 mm, 14.01g, Ky 2 Env. No. 142 (Öy. K.61)
 214. AR 26 mm, 13.55g, Ky 1 Env. No. 153 (Öy. K.62)
 215. AR 27 mm, 13.59g, Ky 12 Env. No. 287 (Öy. K.63)

216. AR 26 mm, 13.41g, Ky 12 Env. No. 283 (Öy. K.64)
 217. AR 28 mm, 14.10g, Ky 12 Env. No. 32 (Öy. K.65)
 218. AR 26 mm, 14.22g, Ky 12 Env. No. 37 (Öy. K.66)
 219. AR 27 mm, 13.94g, Ky 12 Env. No. 31 (Öy. K.67) H ?
 220. AR 26 mm, 13.69g, Ky 12 Env. No. 72 (Öy. K.67)

Ref. SC II 2008: no. 2488.5

Monogram solda †; Kesimde T; Standart Λ

221. AR 26 mm, 14.59g, Ky 12 Env. No. 17 (Öy. K.68)
 222. AR 26 mm, 14.40g, Ky 12 Env. No. 35 (Öy. K.68)
 223. AR 27 mm, 14.69g, Ky 12 Env. No. 82 (Öy. K.68)
 224. AR 28 mm, 14.18g, Ky 1 Env. No. 140 (Öy. K.68)
 225. AR 26 mm, 13.75g, Ky 12 Env. No. 38 (Öy. K.68) T?
 226. AR 27 mm, 14.62g, Ky 12 Env. No. 103 (Öy. K.68) T?
 227. AR 27 mm, 13.60g, Ky 12 Env. No. 178 (Öy. K.68) T?
 228. AR 26 mm, 13.99g, Ky 12 Env. No. 186 (Öy. K.68) T?
 229. AR 26 mm, 14.10g, Ky 12 Env. No. 226 (Öy. K.68) T?

Ref. SC II 2008: no. 2488.6

Monogram solda †; Kesimde AΓ; Standart Λ

230. AR 26 mm, 14.31g, Ky 12 Env. No. 65 (Öy. K.69)
 231. AR 26 mm, 14.29g, Ky 1 Env. No. 149 (Öy. K.69)
 232. AR 28 mm, 14.24g, Ky 2 Env. No. 173 (Öy. K.69)
 233. AR 27 mm, 13.45g, Ky 12 Env. No. 5 (Öy. K.69) AΓ?
 234. AR 26 mm, 14.53g, Ky 12 Env. No. 9 (Öy. K.69) AΓ?
 235. AR 27 mm, 14.36g, Ky 12 Env. No. 26 (Öy. K.69) AΓ?
 236. AR 25 mm, 14.46g, Ky 2 Env. No. 128 (Öy. K.69) AΓ?
 237. AR 25 mm, 13.91g, Ky 1 Env. No. 134 (Öy. K.69) AΓ?
 238. AR 26 mm, 14.01g, Ky 12 Env. No. 268 (Öy. K.69) AΓ?
 239. AR 25 mm, 14.38g, Ky 12 Env. No. 275 (Öy. K.69) AΓ?
 240. AR 27 mm, 13.84g, Ky 12 Env. No. 279 (Öy. K.69) AΓ?

241. AR 25 mm, 14.30g, Ky 12 Env. No. 28 (Öy. K.70)
 242. AR 26 mm, 14.22g, Ky 12 Env. No. 10 (Öy. K.70) AΓ?
 243. AR 25 mm, 14.21g, Ky 12 Env. No. 254 (Öy. K.70) AΓ?
 244. AR 27 mm, 14.22g, Ky 1 Env. No. 168 (Öy. K.70) AΓ?
 245. AR 26 mm, 13.80g, Ky 12 Env. No. 116 (Öy. K.71)
 246. AR 26 mm, 14.41g, Ky 12 Env. No. 156 (Öy. K.71)
 247. AR 28 mm, 13.39g, Ky 1 Env. No. 175 (Öy. K.71)
 248. AR 27 mm, 14.02g, Ky 12 Env. No. 4 (Öy. K.72)
 249. AR 25 mm, 13.87g, Ky 12 Env. No. 30 (Öy. K.72)
 250. AR 26 mm, 14.12g, Ky 2 Env. No. 46 (Öy. K.72)
 251. AR 27 mm, 14.61g, Ky 12 Env. No. 52 (Öy. K.72)
 252. AR 26 mm, 14.34g, Ky 1 Env. No. 95 (Öy. K.72)
 253. AR 27 mm, 14.62g, Ky 1 Env. No. 102 (Öy. K.72)
 254. AR 26 mm, 14.30g, Ky 12 Env. No. 107 (Öy. K.72)
 255. AR 26 mm, 14.79g, Ky 2 Env. No. 136 (Öy. K.72) AΓ?

Ref. SC II 2008: no. 2488.7

Monogram solda †; Kesimde ?; Standart ▲

256. AR 26 mm, 14.30g, Ky 12 Env. No. 23 (Öy. K.73)
 257. AR 27 mm, 13.77g, Ky 12 Env. No. 60 (Öy. K.73)
 258. AR 27 mm, 13.78g, Ky 12 Env. No. 20 (Öy. K.74)
 259. AR 26 mm, 14.12g, Ky 12 Env. No. 161 (Öy. K.74)
 260. AR 26 mm, 13.46g, Ky 12 Env. No. 207 (Öy. K.74)
 261. AR 26 mm, 13.97g, Ky 12 Env. No. 293 (Öy. K.74)
 262. AR 24 mm, 14.28g, Ky 12 Env. No. 87 (Öy. K.75)
 263. AR 24 mm, 14.55g, Ky 12 Env. No. 99 (Öy. K.75)
 264. AR 27 mm, 13.95g, Ky 2 Env. No. 143 (Öy. K.75)
 265. AR 27 mm, 13.85g, Ky 12 Env. No. 182 (Öy. K.75)
 266. AR 25 mm, 13.82g, Ky 12 Env. No. 194 (Öy. K.75)
 267. AR 26 mm, 14.98g, Ky 12 Env. No. 237 (Öy. K.75)
 268. AR 27 mm, 14.02g, Ky 12 Env. No. 250 (Öy. K.75)
 269. AR 26 mm, 13.92g, Ky 12 Env. No. 221 (Öy. K.76)

270.	AR 25 mm, 14.20g, Ky 2	Env. No. 177 (Öy. K.77)
271.	AR 27 mm, 13.46g, Ky 12	Env. No. 202 (Öy. K.77)
272.	AR 25 mm, 14.02g, Ky 12	Env. No. 70 (Öy. K.78)
273.	AR 26 mm, 14.41g, Ky 12	Env. No. 78 (Öy. K.78)
274.	AR 26 mm, 14.76g, Ky 12	Env. No. 117 (Öy. K.78)
275.	AR 25 mm, 14.15g, Ky 1	Env. No. 147 (Öy. K.78)
276.	AR 26 mm, 14.63g, Ky 1	Env. No. 189 (Öy. K.79)
277.	AR 28 mm, 14.29g, Ky 12	Env. No.1 (Öy. K.80)
278.	AR 26 mm, 14.71g, Ky 1	Env. No. 151 (Öy. K.81)
279.	AR 25 mm, 14.59g, Ky 12	Env. No. 282 (Öy. K.82)
280.	AR 25 mm, 14.11g, Ky 12	Env. No. 22 (Öy. K.83)
281.	AR 25 mm, 14.28g, Ky 12	Env. No. 190 (Öy. K.83)
282.	AR 25 mm, 13.59g, Ky 12	Env. No. 219 (Öy. K.84)
283.	AR 26 mm, 13.84g, Ky 12	Env. No. 278 (Öy. K.84)
284.	AR 27 mm, 13.89g, Ky 12	Env. No. 41 (Belirsiz)
285.	AR 26 mm, 13.71g, Ky 12	Env. No. 242 (Belirsiz)

Monogram solda Θ; Kesimde X; Standart Λ

286.	AR 26 mm, 14.68g, Ky 1	Env. No. 24 (Öy. K.85)
287.	AR 26 mm, 14.40g, Ky 2	Env. No. 188 (Öy. K.85) X ?
288.	AR 26 mm, 14.44g, Ky 12	Env. No. 289 (Öy. K.85) X ?
289.	AR 25 mm, 14.41g, Ky 1	Env. No. 58 (Öy. K.85) X ?
290.	AR 25 mm, 14.26g, Ky 1	Env. No. 88 (Öy. K.86)
291.	AR 25 mm, 14.77g, Ky 1	Env. No. 200 (Öy. K.86)
292.	AR 26 mm, 14.24g, Ky 2	Env. No. 261 (Öy. K.86) X ?
293.	AR 24 mm, 14.20g, Ky 1	Env. No. 246 (Öy. K.87) X ?

Üçüncü Bölüm

Katalog Değerlendirme

1. Katalog I: Bronz Sikke Definesi Değerlendirmesi

1.1. Tipolojik değerlendirme

İncelenen bronz sikke definesinde Makedonia Krallığı'ndan III. Aleksandros ile Seleukos Krallığı'ndan I. Seleukos, I. Antiokhos, II. Antiokhos, II. Seleukos, III. Seleukos, III. Antiokhos, IV. Seleukos, IV. Antiokhos, I. Demetrios, I. Aleksandros, II. Demetrios, VI. Antiokhos, Tryphon, VII. Antiokhos, Kleopatra Thea ile VIII. Antiokhos, VIII. Antiokhos ve IX. Antiokhos'a ait sikkeler yer almaktadır .

Definede yer alan Makedon Kralı III. Aleksandros'a ait 3 adet sikke (Kat. No. 1-3), ön yüzde Herakles başı, arka yüzde Herakles sopası ve sadak bulunan tiptedir. Definede tek bir sikke ile temsil edilen diğer Makedon sikkesinde ön yüzde merkezinde Herakles başı olan Makedon kalkanı; arka yüzde çelenk içinde Makedon miğferi ve kerykeion (Kat. No. 4) yer alır.

Seleukos Krallığına ait sikkelerin ön yüzünde krallara ait portreler dışında Kraliçe IV. Laodike büstü ile bazı tanrı, tanrıça ve kahramanlara ait baş veya büstler yer almaktadır. Bunlar; Zeus, Apollon, Artemis, Dionysos, Eros, Medusa ve Herakles'tir (bk. Tablo 2). Bunların dışında at ve Makedon kalkanı da ön yüz betimlemelerinde kullanılan tiplerdir. Sikkelerin ön yüzlerinde herhangi bir lejand bulunmamaktadır.

Bronz sikkelerin arka yüzlerinde bulunan tanrı ve tanrıçalar; Apollon, Artemis, Athena, Nike ve Zeus'tur. Fil, boğa, kartal ve baykuş gibi hayvanlar ile Isis tacı, tripot, pruva, yay ve sadak, kantharos, yıldırım demeti gibi atribüleri ile Makedon miğferi betimleri yer almaktadır (bk. Tablo 2).

Sikkelerin arka yüzlerinde kralın adı ve ünvanının bulunduğu lejandlar (bk. Tablo 3) ile sikkenin basıldığı darphaneye ait monogramlar ve Seleukos Krallığı'nda kullanıldığı

bilinen çapa I. Antiokhos (Kat. No. 6), II. Antiokhos (Kat. No. 10) ve II. Seleukos (Kat. No. 11); tripod, II. Antiokhos (Kat. No. 10), IV. Antiokhos (Kat. No. 64-67), I. Demetrios (Kat. No. 77-79), VI. Antiokhos (Kat. No. 135, 136); palmiye II. Seleukos (Kat. No. 11) , I. Aleksandros (Kat. No. 104, 105, 113-119) IV. Antiokhos (Kat. No. 128, 131-134) ve yıldız III. Seleukos (Kat. No. 30), I. Aleksandros (Kat. No. 107-108, 110-112), IV. Antiokhos (Kat. No. 129, 130) simgeleri yer almaktadır.

Antik yazarlardan Appianos, çapa sembolünün anlamı hakkında söyle bahsetmektedir: I. Seleukos'un annesi krallık kurulmadan önce, rüyasında üzerinde çapa simgesinin olduğu demir bir yüzüğü, Euphrates'e attığını görür. Bu rüyanın kurulacak olan büyük krallığa dalalet ettiğine inanılır ve çapa krallığın sembolü olarak kullanılır (Syr. IX, 56).

Sikkelerde görülen palmiye sembolünün kullanımı, coğrafi özelliklerine bakılacak olursa Koele-Syria ve Phoenike'nin fethi ile ilişkilendirilebilir (Houghton vd., 2008: 4).

Seleukos sikkelerinde bereket boynuzu sembolünün kullanılması, Ptolemaioslar'ın kraliyet kültürünün etkileri olarak düşünülmektedir. Definde yer alan I. Aleksandros Balas'ın sikkelerinde (Kat. No. 109) görülen bu sembol muhtemelen Kleopatra Thea' la evliliği ile ilişkili olmalıdır (Houghton vd., 2008: 211).

Wright'ın incelemesine göre Seleukos Krallığı'nda sikkeleri ikonografik açıdan iki ana dönemde ele almak mümkündür. I. Seleukos Nikator'un Babylonia'da Satraplığı (MÖ 320) ile başlayan Erken Dönem III. Antiokhos'a kadar devam eder, IV. Seleukos ve oğlu IV. Antiokhos Dönemi (MÖ 175) sikkelerinin bir kısım varyasyonları ikonografik açıdan erken dönem özelliklerine yakındır. Geç Dönem ise I. ve II. Geç Dönem olmak üzere iki ana gruptan oluşur. I. Geç Dönem IV. Antiokhos (MÖ 175) ile başlayıp Kleopatra Thea'nın oğlu VIII. Antiokhos ile ortak yönetimine (MÖ 121) kadar uzanır. II. Geç Dönem ise VIII. Antiokhos'tan XIII. Antiokhos'a (Pompeius'un krallığı sonlandırdığı zamana) kadar (MÖ 64) olan dönemi içermektedir (Wright, 2005: 67-82).

Wright'ın yapmış olduğu bu ayrıma göre Seleukos Krallığı'nın Erken Dönem (MÖ 320-175) sikkelerinde geleneksel "Aleksandros tipi" nin devam ettiği görülür. Bu tip, I.

Seleukos ve I. Antiokhos, yalnızca legandında yapılan değişiklikle, kendi isimleri ile kullanmışlardır (Houghton ve Lorber, 2002: 5; Mørkholm, 2000: 125; Wright, 2005: 68).

Sikkelerde sıklıkla yer alan Apollon'un Seleukos kraliyet ailesi ile ilişkisi I. Seleukos Nikator'un annesinin ona hamile iken gördüğü bir rüya ile ilişkilendirilir. Apollon, kraliyet ailesinin egemen tanrısı olarak kabul edilir (Just. XV. 4; Wright, 2005: 69, 71) Özellikle I. Antiokhos, II. Antiokhos, III. Seleukos, IV. Seleukos, III. Antiokhos ve IV. Antiokhos'un bazı tetradrahmi sikkelerinin arka yüzünde görülen Apollon'un kutsal omphalos üzerinde oturduğu sikke tipi, Seleukos Krallığı'nda erken dönemlerden itibaren arka yüz tipi olarak geleneksel bir tip olmuştur (Bevan, 1873: 155, pl. I.6; Nock, 1925: 62, 63; Mørkholm, 2000: 125). Definde bu arka yüz tipi en sık rastlanan arka yüz tipidir. Bu tipin yer aldığı sikkeler I. Antiokhos (Kat. No. 7-9), III. Seleukos (Kat. No. 14-57), III. Antiokhos (Kat. No. 58), IV. Antiokhos (Kat. No. 75, 76), I. Aleksandros (Kat. No. 120) ve II. Demetrios (Kat. No. 124)'a aittir.

Seleukos sikkelerinde Apollon'un diğer betimlemeleri, ön yüzde defne çelenkli başı ile arka yüzde ise tanrının ayakta lir, kitara veya tripod gibi atribüleriyle betimlendiği sıklıkla görülür (Wright, 2005: 69). Definde Apollon başı pek çok kral sikkesinin ön yüz tipi iken; arka yüzde Apollon'un ayakta tasvir edildiği tip definde III. Antiokhos, IV. Antiokhos, I. Aleksandros, VI. Antiokhos (Kat. No. 71-74.) ve IX. Antiokhos sikkelerinde; tanrının tripod ile betimlendiği tip ise I. Demetrios (Kat. No. 77-79) sikkelerinde görülür.

I. Seleukos Nikator'un son dönemlerinde (en geç MÖ 280'lerin sonlarında) kullanıldığı bilinen "Medusa başı/boğa" tipi, bazı uzmanlar tarafından Perseus'un mitolojisi ile bağdaştırılarak Silpios dağının eteğinde kurulan Antiokheia kentinin başkent olması ile ilişkili görülmüştür (Visconti, 1808 ve Babelon, 1890'dan Aktaran Houghton ve Lorber, 2002: 9). Ancak MÖ 246'da Seleukia Pieria'nın Ptolemaioslar'ın eline geçmesine kadar, Syria tetrapolisi içerisinde diğer kentlerden farksız olduğu bilinen Antiokheia, ancak bu tarihten sonra başkent olmuştur. Bu nedenle Perseus ile ilintili Antiokheia'nın kuruluşu hikayesi ile Medusa başı tipini bağdaştırmak pek doğru görünmemektedir

(Houghton ve Lorber, 2002: 9). Hoover'a göre I. Seleukos'un fiziksel gücünü Hellen mitolojisinin en güçlü karakterleri ile ilişkilendirilmiş olabilir. Herakles'in boğayı yakalayıp kurban etmesi ya da daha çok Akhelos'un boğa ile mücadelesine bir gönderme olarak sikkelerde boğa figürü yer etmiş olmalıdır (2011: 217). Bu tipi temsilen definede bir örnek (Kat. No. 5) yer almaktadır.

Seleukos sikkelerinde yer alan tanrıçalardan Athena bir Hellen Savaş Tanrıçası olarak barbarlara karşı yürütülen savaşın koruyucusu niteliğindedir. Aynı şekilde Nike de bu savaşların Zafer Tanrıçası olarak yer almaktadır (Houghton ve Lorber, 2002: 5). Definede II. Seleukos'a (Kat. No. 11) ait bir sikkede "Athena/Nike" tipi kullanılmıştır. Bu sikkede Nike'nin yanında çapa sembolü bulunmaktadır.

II. Demetrios'un sikkelerinde (Kat. No. 125-127) yer alan kanatlı Athena Nikephoros'un, muhtemelen adalet için intikam almayı savunan Nemesis ile ilişkili olarak babasını öldüren I. Aleksandros Balas'a duyduğu nefretin bir ifadesi olduğu düşünülmektedir. Lokalizasyonu bilinmeyen bir darphanede basılan bu sikke serisi muhtemelen I. Demetrios'un öldürüldüğü yere yakın bir kentte basılmış olmalıdır (Houghton vd., 2008: 266). Definede II. Demetrios'a ait 3 adet sikkede ise ön yüzde Zeus başı, arka yüzünde kanatlı Athena Nikephoros'un elinde mızrağı ile görülür. Benzer bir biçimde, IX. Antiokhos sikkelerinde (Kat. No. 177-182) ön yüzünde bu kez Herakles başı, arka yüzünde Athena betimlenmiştir.

Makedon kraliyet ailesinin mitolojik atası olduğu kabul edilen Herakles ve onun babası Zeus'un, kendilerini Makedon Krallığı'nın varisi olarak gören, Seleukos Krallığı sikkelerinde doğal olarak yer almaktadır (Houghton ve Lorber, 2002: 5) Definede Zeus'un hem ön yüzde portre olarak I. Aleksandros ve II. Demetrios sikkelerinde, hem de arka yüzde Zeus Nikephoros'un olarak ayakta tasvirleri ile IV. Antiokhos (Kat. No. 70), I. Aleksandros'un *quasi-otonom* sikkelerinde (Kat. No. 121, 123) görülür. Definede, Zeus ile ilişkili olarak görülen atribütlerden arka yüzde bir kartalın ayakta tasvir edildiği VIII. Antiokhos'a ait 12 adet sikke (Kat. No. 157-168) ile şimşek demetinin yer aldığı IX. Antiokhos'a ait 6 adet sikke (Kat. No. 172-177) yer almaktadır.

Seleukos Krallığı'nda savaş fillerinin, savaşı ve seferleri temsilen sikkelerde sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. I. Seleukos'un Hindistan Kralı'ndan savaş ganimeti olarak 480 adet fil aldığı bilinir (App. Syr. IX. 55). Bu filler Antigonos ile yapılan savaşlarda epey yararlılık göstermiştir (App. Syr. IX. 55; Strab. XVI. 1. 5; Diod. XVIII. 90, 100; Grainger, 1991: 107-109). Hellenistik orduların koruyucu tanrısı Dionysos ve savaş fillerinin bir arada kullanılması Seleukos Krallığı'nda savaş ve seferlerin temsili olarak görülmektedir (Lorber ve Houghton, 2010: 18).

Newell, III. Antiokhos döneminde arka yüz tipi olarak sıklıkla kullanılan "Fil" sembolünün doğu seferindeki zaferi anmak üzere en erken MÖ 205'e tarihlenmektedir. (Newell, 1978: 218). Mørholm' da aynı görüşü destekler (2000: 127). Ancak Houghton ve Lorber III. Antiokhos sikkelerinde fillerin bir askeri sembol olarak kullanımının Akhaios ile yapılan savaşlar sırasında ilk kez kullanıldığını, dolayısıyla fil tipinin kullanımını daha erken bir tarihe önerirler (Houghton ve Lorber, 2002: 354).

I. Antiokhos sikkelerinde karşımıza çıkan "Makedon Kalkanı/Fil" tipi (Kat. No. 6) kralın kendisini Makedon askeri olarak gördüğünü simgelemektedir (Houghton ve Lorber, 2002: 115). Yaklaşık 10 yıl süren Galat istilalarına karşı yapılan bir savaşta I. Antiokhos, fillerini kullanarak tarihte "Fil Zaferi" olarak adlandırılan zaferinin (App. Syr. XI. 65; Luc. Xeux. IX) ardından basılmış olması muhtemel bu sikke tip definde tek bir sikke ile temsil edilmektedir.

IV. Seleukos (Kat. No. 63) ve IV. Antiokhos (Kat. No. 64-69) sikkelerinde "IV. Laodike/fil başı" tipi her iki kralın aynı kadınla yapmış olduğu evlilikleri ve yaptıkları seferleri temsilen kullanılmış olmalıdır.

IV. Seleukos sikkelerinde görülen "Dionysos/pruva" tipi sikkelerde, Doğu'nun fetihlerinin koruyucu tanrısı Dionysos' la birlikte pruva atribüsünün görülmesi alışılmadık bir durumdur (Houghton vd., 2008: 5). Definde bu tipi temsilen Antiokheia basımı 3 adet sikke (Kat. No. 60-63) bulunmaktadır.

IV. Antiokhos döneminden sonra ön yüzde yer alan kral portrelerinde önemli bir

değişiklik olarak, kralın başında ışın tacının olduğu görülür. Bu ışın tacı, Seleukos Krallığı'nın egemen tanrısı Apollon'un güneş tanrısı gibi görülmesiyle ilişkili bir atribü olarak kullanılmıştır (Casey, 1986: 26'dan aktaran Wright, 2005: 72). Defindede başında ışın tacı olan kral portrelerinin IV. Antiokhos (Kat. No. 70-74), VI. Antiokhos (Kat. No. 128-136), ve VIII. Antiokhos sikkelerinde (Kat. No. 155,168) yer aldığı görülür.

Tryphon'un sikkelerinde (Kat. No. 137,138) görülen Makedon miğferi⁵³, kendisinin Makedon asıllı olduğunu ifade etmek amacıyla Küçük Asya'ya girdiği zaman kullanılmış bir atribüdür (Houghton vd., 2008: 337, 338). Miğferin arkasındaki yabancı keçi boynuzu ise kraliyet ile ilişkilendirilmiştir (Sekunda, 1994: 78, res. 56). Defindede bu tipte 2 adet sikke yer almaktadır.

VII. Antiokhos'un "Eros başı/Isis tacı" tipi, Seleukos sikkelerinde alışılmadık bir tip olarak görülür. Bu sembol muhtemelen kralın Kleopatra Thea ile kraliyet evliliğinin bir sembolü olarak kullanılmış olmalıdır (Houghton vd., 2008: 353). Defindede bu sikke tipi 16 adet sikke (Kat. No. 139-154) ile temsil edilmektedir.

Kleopatra Thea ve VIII. Antiokhos sikkelerinin (Kat. No. 155, 156) arka yüzünde bir baykuş, ters dönmüş amphora üzerinde durmaktadır. Atina'da gümüş sikkelerinde görülen bu "yeni tip", muhtemelen VIII. Antiokhos'un Atina'daki eğitiminin etkilerini taşımaktadır (Houghton vd., 2008: 470).

I. Geç Dönem⁵⁴ Seleukos sikkelerinde pek çok kralda özellikle Ptolemaioslar'ın etkisindeki Phoenike ve Koele-Syria darphanelerinde Ptolemaios kültürünün bir etkisi ile arka yüzde kartal yer alır (Zahle, 1990 ve Mørkhom, 1963 ve 1989 ile Le Rider, 1995'den aktaran Wright, 2005: 74). Defindede bu tipe örnek teşkil eden 12 adet VIII. Antiokhos sikkesi (Kat. No. 157-168) yer almaktadır.

MÖ 169/8'de on beş kentte ön yüzde kralın portresinin yer aldığı, fakat arka yüzde şehir lejantının olduğu *quasi-otonom* şehir sikkelerinin basıldığı bilinmektedir. Seleukos Krallığı'ndan bağımsız bu sikkelerinde krallığın simgeleri görülmez bunun yerine yerel

⁵³Sekunda, Kraliyetin Elit Seleukos Atlı Asker miğferi olduğunu söyler (1994: 78, res. 56)

⁵⁴Wright'ın yapmış olduğu ayrıma göre I. Geç Dönem (MÖ 175-121)

kültlerin önemli sembolleri yer alır (Zahle, 1990: 130'dan Aktaran Wright, 2005: 72).
Definde I. Aleksandros Balas döneminde basılan 3 adet sikke bulunmaktadır.
Bunlardan Antiokheia (Kat. No. 121) ve Seleukis Kyrros (Kat. No. 123) kent legandı
ile "Aleksandros başı/Zeus" tipindedir. Diğer ise Seleukia Pieria (Kat. No. 122)
kentinin lejantı ile "Zeus başı/Kartal" tipindedir.

1.2. Darphane

İncelemiş olduğumuz bronz sikke definesinde bulunan III. Aleksandros sikkelerinin basıldığı darphaneler Makedonia, Arados, Tarsos ve Batı Anadolu’da bilinmeyen bir darphane de basıldıkları tespit edilmiştir. Seleukos Krallığı’na ait sikkeler, krallığın çeşitli dönemlerinde faaliyet gösteren darphanelerden, başta Antiokheia Orantes olmak üzere Apameia, Ptolemais Ake, Dura Europos, Seleukia Pieria (*quasi-otonom*), Syria Seleukis Kyrrhos (*quasi-otonom*), BD darphanesi, BD (muhtemelen Kuzey Syria) ve yeri bilinmeyen darphanelerde (BD) basılmış oldukları tespit edilmiştir (Darphane monogram ve semboller için bk. Tablo 4).

Darphanelere göre kralların dağılımı miktar bakımından şöyledir (bk. Tablo 5);

Antiokheia- Orantes : I. Seleukos (1 adet), I. Antiokhos (4 adet), II. Antiokhos (1 adet), II. Seleukos (1 adet), III. Seleukos (44 adet), III. Antiokhos (2 adet), IV. Seleukos (3 adet), IV. Antiokhos (11 adet), I. Demetrios (27 adet), I. Aleksandros (3 adet + 1 adet *quasi-otonom*), II. Demetrios (1 adet), VI. Antiokhos (3 adet), VII. Antiokhos (16 adet), Kleopatra Thea ve VIII. Antiokhos (2 adet), VIII. Antiokhos (15 adet), IX. Antiokhos (11 adet).

Toplam : 151 adet + 1 adet *quasi-otonom*

Apameia : I. Aleksandros (7 adet), VI. Antiokhos (4 adet). Toplam: 11 adet

Ptolemais Ake : IV. Seleukos (1 adet), IV. Antiokhos (1 adet), VI. Antiokhos (2 adet). Toplam: 4 adet

Dura Europos : IV. Antiokhos (1 adet).

Seleukis Kyrrhos : I. Aleksandros *quasi-otonom*” (1 adet).

Seleukia Pieria : I. Aleksandros *quasi-otonom* (1 adet).

BD *Darphanesi* : II. Seleukos (2 adet).

BD (*Kuzey Syria*) : I. Aleksandros (1 adet).

BD : II. Demetrios (3 adet), Tryphon (2 adet). Toplam: 5 adet

Definede yer alan I. Aleksandros Balas sikkelerinden üç tanesi Seleukos erası içeren *quasi-otonom* sikkesidir. I. Aleksandros Balas döneminde Antiokheia, Seleukia Pieria,

Apameia, Laodike, Seleukis Kyrrhos ve Tripolis gibi bazı kentlerin *quasi-otonom* sikkeleri bastıkları bilinir. Bu sikkelerde bulunan Seleukos erası kralın o kenti ziyaretini temsil eder (Hoover, 2001, 21-33; Houghton vd., 2008: 210, 211). Definedeki bu sikkelerden Antiokheia (Kat. No. 121) ve Seleukia Pieria (Kat. No. 122) kentinin lejantı ile **ΓΞΡ** (SE 163 = MÖ 150/49) erası ve Syria Seleukis Kyrrhos (Kat. No. 123) kentinin lejantı ile **ΔΞΡ** (SE 164 = MÖ 149/8) erası bulunan sikkelerdir.

Seleukia Pieria'nın daha önce bilinen bronz *quasi-otonom* sikkelerinde SE 162=MÖ 151/0 erası yer alır (Houghton vd., 2008: 1799, 1800). Bu tarih, I. Aleksandros' un I. Demetrios'a karşı kazandığı zaferin bir göstergesi olarak düşünülmektedir. Definede yer alan ve benzeri henüz bilinmeyen bu sikkenin ise ertesi yıl Seleukia Pieria'nın benzer şekilde kutlamaya devam ettiğini ya da MÖ 150/49 yıllarında sikkelere yansıyan başka bir konu olan kralın Kleopatra Thea ile evliliğiyle ilişkilendirilebilir.

Definede Antiokheia darphanesinde basılan VII. Antiokhos sikkelerinde **ΑΠΡ** = (SE 181 = 132/1) (Kat. No. 139); **ΠΡ** = (SE 180 = 33/2) (Kat. No. 140); **ΚΟΡ** = (SE 176 = 137/6) (Kat. No. 141, 142) ve **ΕΟΡ** = (SE 175 = 138/7) (Kat. No. 143-145) eraları bulunan sikkeler bulunmaktadır.

1.3. Diğer definelerle karşılaştırılması

İncelemiş olduğumuz bronz define 1992 yılında satın alma yolu ile müzeye kazandırılmış olmakla birlikte, buluntu yeri hakkında herhangi bir bilgiye sahip değiliz.

Şanlıurfa Müzesi Seleukos Krallığı bronz sikke definesinin kapsamı şu şekildedir:

- III. Aleksandros (4 adet)
- I. Seleukos (1 adet)
- I. Antiokhos (4 adet)
- II. Antiokhos (1 adet)
- II. Seleukos (3 adet)
- III. Seleukos (44 adet)
- III. Antiokhos (2 adet)
- IV. Seleukos (4 adet)
- IV. Antiokhos (13 adet)
- I. Demetrios (27 adet)
- I. Aleksandros (20 adet)
- II. Demetrios (4 adet)
- VI. Antiokhos (9 adet)
- Tryphon (2 adet)
- VII. Antiokhos (16 adet)
- Kleopatra Thea ve VIII. Antiokhos (2 adet)
- VIII. Antiokhos (15 adet)
- IX. Antiokhos (11 adet)

İncelemiş olduğumuz bu defineyi daha önce yayınlanmış diğer definelerle karşılaştırmak amacıyla Seleukos Krallığı'na ait benzer bronz definer aşağıda bir liste halinde verilmiştir⁵⁵ (bk. Tablo 6).

1. Novo, Selo, Bulgaristan, 1955 (IGCH 861); 322 AE; MÖ 275- 250

⁵⁵Bu liste, “*An Inventory of Greek Coin Hoards*” (IGCH) ve “*Coin Hoards*” (CH) 'da toplanmış olan define bibliografyalarından yararlanılarak oluşturulmuştur. Bibliograflardaki krallara atfedilen sikkeler Houghton ve Lorber (2002)'de ve Houghton vd. (2008)'de bu verileri yeniden gözden geçirilerek düzeltilmişlerdir. Bazı definelerde Seleukos Krallığı'na ait olmayan sikkeler de yer almaktadır. Listede yalnızca Seleukos Krallığı'na ait sikkelerin miktarları bildirilmiştir.

- I. Antiokhos (1 adet)
2. Hüseyinli (Antakya), 1986 (CH IX, 489); 58 AV , 1 AE; MÖ 259/8
I. Antiokhos (1 adet)
3. Gordion kazı definesi, 1967 (CH IX, 490); 11 AE; MÖ 3. yüzyılın yarısı.
I. Seleukos (1 adet)
II. Antiokhos (7 adet)
4. Afganistan, 1973 (CH VII, 72); 12+ AE; MÖ 246
I. Seleukos (2 adet)
I. Antiokhos (6 adet)
II. Antiokhos (3 adet)
5. Küçük Asya, 1983 (CH IX, 494); 300 AE; MÖ 250- 240
II. Antiokhos (299 adet)
6. Moda, 1975 (CH VIII, 315); 133 AE; MÖ 225
II. Seleukos (1 adet)
7. Sardes, Lydia, 1911 (IGCH 1300); 72 AE; MÖ 214'den sonra
I. Antiokhos (8 adet)
II. Antiokhos (11 adet)
II. Seleukos (5 adet)
Akheaos (1 adet)
III. Antiokhos (3 adet)
Bilinmeyen Antiokhos (3 adet)
8. Dura Europos, 1933-34 (IGCH 1770); 207 AE; MÖ187
III. Antiokhos (207 adet)
9. Afganistan, ? (CH VII, 82); 12+ AE; MÖ 2. yüzyılın başı
II. Seleukos (1 adet)
III. Antiokhos (11 adet)
10. Oxus Nehri, Tacikistan, 1887 (IGCH 1822);1500 AV/AR/AE ; MÖ 180-170
I. Antiokhos (3 adet)
11. Kishon Nehri, Fenike, 1958 (IGCH 1590); 100 AE; MÖ 169'dan sonra
IV. Antiokhos (100 adet)
12. Paphos, Kıbrıs, 1985 (CH IX, 595); 22 AE; MS. 160
IV. Antiokhos (1 adet)

- I. Aleksandros (1 adet)
13. İran, 1970 (IGCH 1802; CH I, 81); 17 AE; MÖ 150
- II. Antiokhos (1 adet)
- III. Antiokhos (10 adet)
- IV. Antiokhos (3 adet)
- I. Demetrios (3 adet)
14. Sur, Phoenike, 1935 (IGCH 1596); 85 AE; MÖ 143/42
- I. Demetrios (24 adet)
- I. Aleksandros (1 adet)
- II. Demetrios (I. Krallık Dönemi) (42 adet)
15. Susiana, 1965 (IGCH 1806); 2+AV, 485 AR, 5 + AE; MÖ 138'den sonra
- III. Antiokhos (1 adet)
- IV. Seleukos (1 adet)
- Timarkhos (1 adet)
- I. Demetrios (1 adet)
16. İsrail, 1997 (CH IX, 546); 2 AE; MÖ 2. sonu / 1. yüzyıl
- II. Demetrios (I. Krallık) (1 adet)
17. "Erken Seleukos Bronz Definesi", 2006 (Lorber ve Houghton, 2009-10)
- I. Seleukos (63 adet)
- I. Antiokhos (12 adet)
- II. Seleukos (2 adet)
- IV. Antiokhos (2 adet)
- I. Aleksandros (2 adet)
- II. Demetrios (I. Krallık) (1 adet)
18. Susa, 1933-34 (IGCH 1807); 162 + AE; MÖ 125
- III. Antiokhos (4 adet)
- VI. Seleukos (1 adet)
- VII. Antiokhos (8 adet)
19. Antakya ?, 1963, (IGCH 1564); 6 AE; MÖ 125
- II. Aleksandros (6 adet)
20. Antakya, 1932-39, (IGCH 1565); 5 AE; MÖ 125- 120
- II. Aleksandros (5 adet)

21. Kuzey İsrail, 2002 (CH X, 319); 327 AE; MÖ 123 ?
 III. Antiokhos (70 adet)
 IV. Seleukos (4 adet)
 IV. Antiokhos (155 adet)
 I. Demetrios (35 adet)
 I. Aleksandros (5 adet)
 II. Demetrios (I. Krallık) (1 adet)
 VII. Antiokhos (6 adet)
 II. Aleksandros (3 adet)
 Kleopatra Thea- VIII. Antiokhos (1 adet)
22. Palastina, 1970 (IGCH 1606); 92 AE; MÖ 110/9
 III. / IV. Antiokhos (6 adet)
23. Ascalon, Levant, 1988, (CH IX, 548) 1 AR, 46 AE; MÖ 100
 III. Antiokhos (1 adet)
 VII. Antiokhos (1 adet)
24. Warka, Babylonia, 1912 (IGCH 1783); 1 AR, 190 AE; MÖ 100-75
 I. Aleksandros ? (2 adet)
 VII. Antiokhos (1 adet)
25. Golon, Levant, 1940 (IGCH 1613); 40 AE; MÖ 100-75
 VII. Antiokhos (1 adet)
 VIII. Antiokhos (1 adet)
26. Damaskos, Koele-Syria, 1940 (IGCH 1620); 68 AE; MÖ 100-50 ?
 VII. Antiokhos (1 adet)
 Bilinmeyen Antiokhos (1 adet)
27. Kessab ? 1947, (IGCH 1571); 22 AE; MÖ 95
 IV. Antiokhos (1 adet)
 Tryphon (1 adet)
 VI. Antiokhos (4 adet)
 II. Demetrios (II. Krallık Dönemi) (6 adet)
 Kleopatra Thea- VIII. Antiokhos (1 adet)
 VIII. Antiokhos (2 adet)
 IX. Antiokhos (1 adet)

28. Seleukia Pieria Kazısı, 1932-39 (IGCH 1573); 4 AE; MÖ 83'den sonra
I. Philippos (4 adet)
29. Bilinmeyen Buluntu yeri, Türkiye, 1988 (CH X, 349); 244 AE, 1 PB; MÖ 72
III. Seleukos / III. Antiokhos (1 adet)
III. Antiokhos (2 adet)
IV. Antiokhos (4 adet)
V. Antiokhos ? (1 adet)
I. Demetrios (1 adet)
II. Demetrios (I. Krallık) (5 adet)
VII. Antiokhos (1 adet)
II. Demetrios (II. Krallık) (2 adet)
VIII. Antiokhos (23 adet)
III. Demetrios (94 adet)
XII. Antiokhos (66 adet)
Kleopatra Selene- XII. Antiokhos (1 adet)
30. Nisibis, Mesopotamia, 1955 (IGCH 1788); 1 AR, 623 AE; MÖ 31'den sonra
IV. Seleukos (2 adet)
IV. Antiokhos (3 adet)
I. Demetrios (4 adet)
I. Aleksandros Balas (11 adet)
II. Demetrios (I. Krallık Dönemi) (2 adet)
VI. Antiokhos (3 adet)
Tryphon (1 adet)
VII. Antiokhos (16 adet)
II. Aleksandros (4 adet)
Kleopatra Thea- VIII. Antiokhos (4 adet)
VIII. Antiokhos (65 adet)
IX. Antiokhos (40 adet)
III. Demetrios (10 adet)
XII. Antiokhos (7 adet)
31. Chashman-e-Ali, 1934 (CH I, 117); 531 AE; MS 1. yüzyılın başı (Parthia sikkeleri ile beraber bulunmuştur).

- I. Antiokhos (1 adet)
32. Dura Europos, (Define 8-9) 1949, 2821 AE; MÖ 1. yüzyıl
III. Seleukos (1 adet)
(Houghton ve Lorber, 2002: 114).

Defineler incelendiğinde genel olarak, Seleukos Krallığı sikkelerinin MÖ 3. yüzyılın başından itibaren MS 1. yüzyılın başına kadar dolaşımında olduğu sonucu çıkartılabilir.

Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi bronz sikke definesi ile diğer definelerin Seleukos krallarına göre miktar bakımından karşılaştırılması yapıldığında (bk. Tablo 6), toplam 1721 adet sikke verisinden elde edilen sonuç: II. Antiokhos, III. Antiokhos ve IV. Antiokhos'un sikkeleri miktar bakımından diğerlerinden fazla olduğu görülmektedir. Bu sonuç, kralların uzun yıllar yönetimde kalmış olmalarının yanı sıra düzenledikleri seferler sebebiyle askeri finansman amaçlı çok miktarda bronz sikke bastırmasıyla da ilişkilendirilebilir (Kralların definedeki yüzdeleri için bk. Tablo 7).

Şanlıurfa definesinde miktar bakımından III. Seleukos sikkeleri (43 adet) diğer krallara göre daha fazla sayıda olduğu görülmektedir (bk. Tablo 8). Bu orantının yüksek olması şu şekilde açıklanabilir: II. Antiokhos Dönemi'nde Küçük Asya'da Sardes darphanesinin bronz sikkelerinin yoğun olarak basılması ve dağıtılması sebebiyle ana darphanelerde (Dura Europos, Syria'daki bilinmeyen darphaneler ve Kuzey Mesopotamia'dakiler de dahil edilebilir) bronz sikke basımını bırakılmıştı (Houghton ve Lorber, 2002: 167). Bu durum Antiokhos Hieraks döneminde de benzer şekilde gelişmişti (Houghton ve Lorber, 2002: 292). Ancak III. Seleukos Dönemi'ne gelindiğinde hemen hemen büyük bir bölümü kaybedilen Küçük Asya topraklarında düzenli bir para basma sistemi görülmezken, bunun aksine III. Seleukos'un birincil darphanesi olan Antiokheia'da tetradrahmi ve bronz sikkelerde düzenli bir para basma sistemi olduğu düşünülmektedir. (Houghton ve Lorber, 2002: 327).

Tablo'da krallığın son dönemlerinde yönetime geçen bazı kralların sikkeleri ise bu defineler içerisinde yer almadığı dikkati çekmektedir. Bu krallar: VI. Seleukos, X. Antiokhos, XI. Antiokhos, XII. Antiokhos ve XIII. Antiokhos'dur.

2. Katalog II: Gümüş Tetrarahmi Definesi Değerlendirmesi

2.1. Tipolojik değerlendirme

İncelediğimiz tetrarahmi definesinde ön yüzde I. Philippos Philadelphos'un sağa dönük, diademli portresi yer almaktadır. Portrede saçlar ensesinde uzun bukleli, burun gagamsı fakat fazla uzun değil, gözler şişkin ve çene yuvarlak şekillidir. Arka yüzde Zeus Nikephoros, tahta oturur vaziyette, sağ elinde sceptre, sol elinde Nike tutmaktadır, sol bacağı ön tarafa getirilmiş ve sağ dizi yazıtın üstüne doğru uzatılmıştır.

I. Philippos Philadelphos'un bu tip sikkeleri farklı dönemlerde aralarında küçük bazı farklılıklar olmakla birlikte tekrar basılmıştır. İlk olarak Krallık Dönemi (MÖ 94/3-76/5) (Houghton vd., 2008: no. 2459-2463), daha sonra muhtemelen oğlu II. Philippos Philoromaios Dönemi'nde (MÖ 67/6-66/5) (Houghton vd., 2008: no. 2464) ve ardından Syria yönetiminin Roma'nın eyalet sistemine dahil olduğunda (MÖ 64'den sonra) Roma yöneticileri tarafından Posthumous I. Philippos Philadelphos tetrarahmileri seriler halinde basılmıştır (Houghton vd., 2008: 2, 596, 597 no. 2487-2491).

Posthumous I. Philippos Philadelphos'un Roma Dönemi tetrarahmi sikkeleri dört seri halinde basılmıştır. İlk seri MÖ 69-57 yılları arasında, ikinci seri MÖ 57-53/2 yılları arasında Syria Eyaleti ilk yöneticileri Aulus Gabinius (MÖ 57-55) Crassus (MÖ 54-53) ve Gaius Cassius (MÖ 53-51) zamanında, üçüncü seri MÖ 49/8-47/6 ve dördüncü seri MÖ 46/7-14/3 yılları arasında Caesar Döneminde basılmıştır (Houghton vd., 2008: 2, 597, 621-626).

Bu farklı dönemlerde basılmış I. Philippos Philadelphos tetrarahmi serileri monogramları ve portre stilleri ile birbirinden ayrıştırılabilir. Bazı monogramlar Antiokheia darphanesinde hem krallık döneminde, hem de Roma döneminde kullanılmış olsa da Houghton vd. (2008: 2, 604)'e göre portre işleyiş biçimindeki farklılıklar ayırım yapmamızı sağlamaktadır. I. Philippos Philadelphos Dönemi'nde

basılan “Philippos portresi/Zeus Nikephoros” tipi diğer dönemlerde görülen sikkelerden farklı olarak I. Philippos’un portresi saçları daha kısa, burnu gagamsı ama çok uzun değil, çenesi sert hatlıdır. Arka yüzdeki Zeus Nikephoros, Seleukos sikkelerinde uzun zamandan beri kullanılmıştır. Bu seride ise stilistik açıdan kötü yönde bir değişiklikle tanrı doğal proporsiyonunda değildir. I. Philippos’un Syria basımı sikkelerinde ise bunun tersine figürler yüksek kabartma, neredeyse üç boyutludur. Tanrının sol bacağı sıklıkla ön tarafa getirilir ve sağ dizi yazıtın üstüne doğru uzatılmıştır. Bu eğilim MÖ 69’dan sonra posthumous sikkelerinde de görülür (Houghton vd., 2008: 597). Antiokheia darphanesinde geç dönem basılan sikkelerde portre, şişkin gözler, somurtan dudaklar ve gaga gibi bir burun ile farklılaşır. Roma Dönemi Posthumous Philippos serilerindeki portrelerdeki acemilik ve Zeus’un betimlerindeki Syria etkileri açıkça görülebilmektedir (Houghton vd., 2008: 2, 604).

Bu üç dönem sikke serileri ağırlık ve çap ölçüm incelemelerinde belirgin bir standart göstermemekle birlikte, I. Philippos Philadelphos’un Krallık Dönemi’nde basılan sikkeleri VI. Seleukos zamanında tetradrahmilerde kullanılan standartlara yaklaşık olarak 15.61g-15.65g ağırlığında olup daha sonra basılanlara göre ağırdır. II. Philippos’un zamanında basıldığı düşünülen sikkeler ise XIII. Antiokhos dönemi tetradrahmi standartlarına (15.31g-15.35g) yakındır. Roma Dönemi Posthumous Philippos sikkelerinin ise Syria ağırlık standartlarına yakın olduğu görülür. Roma Dönemi basımlarında serilere göre ağırlıklar şu şekildedir: I. Seri 15.45g-15.41g ; II. Seri 15.34g; III. Seri 14.65g ve IV. Seri 14.78g (Houghton vd., 2008: 2, 596, 597, 621).

İncelemiş olduğumuz sikkelerin en ağırının 15.56g, en hafifinin 13.31g ağırlığında olup ortama 14.43g oldukları tespit edilmiştir. Ağırlık ölçüleri açısından Roma Dönemi Posthumous Philippos serisine yakın olduğu söylenebilir. Çap ölçüleri ise en büyüğü 30 mm, en küçüğü 23 mm olup sikkeler çoğunlukla 25-26 mm’dir.

2.2. Kalıp ilişkileri

İncelemiş olduğumuz definde bulunan 293 adet sikkenin ön yüzünde betimlenen I. Philippos Philadelphos portreleri birbirleri ile karşılaştırılarak, bu define için toplam 87 adet farklı ön yüz kalıbı kullanıldığı tespit edilmiştir. Sikkelerden 10 tanesi yıpranmış olmaları nedeniyle kıyaslamaya dahil edilememiştir. Böylelikle bu definde yaklaşık olarak 3/1 oranında farklı ön yüz kalıplarının kullanıldığı söylenebilir. Definde aynı kalıptan en fazla 16 adet sikke basıldığı görülmektedir.

Definde kullanılan kalıplar ışığında, bir kalıptan ne kadar üretim yapıldığını tahmin etmek mümkün görülebilir⁵⁶ fakat kesin bir bilgi vermek her zaman doğru olmayacaktır. Definde aynı ön yüz kalıplarının kullanılması aynı darphanede ve yakın tarihlerde basım yapıldığını gösteren bir delil olarak (kalıpların darphaneler arası taşındığını, aynı kalıbın aralıklarla kullanıldığını ya da benzeri faktörler düşünüldüğünde) her zaman düşünülemez. Bu nedenle monogram ve diğer verileri inceleyerek bir sonuca ulaşmak gerekir (Howgego, 1998: 35-39; Mørholm, 2000: 16-20; Aperghis, 2004: 16-18).

⁵⁶Sikkelerde ön yüz kalıp incelemesi yapılarak bir kalıptan ne kadar üretim yapıldığını tahmin etmek ile ilgili yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Bu konuda MÖ 335'te Delphide bir darphanenin yazıtlarla ilişkilendirilerek bir stater ön yüz kalıbından üretilen sikke sayısı ortalama 23.000-47.000 arasındadır. Bu rakamlar fikir verici ancak bu genelleştirilemez. Kalıbın dayanıklılığı, ustanın kabiliyeti, kullanılan malzeme vs. gibi konular bir kalıbın üretim kapasitesini etkileyen faktörlerdir (Howgego, 1998: 35-39; Mørholm, 2000: 16-20; Aperghis, 2004: 16-18; bu konuda yapılan hesaplama çalışmaları için bk. Buttrey, 1993: 335-351; Esty, 2006: 359-364).

2.3. Darphane

I. Philippos Philadelphos'un tetradrahmi sikkelerinin kullanılan monogramlar sayesinde hangi darphanede ve hangi yıllar arasında basıldıkları saptanabilmektedir. Krallık Dönemi'nde sikkelerinin Antiokheia Orantes başta olmak üzere Kilikia'da muhtemelen Tarsos (BD. 127 ve 128) ve Kuzey Syria'da (BD. 129) bir kaç darphane basıldığı bilinmektedir. Muhtemelen II. Philippos zamanında ise Antiokheia darphanesi kullanılmıştır. Roma Dönemi Posthumous sikkeleri monogramları Antiokheia' da ya da Antiokheia'dan yönlendirilen daha doğuda kopya üretimi yapan bir darphanede basıldıkları önerilmektedir (Houghton vd., 2008: 2, 604).

Antiokheia darphanesinde I. Philippos Philadelphos'un krallık dönemi, II. Philippos zamanında basılması muhtemel geç dönem sikkeleri ve Roma Dönemi Posthumous Philippos sikkeleri olmak üzere tüm serilerin basılmıştır (Houghton vd., 2008: 2, 556-604, 621-626).

I. Philippos Philadelphos tetradrahmi sikkelerinin arka yüzlerinde sol üstte yer alan **⌊** ve **A** monogramları, Antiokheia darphanesinde hem krallık döneminde basılan sikkelerinde hem de daha sonrasında kullanıldığı bilinmektedir (Houghton vd., 2008: 621, no. 2487A, 2489-2491).

I. Philippos Philadelphos'un Roma Dönemi posthumous tetradrahmi sikkeleri farklı seriler halinde basılmıştır. İlk seri MÖ 69-57 (Houghton vd., 2008: no. 2487A, no. 2488), ikinci seri MÖ 57-53/2 yılları arasında Syria Eyaleti (Provincia Syria) ilk yöneticileri Aulus Gabinius (MÖ 57-55), Crassus (MÖ 54-53) ve Gaius Cassius (MÖ 53-51) zamanında kopya edilenlerdir (Houghton vd., 2008: 2489). Üçüncü seri MÖ 49/8-47/6 yılları arasında Caesar Era'sının 1. ve 2. yıllarında Caesar standartlarında ve monogramları ile basıldı (Houghton vd., 2008: no. 2490). Dördüncü seri MÖ 46/7-14/3 yılları arasında Caesar Erası tarihleri ve monogramları ile birlikte basıldı (Houghton vd., 2008: no. 2491) (Houghton vd., 2008: 2, 597, 621-626).

Roma Dönemi'nde Antiokheia darphanesinde I. Seride (MÖ 69-57) basılan posthumous

I. Philippos Philadelphos tetradrahmi sikkelerinde sol üstte $\cdot\text{I}$ ve A monogramlarının yanı sıra A , Δ , I, E ve kesimde A, H / HP, II , Θ , T, A Γ , Λ monogramlarının kullanıldığı görülmektedir (Houghton vd., 2008: 621, 622, no. 2487, 2488).

Definede yer alan sikkelerin arka yüzünde, Roma Dönemi'nde I. Seri'de Antiokheia darphanesinde kullanılan sol üstte $\cdot\text{I}$, A , Δ , A, I monogramlarının yanı sıra farklı olarak Θ , X , A monogramları yer almaktadır. Kesimde ise bilinen A, H / HP, Θ , T, A Γ , monogramları dışında yeni olarak M, Γ , X monogramları kullanılmıştır (bk. Tablo 9). Definede daha önce kullanıldığı bilinmeyen üst sol ve kesimdeki monogram çiftlerinin Δ /M, Δ / Θ , Θ /X, A / Γ , X /H? olduğu tespit edilmiştir (bk. Tablo 6).

Antiokheia darphanesinde Roma Dönemi I. ve II. Seri basımlarında arka yüzünde Zeus'un oturduğu tahtın altında sabit standart olarak A yer alır. Ancak Roma Dönemi III. Seriden (MÖ 49/8-47/6) sonra bu standart kalkar ve yerine alt kesimde şimşek demeti sembolü gelir (Houghton vd., 2008: 2, 623). Definede yer alan tüm sikkelerinde tahtın altında A sabit standartı yer almaktadır.

2.4. Diğer definelerle karşılaştırılması

Şanlıurfa I. Philippos Philadelphos Roma Dönemi tetradrahmi definesi ile I. Philippos Philadelphos tetradrahmi definelerinin karşılaştırılması amacıyla aşağıda benzer defineler listelenmiştir⁵⁷.

I. Philippos Philadelphos Tetradrahmi Defineleri:

1. Sarnakunk, Armenia, 1945 (IGCH 1746 = CH I, 105); 178+ AR çömlek definesi; MÖ 57-14/3 ya da MÖ 30-25⁵⁸
 - I. Philippos Philadelphos Tetradrahmi (Antiokheia Orantes) (18 adet) (Houghton vd., 2008: no. 2463)
 - I. Philippos Philadelphos Roma Dönemi Posthumous Tetradrahmi (Antiokheia Orantes- MÖ 69-57)? (9 adet) (Houghton vd., 2008: no. 2488)
 - I. Philippos Philadelphos Roma Dönemi Posthumous Tetradrahmi (Antiokheia Orantes MÖ 64-58 / MÖ 49/8- 48/7) (3 adet) (Houghton vd., 2008: no. 2489)
 - I. Philippos Philadelphos Roma Dönemi Posthumous Tetradrahmi (Antiokheia Orantes MÖ 49/8- 48/7) (1 adet) (Houghton vd., 2008: no. 2490.5)
2. Aleppo Çevresi, Syria, 1950 (IGCH 1578 = Tresors 35), 22 AR; MÖ 55
 - I. Philippos Philadelphos Tetradrahmi (Antiokheia Orantes- Krallık Dönemi) (1 adet) (Houghton vd., 2008: no. 2464)
 - I. Philippos Philadelphos Roma Dönemi Posthumous Tetradrahmi (Antiokheia Orantes MÖ 49/8- 48/7) (21 adet) (Houghton vd., 2008: no. 2490)

⁵⁷I. Philippos Philadelphos defineleri için “*An Inventory of Greek Coin Hoards*” (IGCH) ve “*Coin Hoards*”da (CH) toplanmış olan bibliografyalarından yararlanılarak bir liste oluşturulmuştur. Ancak bazı definelerin bilgileri darphane ya da dönem bilgisi içermemektedir ya da yanıltıcı olabileceği düşünülmektedir. I. Philippos Philadelphos’un Krallık Dönemi sikkeleri mi yoksa II. Philippos zamanında basılan geç dönem sikkeleri mi ya da posthumous sikkeler mi oldukları belirtilmemiştir. Örneğin, Newell arka yüzde üst solda kullanılan Ϝ ve A monogramlarını I. Philippos’un Krallık Dönemi Antiokheia basımlarına atfetmiştir, ancak bu monogramlar Antiokheia’da Roma dönemindeki (MÖ 69-57 yılları arasında) posthumous tetradrahmilerinde de kullanılmış monogramlardır. Dolayısıyla Newell’e göre I. Philippos Philadelphos’un Krallık Dönemi’ne atfedilen bazı defineler yeniden incelenmesi gerekecektir. Bu çalışmada, Houghton vd. (2008: 621)’de definelerin incelenmesi üzerine yaptıkları düzenlemeler dikkate alınmıştır.

⁵⁸Houghton vd. (2008: 621)’de bu define için yaklaşık MÖ 34 tarihini önermektedir. Define içinde yer alan diğerlerine göre daha hafif olan muhtemelen geç dönem basıları içinse MÖ 60 ve sonrasına tarihlendirilmektedir.

3. Syria, 1991, (CH X, 358); MÖ 47-46; 5 AR; MÖ 47/6' dan sonra
I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (BD 128) (1 adet) (Houghton vd., 2008: no. 2461)
Posthumous I. Philippos Philadelphos Roma Dönemi Tetrarahmi (Antiokheia Orantes MÖ 49/8- 48/7) (1 adet) (Houghton vd., 2008: 2490)
4. Diyarbakır, 1955 (IGCH 1744 = Tresors 38), 150 tetrarahmi, 88 drahmi, MÖ 31/0⁵⁹
I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (Antiokheia Orantes) (136 adet) (Houghton vd., 2008: no. 2463)
Posthumous I. Philippos Philadelphos Roma Dönemi Tetrarahmi (Antiokheia Orantes MÖ 49/8- 48/7) (4 adet) (Houghton vd., 2008: no.2490)
5. Bab (Batnae), Syria, 1951(CH IX, 589 = Tresors 39); 76 tetrarahmi, MS. 11/12
I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (Antiokheia Orantes) (26 adet) (Houghton vd., 2008: no. 2463)
Posthumous I. Philippos Philadelphos Roma Dönemi Tetrarahmi (Antiokheia Orantes MÖ 47/6- 14/3) (35 adet) (Houghton vd., 2008: no. 2491)
6. Midyat, Nusaybin, 1950 (IGCH 1782); 40 AR; MÖ 80
I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (Antiokheia Orantes) (23 adet)
7. Anadolu?, 1987, (Houghton vd., 2008: 2, 61); MÖ 76/5
I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (BD 128) (24 adet) (Houghton vd., 2008: no. 2461)
8. Ege, buluntu yeri ?, 1997, (CH IX, 553) ; MÖ 76/5
I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (Antiokheia Orantes) (4 adet) (Houghton vd., 2008: no. 2463)
9. Aleppo, 1940, (IGCH 1575); MÖ 76/5

⁵⁹Houghton vd. (2008: 621)'de bu define için MÖ 50'den sonrasını önermektedir.

- I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (Antiokheia Orantes) (20 adet) (Houghton vd., 2008: no. 2463)
10. Syria, 1980, (CH, X, 345); MÖ 76/5
I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (BD 127) (1 adet) (Houghton vd., 2008: no. 2460)
I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (Antiokheia Orantes) (52 adet) (Houghton vd., 2008: no. 2463)
11. Seleukia Pieria, 1932-39, (IGCH 1573); MÖ 76/5
I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (4 adet)
12. Akkar, 1951, (IGCH, 1583 = Tresors 37); MÖ 33/2 ya da MÖ 76/5
I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (BD 127) (1 adet) (Houghton vd., 2008: no. 2460)
I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (Antiokheia Orantes) (3 adet) (Houghton vd., 2008: no. 2463)
13. Artaxata, 1972, (CH IX, 556); MÖ80-70
I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (BD 127) (2 adet) (Houghton vd., 2008: no. 2460)
I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (Antiokheia Orantes) (1 adet) (Houghton vd., 2008: no. 2463)
I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (1 adet)
14. Ticari, 1991, MÖ 76/5 (Houghton vd., 2008: 2, 154)
I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (Antiokheia Orantes) (12 adet) (Houghton vd., 2008: no. 2463)
I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (belirsiz) (4 adet)
15. Ticari, 2003, MÖ 76/5 (Houghton vd., 2008: 2, 155)
I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (BD 128) (10 adet) (Houghton vd., 2008:

no. 2461)

16. Ticari “I. Philippos Philadelphos definesi”, 2007, MÖ 64
I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (Antiokheia Orantes) (76 adet) (Houghton vd., 2008: no. 2463)
I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (Antiokheia Orantes veya başka bir darphane) (50 adet) (Houghton vd., 2008: no. 2464)⁶⁰
17. Mardin çevresi, 1953, (IGCH 1784); 83+AR; MÖ 60-55
I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (BD 127) (1 adet) (Houghton vd., 2008: no. 2460)
I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (Antiokheia Orantes) (29 adet) (Houghton vd., 2008: no. 2463)
18. Khinisly, Azerbaycan, 1958 (IGCH 1745); 330 AR; MÖ 50- 25⁶¹
I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (15 adet)
19. Gombad, Türkmenistan, 1955 (IGCH 1814); 13.000 AR; MÖ 53 öncesi
I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (Antiokheia Orantes) (11 adet)⁶²
20. Hatra, Irak, 1971-72, (CH III, 79) MÖ 50
I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (103 adet)⁶³
21. Basra, 1955, (IGCH 1786) MÖ 45 sonrası
I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (BD 127) (2 adet) (Houghton vd., 2008: 2460)
I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (Antiokheia Orantes) (164 adet) (Houghton

⁶⁰Bu grup, define içerisinde yer alan XIII. Antiokhos sikkelerine yakın ağırlık standartında basılmıştır. Krallık Dönemi sikkelerine göre hafif olan bu sikkeleri, Houghton vd. (2008: 621)’de I. Philippos Philadelphos’un Krallık Dönemine değil, erken dönem posthumous sikkelerine önermiştir. Bu nedenle define Tablo 10’a erken dönem posthumous sikkelerine dahil edilmiştir.

⁶¹Houghton vd. (2008: 621)’de Khinisly ve Gombad defineleri için MÖ 50’den sonrasını önermektedir.

⁶²Bu seri Tablo 10’da I. Philippos Philadelphos’un Krallık Dönemi’ne değil, erken dönem posthumous sikkelerine dahil edilmiştir.

⁶³Bu seri Tablo 10’da I. Philippos Philadelphos’un Krallık Dönemi’ne değil, erken dönem posthumous sikkelerine dahil edilmiştir.

- vd., 2008: no. 2463)
- I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (56 adet)⁶⁴
22. Hatra Kazısı, Irak, 19, (CH III, 92) MS. 191
I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (296 adet)⁶⁵
23. Kamishliye, Syria, 1980, (CH VIII, 515) ; MÖ 88/7
I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi (? adet)⁶⁶
24. Dura Europos, (Define 8-9) 1949, 2821 AE; MÖ 1.yüzyıl, I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi ⁶⁷ adet belirtilmemiştir. (III. Seleukos'un bronz sikkeleri ve Roma İmparatorlarından Domitianus'dan Trajan'a kadar İmparatorluk sikkeleri ile beraber bulunmuştur). (Houghton ve Lorber, 2002: 2, 114).

Günümüze kadar bilinen I. Philippos Philadelphos tetrarahmi defineleri incelendiğinde (bk. Tablo 10) toplam 1216 sikkeden büyük bir çoğunluğunun I. Philippos Philadelphos'un Krallık Dönemi'ne ait olduğu görülmektedir. Ancak burada, Newell'in **·I·** ve **A** monogramlarını I. Philippos' un Krallık Dönemi Antiokheia basımlarına atfetmiş olmasına bağlı olarak (bk. dp. 57), bu definelerin bazılarının posthumous olma ihtimalini göz önünde bulundurmak gerekir. Grafikte miktar bakımından ikinci sırada Roma Dönemi Posthumous sikkeleri görülmektedir. Bunun nedeni bu gruba dahil edilen Şanlıurfa definesinin bugüne kadar hakkında bilgi sahibi olduğumuz defineler arasında miktarca (293 adet) en yüksek sayıya sahip olmasından kaynaklanmaktadır.

Dört seri halinde basıldığı bilinen Roma Dönemi Posthumous I. Philippos Philadelphos Tetrarahmi sikkelerinin serilerinin miktar bazında karşılaştırmasında toplam 367 adet sikkeden, I. Seri'ye dahil edilen Şanlıurfa definesi ile grafikte en yüksek değerde bu seri görülmektedir (bk. Tablo 11).

⁶⁴ Houghton vd. (2008: 2, 604)'de bu definenin I. Philippos Philadelphos'un Krallık Dönemi'ne değil, erken dönem posthumous sikkelerine dahil etmiştir.

⁶⁵ Dönemi belirsiz olduğundan Tablo 10'de yer verilmemiştir.

⁶⁶ Miktar ve dönemi belirsiz olduğundan Tablo 10'de yer verilmemiştir.

⁶⁷ Miktar ve dönemi belirsiz olduğundan Tablo 10'de yer verilmemiştir.

Sonuç

Çalışmamıza konu olan Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi'ne 1992 yılında satın alma yolu ile kazandırılan 182 adet bronz sikke definesinin buluntu yeri bilinmemektedir. Define kapsamında Makedonia Krallığı'ndan III. Aleksandros'a ait 4 adet sikke ile Seleukos Krallığı'na ait olduğu tespit edilen 178 adet sikke bulunmaktadır. Definede temsil edilen Seleukos Kralları; I. Seleukos (1 adet), I. Antiokhos (4 adet), II. Antiokhos (1 adet), II. Seleukos (3 adet), III. Seleukos (44 adet), III. Antiokhos (2 adet), IV. Seleukos (4 adet), IV. Antiokhos (13 adet), I. Demetrios (27 adet), I. Aleksandros (20 adet), II. Demetrios (4 adet), VI. Antiokhos (9 adet), Tryphon (2 adet), VII. Antiokhos (16 adet), Kleopatra Thea ve VIII. Antiokhos (2 adet), VIII. Antiokhos (15 adet) ve IX. Antiokhos'tur (11 adet).

Definede yer alan en erken sikke MÖ 336-323'e tarihlenen Makedon sikkesi iken, en geç tarihli sikke ise IX. Antiokhos'a (MÖ 114-97/6) aittir. Dolayısıyla definenin gömülme tarihi için en erken MÖ 97/6 tarihi verilebilir. Define genel olarak "Seleukos Krallığı definesi" olarak adlandırılabilir ve kapsamında yer alan Makedonia Krallığı'na ait sikkelerin, krallığın ilk yıllarında tedavülde olduğu bilinen III. Aleksandros sikkelerden oldukları düşünülmektedir.

Define sikkelerinin büyük çoğunluğunun, MÖ 300'lerde Seleukos kraliyet darphanesi olarak kurulan ve krallığın sonuna kadar faaliyet gösteren, Antiokheia Orontes darphanesinde basıldığı saptanmıştır. Definede bulunan krallardan Tryphon hariç tüm kralların bu darphanede basılmış sikkeleri bulunmaktadır. Define sikkelerinin basıldığı tespit edilen diğer darphaneler; Apameia, Ptolemais Ake, Dura Europos, monogramı ile bilinmeyen darphane, muhtemelen Kuzey Syria olan ve lokalizasyonu bilinmeyen bazı darphanelerdir. Ayrıca quasi-otonom sikke basımlarının olduğu Seleukia Pieria ve Syria Seleukis Kyrrhos darphanelerinin kullanıldığı görülmektedir.

Definede I. Aleksandros Balas sikkelerinden üç tanesi Seleukos erası içeren *quasi-otonom* sikkesidir. Bu sikkeler I. Aleksandros Balas döneminde *quasi-otonom* sikkesi bastığı bilinen Antiokheia, Seleukia Pieria ve Seleukis Kyrrhos kentlerine ait

sikkelerdir. Bu sikkelerde bulunan Seleukos erası kralın o kenti ziyaret ettiği doğru kabul edilirse, definede yer alan bu sikkelerden kralın Antiokheia'yı ve Seleukia Pieria'yı SE 163 = MÖ 150/49'da ve ardından Seleukis Kyrrhos'u SE 164 = MÖ 149/8'de ziyaret ettiği düşünülebilir.

Seleukia Pieria'nın daha önce bilinen bronz quasi-otonom sikkelerindeki SE 162 = MÖ 151/0 tarihi bulunmaktadır. Definede yer alan ve benzeri henüz bilinmeyen bu sikkede ise SE 163 = MÖ 150/49 tarihi yer alır. Bu sikke hem tarih açısından hem de tipolojik açıdan farklı ve yeni bir sikkedir. Seleukia Pieria'nın bilinen sikkesi için I. Aleksandros'un I. Demetrios'a karşı kazandığı zaferin bir göstergesi olduğu doğru kabul edildiğinde elimizdeki bu yeni sikke tarihi ertesi yıl Seleukia Pieria'nın benzer şekilde kutlamayı temsilen sikke basımına devam ettiğini gösterebilir. Diğer taraftan bu sikke ile Seleukia Pieria kentinin kral tarafından iki kez ziyaret edildiği ya da ilk ziyaretinden sonra ertesi yılda sikke basımına devam edildiği düşünülebilir. Diğer taraftan MÖ 150/49 yıllarında sikkelere yansıyan başka bir konu olan kralın Kleopatra Thea ile evliliği ile de ilişkilendirilebilir. Ancak sikkenin arka yüzünde kartal simgesi (?) olduğu görülmekte dolayısıyla bunu söylemek için sikke üzerinde Kleopatra Thea'ya ilişkin bir veri görülmemektedir.

Bugüne kadar bilinen diğer bronz definelerde bulunan toplam 1721 adet sikkenin krallara göre dağılımıyla ilgili yapılan incelemede elde edilen sonuç Seleukos kralları içerisinde II. Antiokhos ve III. Antiokhos sikkelerinin miktar bakımından diğerlerinden fazla olduğudur. Ancak bu rakamlar kesin sonuç olarak görülmemektedir. İleride eklenebilecek diğer define verileri ile kazılarda elde edilen sikke verilerinin bütün olarak değerlendirilmesi bu sonuçları değiştirebilecektir. Şanlıurfa definesinde ise III. Seleukos'un sikkelerinin diğer krallara göre daha fazla sayıda olduğu görülmüştür. Diğer definelerde bu krala ait sikkelerin olmaması ise elimizdeki veriyi önemli kılmaktadır.

Çalışmamıza konu olan diğer define, Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi'ne 1999 yılında satın alma yolu ile kazandırılan 293 adet gümüş sikke definesidir. Bu definenin de buluntu yeri bilinmemektedir. Definin kapsamını, I. Philippos Philadelphos sikkeleri

oluşmaktadır. Sikkelerin ön yüzünde I. Philippos Philadelphos'un sağa dönük, diademli portresi, arka yüzünde ise Zeus Nikephoros'un tahta oturur vaziyette, sağ elinde sceptre, sol elinde Nike tutmaktadır. I. Philippos Philadelphos'un bu tip sikkeleri ilk olarak I. Philippos Philadelphos'un Krallık Dönemi (MÖ 94/3-76/5), daha sonra muhtemelen oğlu II. Philippos Philoromaeios Dönemi'nde (MÖ 67/6-66/5) ve ardından Syria yönetiminin Roma'nın eyaleti sistemine dahil olduğunda (MÖ 64'den sonra) Roma'nın yöneticileri tarafından Posthumous I. Philippos Philadelphos tetradrahmi sikkeleri (dört seri halinde) basıldığı bilinmektedir. Tipolojik açıdan incelendiğinde bu definenin Roma Dönemi'nde I. Philippos Philadelphos adına basılan posthumous tetradrahmi serilerinden olduğu düşünülmüştür.

Houghton vd. (2008)'de farklı dönemlerde basılan I. Philippos Philadelphos tetradrahmilerinin ağırlık ve çap konusundaki yapmış oldukları incelemelere göre belirgin bir standart olduğu görülmesi de, I. Philippos Philadelphos'un Krallık Dönemi'nde basılan sikkeleri VI. Seleukos zamanında tetradrahmilerde kullanılan standartlara yaklaşık ve daha sonra basılanlara göre ağırdır. II. Philippos Philadelphos'un zamanında basıldığı düşünülen sikkeler ise XIII. Antiokhos Dönemi tetradrahmi standardına, Roma Dönemi Posthumous sikkelerinin ise başkent Syria ağırlık standardına yakındır. İncelemiş olduğumuz sikkelerin en ağırı 15.25g, en hafifi 13.31g ağırlığında ortalama olarak 14.18g olduğu görülmüştür. Bu ölçüler ile definenin Roma Dönemi Posthumous serilerine yakın olduğu söylenebilir.

Definde bulunan 293 adet sikkenin ön yüzde betimlenen I. Philippos Philadelphos portreleri birbirleri ile karşılaştırılarak, bu define için toplam 87 adet farklı ön yüz kalıbı kullanıldığı tespit edilmiştir (Sikkelerden 10 tanesi yıpranmış olmaları nedeniyle kıyaslamaya dahil edilememiştir). Böylelikle bu definde yaklaşık olarak 1/3 oranında farklı ön yüz kalıplarının kullanıldığı görülmektedir.

Definde yer alan sikkelerin arka yüzünde, Antiokheia darphanesinde Roma Dönemi Posthumous tetradrahmilerinde I. Seri'de kullanıldığı bilinen sol üstte $\cdot\text{I}$, A , Δ , A , I monogramlarının yanı sıra definde farklı olarak Θ , X , A monogramları yer almaktadır. Kesimde ise bilinen A , H/HP , Θ , T , $\text{A}\Gamma$, monogramları dışında M , Γ , X

monogramları kullanılmıştır. Definde daha önce kullanıldığı bilinmeyen üst sol ve kesimdeki monogram çiftlerinin Δ/M , Δ/Θ , Θ/X , A/Γ , X/H ? bulunduğu sikkelerin ön yüz kalıp ilişkileri değerlendirildiğinde, bu monogramların aynı dönem için bilinen Antiokheia darphanesi basımları ile ilişkili oldukları düşünülebilir. Ayrıca Antiokheia darphanesinde I. Philippos Philadelphos tetradrahmi sikkelerinin arka yüzünde Zeus'un oturduğu tahtın altında sabit standart olarak A yer alır. Roma Dönemi III. seriden (MÖ 49/8-47/6) sonra kalktığı bilinen bu standartın incelemiş olduğumuz definenin tüm sikkelerinde yer almaktadır.

Böylelikle benzer ikonografik özelliklerinin ve Syria standartlarına yakın ağırlıklarının yanı sıra gerek monogramlar vasıtasıyla gerekse sikkelerde tahtın altındaki sabit standartın henüz kalkmamış olması ile definenin Roma Dönemi'nde Antiokheia darphanesinde I. Seride (MÖ 69-57) basılan Posthumous I. Philippos Philadelphos tetradrahmi sikkelerinden olduğu söylenebilir.

Ekler

Harita 1. MÖ 280 Korupedion Savaşından Sonra Seleukos Krallığı, I. Antiokhos Dönemi.¹

Harita 2. MÖ 195 Seleukos Krallığı, III. Antiokhos Dönemi.²

¹Kaynak: <https://sites.google.com/a/umich.edu/imladjov/maps> (Erişim Tarihi: 07.02.2016)

²Kaynak: <https://sites.google.com/a/umich.edu/imladjov/maps> (Erişim Tarihi: 07.02.2016)

Harita 3. MÖ 185 Seleukos Krallığı, Apamea Barışından Sonra.³

Harita 4. MÖ 120 Seleukos Krallığı, II. Demetrios'un II. Krallık Dönemi.⁴

³Kaynak: <https://sites.google.com/a/umich.edu/imladjov/maps> (Erişim Tarihi: 07.02.2016)

⁴Kaynak: <https://sites.google.com/a/umich.edu/imladjov/maps> (Erişim Tarihi: 07.02.2016)

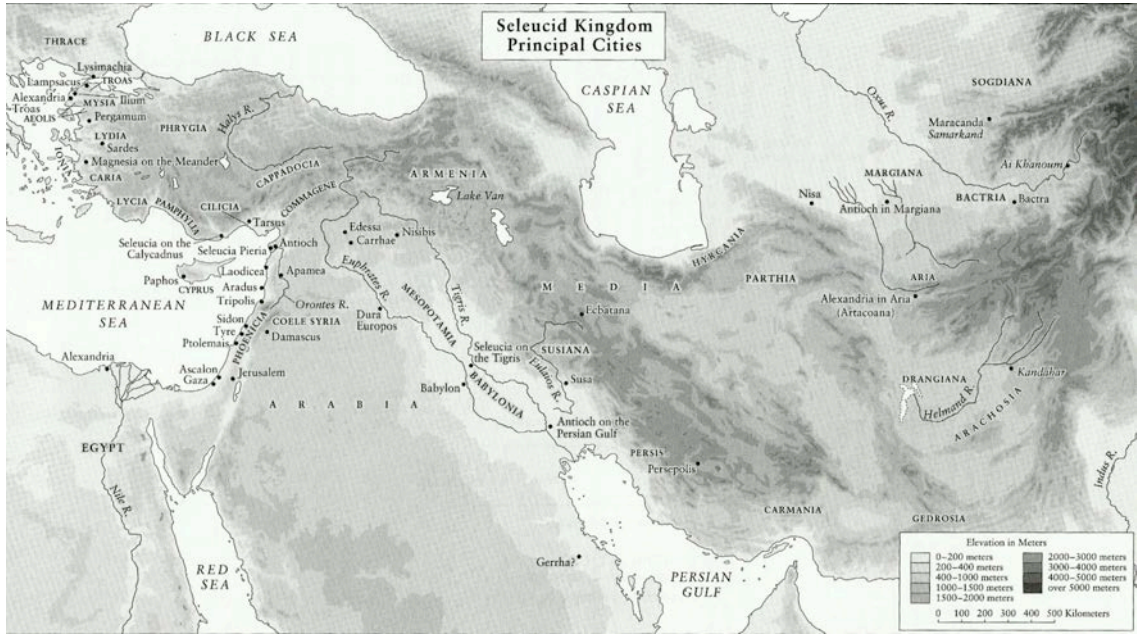
Harita 5. MÖ 85 Seleukos Krallığı, Antiokhos Eusebes Philopator Dönemi.⁵

Harita 6. MÖ 64 Pompeius' tan Anadolu, Mesopotamia ve Syria Toprakları⁶

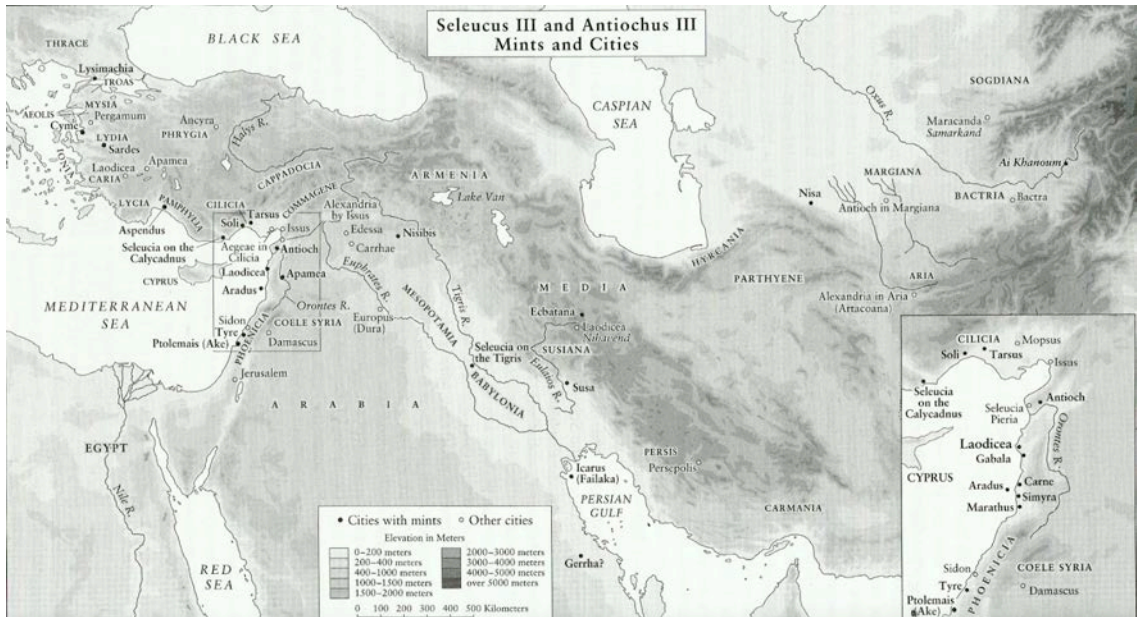
⁵Kaynak: <https://sites.google.com/a/umich.edu/imladjov/maps> (Erişim Tarihi: 07.02.2016)

⁶Kaynak: <https://sites.google.com/a/umich.edu/imladjov/maps> (Erişim Tarihi: 07.02.2016)

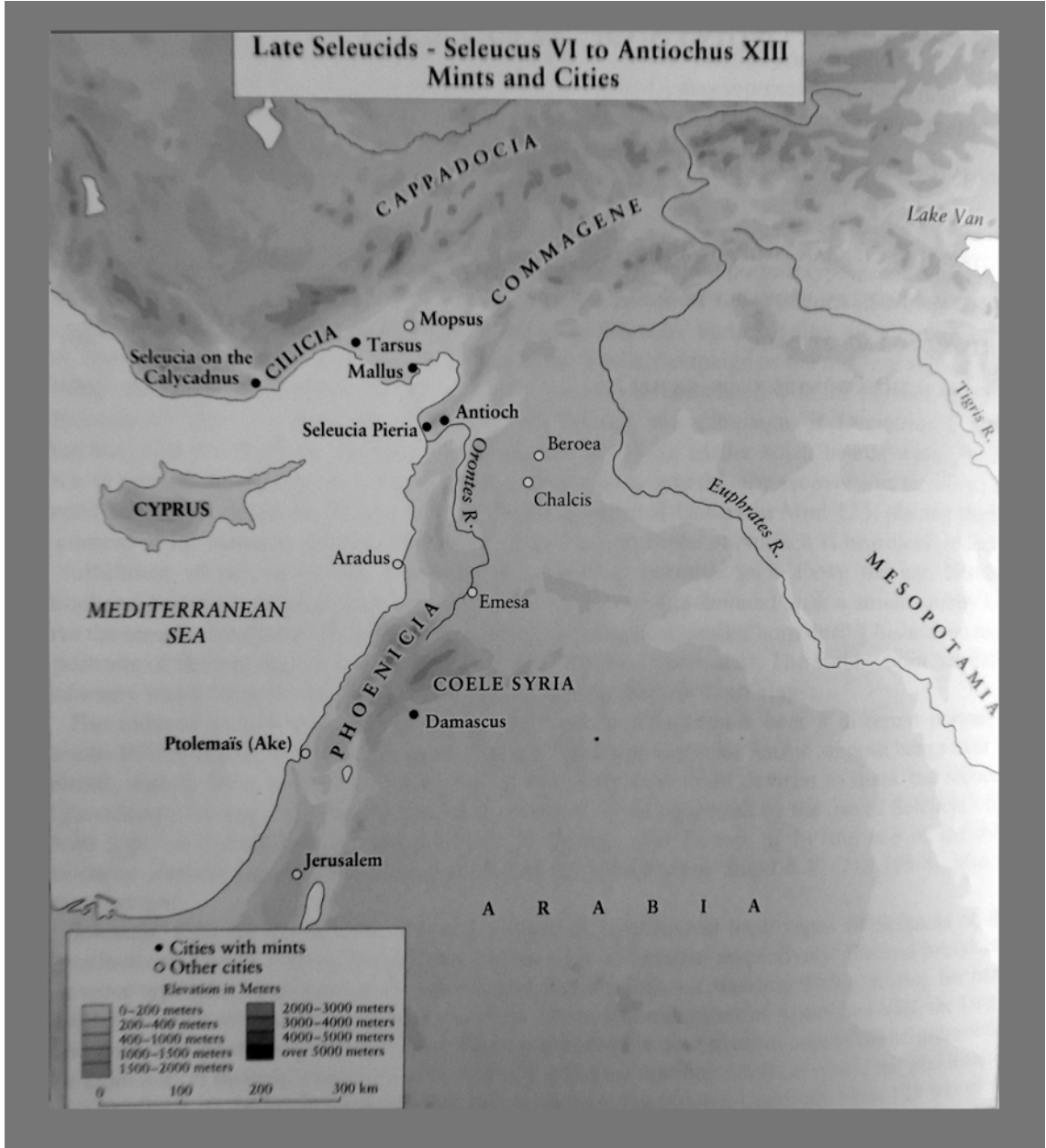
Harita 7. MÖ 305- 281, I. Seleukos Dönemi Seleukos Darphaneleri.

Kaynak: Houghton ve Lorber, 2002: 10.

Harita 8. MÖ 223- 187, III. Antiokhos Dönemi Seleukos Darphaneleri.

Kaynak: Houghton ve Lorber, 2002: 362.

Harita 9. Seleukos Krallığı Geç Dönem Darphaneleri.

Kaynak: Houghton vd., 2008: 545.

Tablo 1. Seleukos Krallar Listesi.

KRAL	DÖNEM (MÖ)	AÇIKLAMA
I. Seleukos Nikator	320-312(Satrap) 312-281(Kral)	Eş: Apama, Stronike, Laodike
I. Antiokhos Soter	294-281 (ortak); 281-261	I. Seleukos'un oğlu 13 yıl babası ile ortak;
II. Antiokhos Theoeides	266-261 (ortak); 261-246	I. Antiokhos'un oğlu 5 yıl babası ile ortak;
II. Seleukos Kallinikos Pogos	246-225	II. Antiokhos'un oğlu; Eş: II. Laodike,
Antiokhos Hieraks	245?-242?; 242-227 (Tek)	II. Antiokhos'un oğlu; Eş: Laodike; Küçük
III. Seleukos Soter Keraunos	226/5-223	II. Seleukos'un oğlu.
III Antiokhos Megas	223-187	II. Seleukos'un oğlu; Eş: III. Laodike
Molon	222-220	Seleukia, Susa ve Ekbatana'da krallığını ilan
Akhaios	220- 214	Sardes'te krallığını ilan etti.
IV. Seleukos Philopator	187-175	III. Antiokhos'un oğlu; Eş: IV. Laodike
IV. Antiokhos Epiphanes	175-164	III. Antiokhos'un oğlu; Eş: IV. Laodike
Antiokhos	175	IV. Seleukos ve IV. Laodike'nin oğlu.
V. Antiokhos Eupator	164-162	IV. Antiokhos'un oğlu
Timarkhos	162-160	Doğu'nun Satrabı kral olarak tanınmaktadır.
I. Demetrios Soter	162-150	IV. Seleukos ve IV. Laodike'nin oğlu; Eş:
I. Aleksandros Balas	151/0-145	IV. Antiokhos'un oğlu ? ; Eş: Kleo. Thea
II. Demetrios Nikator (I. Krallık)	146/5-139	I. Demetrios'un oğlu; Eş: Kleopatra Thea
VI. Antiokhos Dionysos Epiphanes	144-142/1	I. Aleksandros ve Kleopatra Thea'nın oğlu
Diodotus Tryphon	142-138/7	Krallığını ilan etti.
VII Antiokhos Evergetes Sidetes	138-129	I. Demetrios'un oğlu; Eş: Kleopatra Thea
II. Demetrios Nikator (II. Krallık)	129-126/5	I. Demetrios'un oğlu; Eş: Kleopatra Thea
II. Aleksandros Zabinas	128-123	I. Aleksandros oğlu/VII. Antiokhos'un
V. Seleukos Philometor	125	II. Demetrios ve Kleopatra Thea'nın oğlu
Kleopatra Thea	126-125	Ptolemaios Prensesi
Kleopatra Thea ve VIII. Antiokhos	125- 121/0	
VIII. Antiokhos Epiphanes/Grypos	121/0-97	II. Demetrios ve Kleopatra Thea'nın oğlu; Eş:
IX. Antiokhos Eusebes/Kyzikenos	114-96/5	VII. Antiokhos ve Kleopatra Thea'nın oğlu;
VI. Seleukos Epiphanes Nikator	96/5-95/4	VIII. Antiokhos ve Tryphane'nin oğlu
III. Demetrios Eukaerus Philopator	97/6-88/7	VIII. Antiokhos ve Tryphane'nin oğlu;
X. Antiokhos Eusebes Philopator	95-88	IX. Antiokhos' un oğlu; Eş: I. Kleo. Selene
XI. Antiokhos Epiphanes	95/4-94/3 (Ortak) 94 (tek)	VIII. Antiokhos ve Tryphane'nin oğlu
I. Philip Philadelphos	94/3-76/5	VIII. Antiokhos ve Tryphane'nin oğlu
XII. Antiokhos Dionysos	87/6-84/3	VIII. Antiokhos ve Tryphane'nin oğlu;
I. Kleopatra Selene	75 (tek) ; 75?-69	XIII. Antiokhos ile beraber
II. Tigranes (Armenia Kralı)	73-69	Syria'nın yönetimini ele geçirdi.
II. Philip Philoromaeos Barypaos	67/6-66/5	I. Philip Philadelphos'un oğlu
XIII. Antiokhos Asiatikos	69/8-67 ya da 65/4	X. Antiokhos ve Kleopatra Selene'nin oğlu

Tablo 2. Bronz Sikke Definesinin Krallara Göre Ön Yüz ve Arka Yüz İlişkisi.

KRAL	ÖY	Apollon Omphalos	Apollon Ayakta	Apollon Tripot	Zeus	Athena	Nike	Fil	Boğa	Baykuş	Kartal	Pruva	Tripot	Yay Sadak	Şimşek Demeti	İsis Tacı	Makedon Miğferi	Kantaros
I. Seleukos	Medusa								1									
I. Antiokhos	Mak. Kalkam							1										
	Antiokhos	3																
II. Antiokhos	Apollon												1					
II. Seleukos	Athena						1											
	Apollon								2									
III. Seleukos	Artemis	40																
	Apollon	3																
III. Antiokhos	Antiokhos	1																
	Antiokhos		1															
IV. Seleukos	IV. Laodike							1										
	Dionysos											3						
IV. Antiokhos	IV. Laodike							6										
	Antiokhos				1													
	Antiokhos		4															
	Antiokhos	1																
I. Demetrios	Apollon												3					
	Artemis													12				
	Artemis		1															
	At Başı							11										
I. Aleksandros	Aleksandros						2											
	Aleksandros									3								
	Aleksandros		11															
	Aleksandros	1																
I. Aleksandros <i>Quasi-otonom</i>	Aleksandros				1													
	Aleksandros																	
	Zeus Başı									1								
II. Demetrios	Zeus Başı					3												
	Zeus Başı	1																
VI. Antiokhos	Antiokhos							3										
	Antiokhos																	4
	Antiokhos			2														
Tryphon	Tryphon																2	
VII. Antiokhos	Eros															16		
Kleopatra Thea VIII. Antiokhos	Antiokhos									2								
VIII. Antiokhos	Antiokhos										12							
	Artemis		3															
IX. Antiokhos	Antiokhos														6			
	Herakles					5												

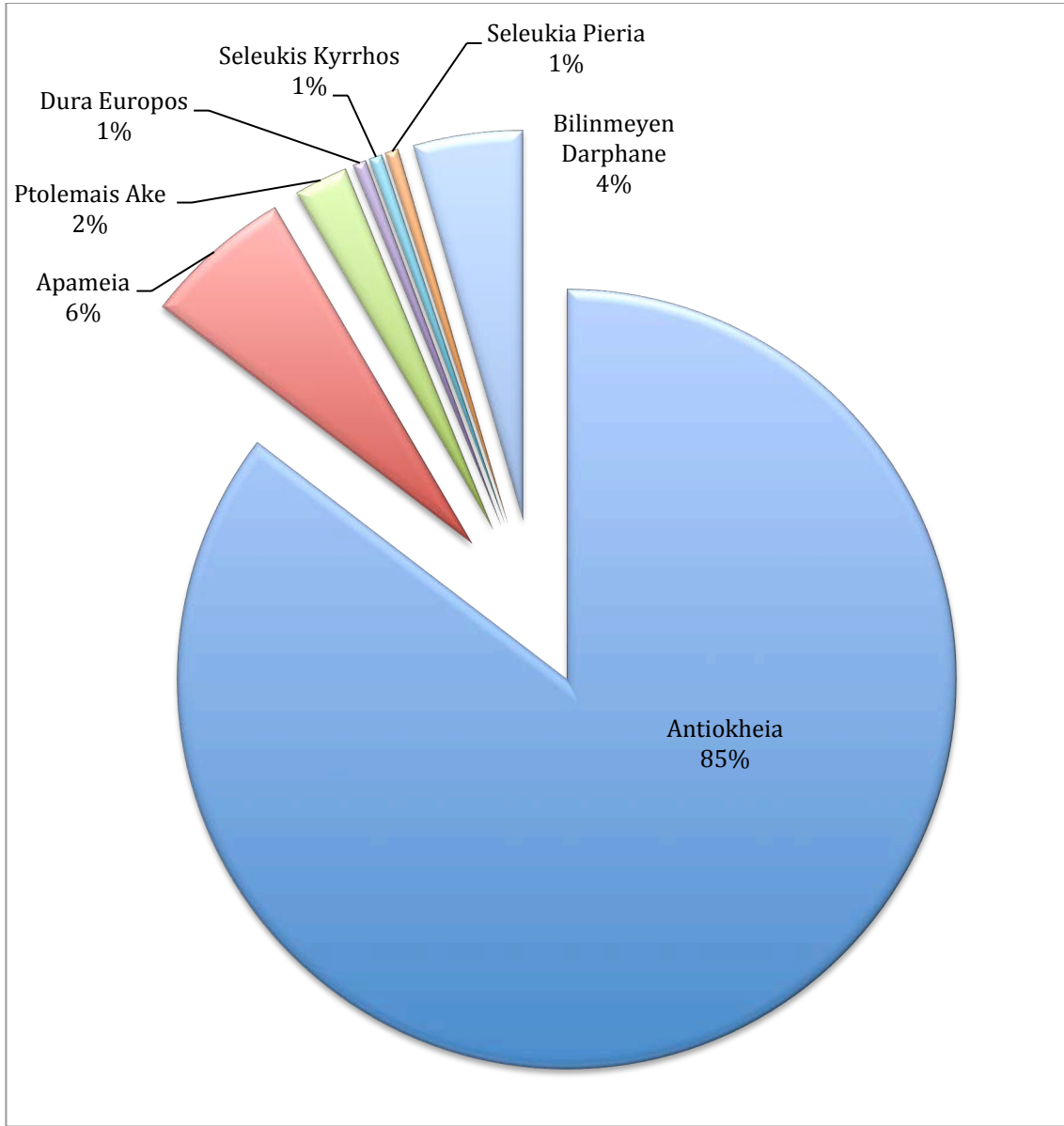
Tablo 3. Bronz Sikke Definesinin Arka Yüz Lejandları.

KRAL	LEJANDLARI
III. Aleksandros	ΑΛΕΞΑΝΔΡ•[Υ]
	ΑΛΕΞΑΝΔΡ•[Υ] ΒΑΣΙΛΕΩΣ
I. Seleukos Nikator	Lejand okunaksız
I. Antiokhos Soter	ΒΑΣΙ /ΑΝΤΙ
	ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ
II. Antiokhos Theos	ΑΝΤΙΟΧΟΥ
II. Seleukos Kallinikos	ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΕΛΕΥΚΟΥ
III. Seleukos Keraunos Soter	ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΕΛΕΥΚΟΥ
III. Antiokhos The Great	ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ
IV. Seleukos Philopator	ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΕΛΕΥΚΟΥ
IV. Antiokhos Epiphanes	ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ
	ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΘΕΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ
I. Demetrios Soter	ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
I. Aleksandros Balas	ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
I. Aleksandros Balas (Quasi Otonom)	ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ
	ΣΕΛΕΥΚΕΙΩΝ ΤΩΝ ΕΜΠΙΕΡΙΑΙ
	ΚΥΡΡΗΣΤΩΝ
II. Demetrios Nikator	ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΘΕΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ ΝΙΚΑΤΟΠΟΣ
VI. Antiokhos Dionysos Epiphanes	ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥ ΔΙΟΝΥΣΟΥ
Diodotus Tryphon	ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΡΥΦΩΝΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΣ
VII Antiokhos Sidetes Evergetes	ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ
Kleopatra Thea ve VIII. Antiokhos	ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΘΕΑΣ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ
VIII. Antiokhos Grypos Epiphanes	ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ
IX. Antiokhos Kyzikenos Eusebes	ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ

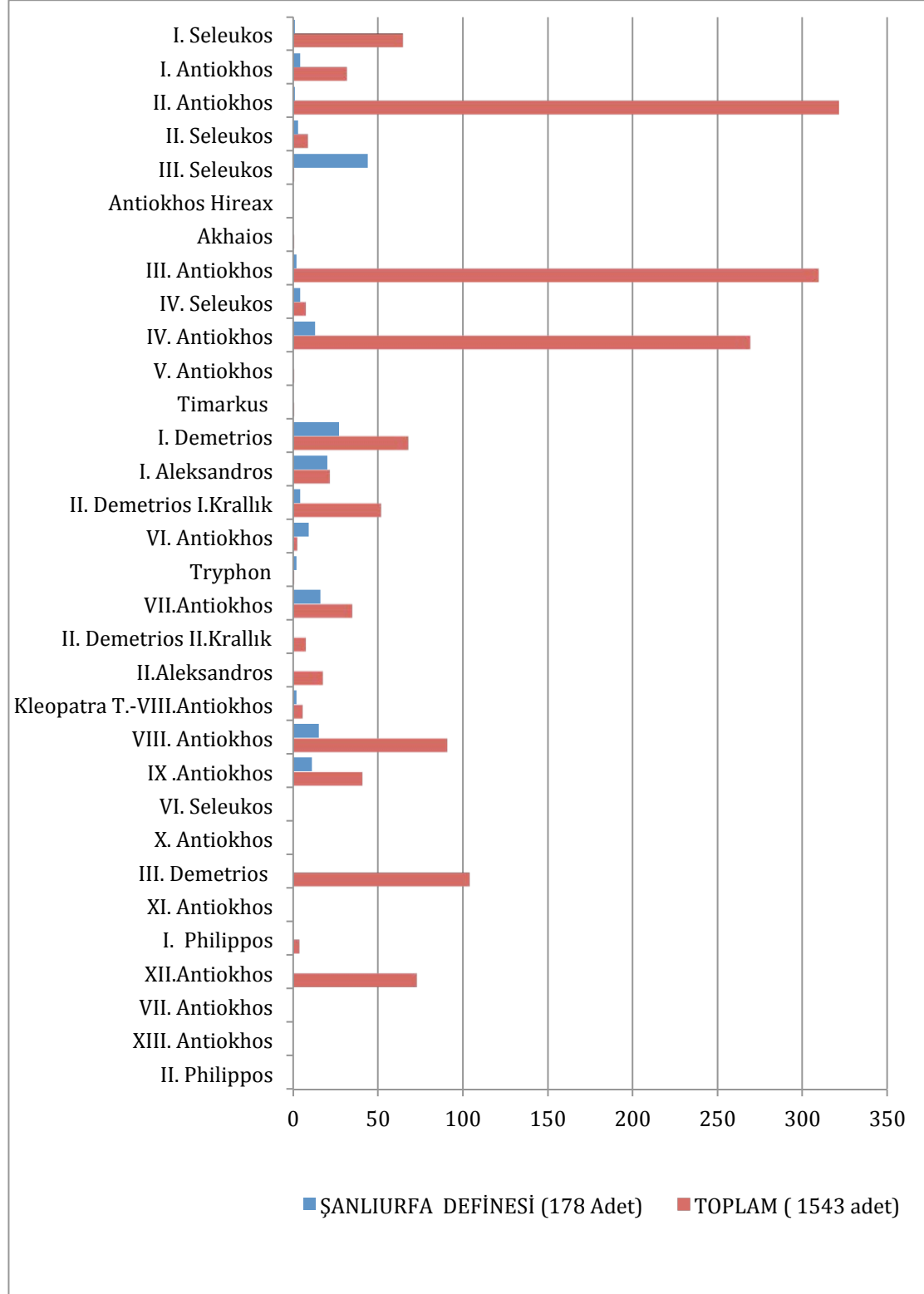
Tablo 4. Bronz Sikke Definesinin Krallara Göre Darphane Monogram ve Sembolleri.

KRAL	Antiokheia	Ptolemais Ake	Apameia	Seleukia Pieria	Kyrrhos	Dura Europos	Bilinmeyen Darphane
I. Seleukos	<i>okunaksız</i>						
I. Antiokhos Soter	☉, ☒ ☒ ?						
II. Antiokhos Theos	Çapa						
II. Seleukos	Çapa						☉
III. Seleukos Keraunos Soter	☉, Δ ☉, * M, Δ A, K						
III. Antiokhos	☉ ?						
IV. Seleukos	☒, Δ	↑					
IV. Antiokhos	Tripot EI	☒ / ☒ ?				<i>okunaksız</i>	
I. Demetrios	<i>Kontrol yok</i>						
I. Aleksandros Balas	B, * K ☒ K * Δ O * ?		Δ / A?				<i>Kontrol yok</i>
I. Aleksandros (Quasi Otonom)	M			☉ ?	Baykuş		
II. Demetrios	MA						☉
VI. Antiokhos	ΣTA *	☉ N / AI	Palmiye AB/AP A				
Tryphon							* , ΣK AΣ / A
VII Antiokhos	P ?						
VIII. Antiokhos	IE						
IX. Antiokhos	☒ ? ☒						

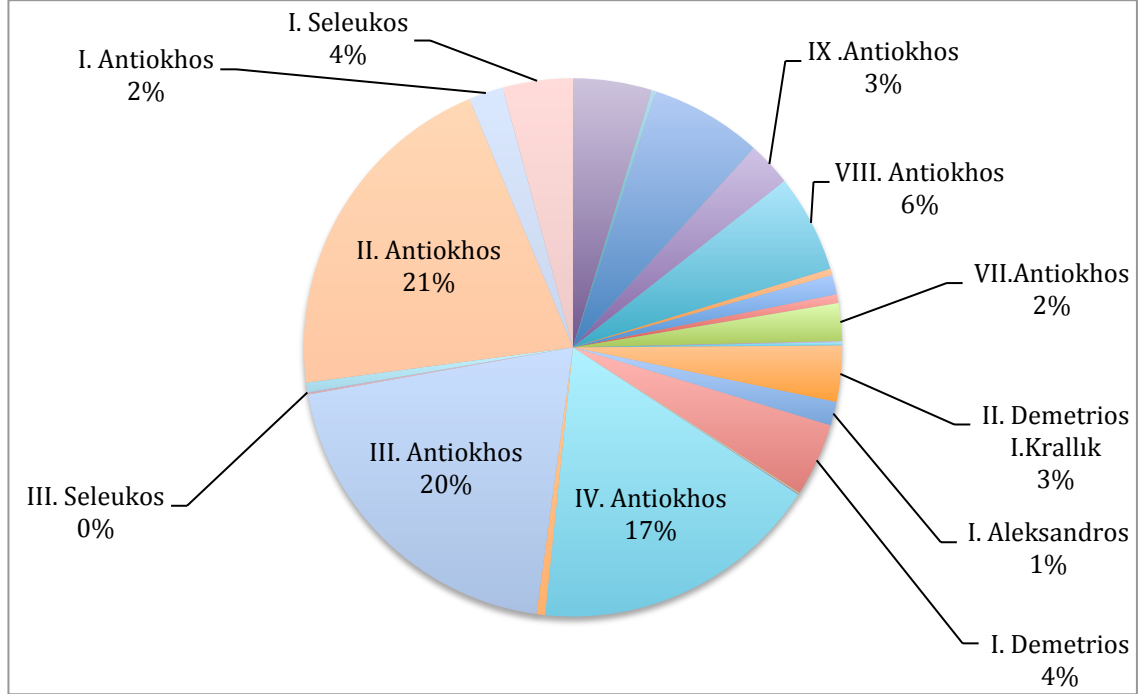
Tablo 5. Bronz Sikke Definesinin Basıldığı Darphanelere Göre Dağılımı.

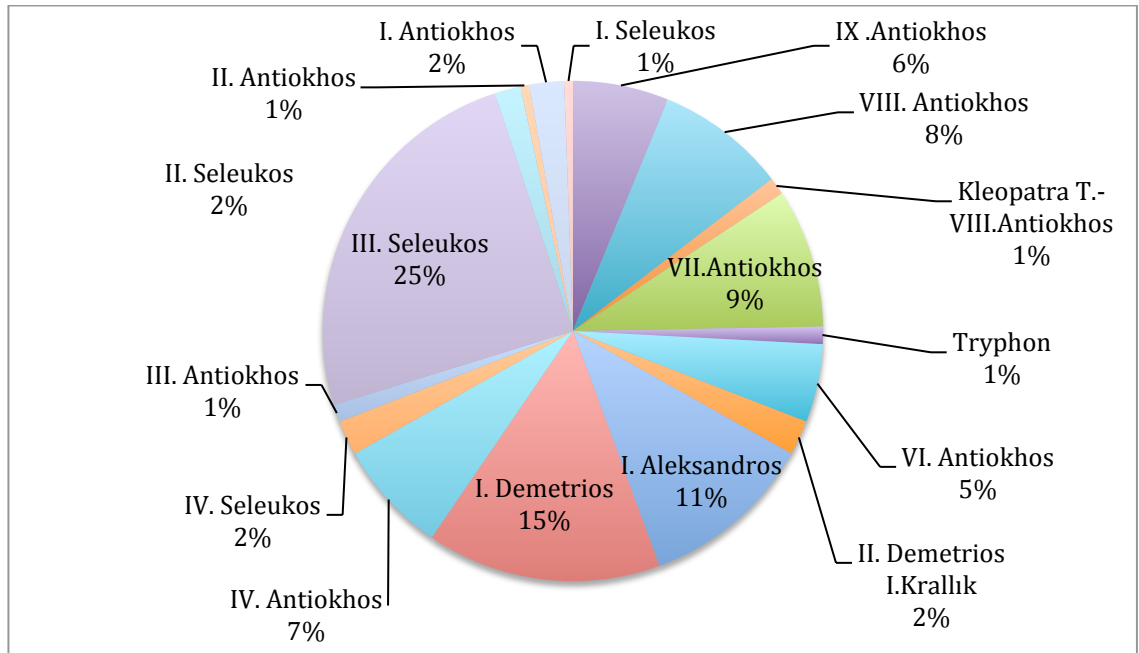
Tablo 6. Şanlıurfa Bronz Definesinin Diğer Defineler İle Seleukos Krallarına Göre Dağılımının Karşılaştırılması.

Tablo 7. Listede Bulunan Seleukos Bronz Define Sikkelerinin (Toplam 1543 adet) Seleukos Krallarına Göre Yüzdelerik Dağılımı.

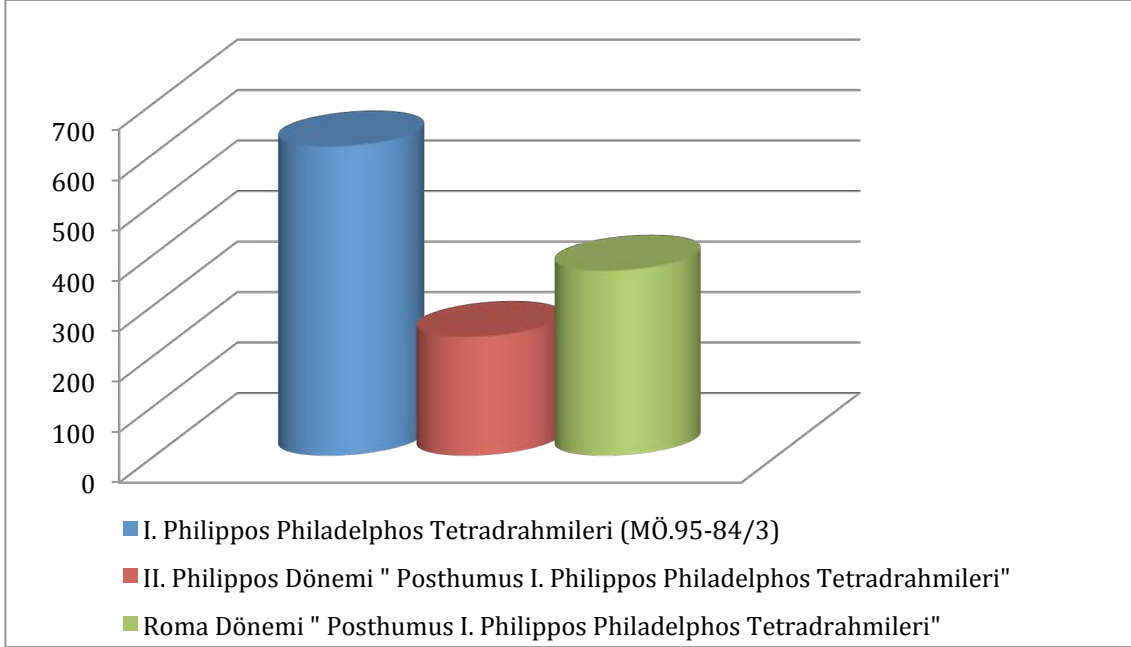
Tablo 8. Şanlıurfa Bronz Define Sikkelerinin (Toplam 178 adet) Seleukos Krallarına Göre Yüzdelerik Dağılımı.

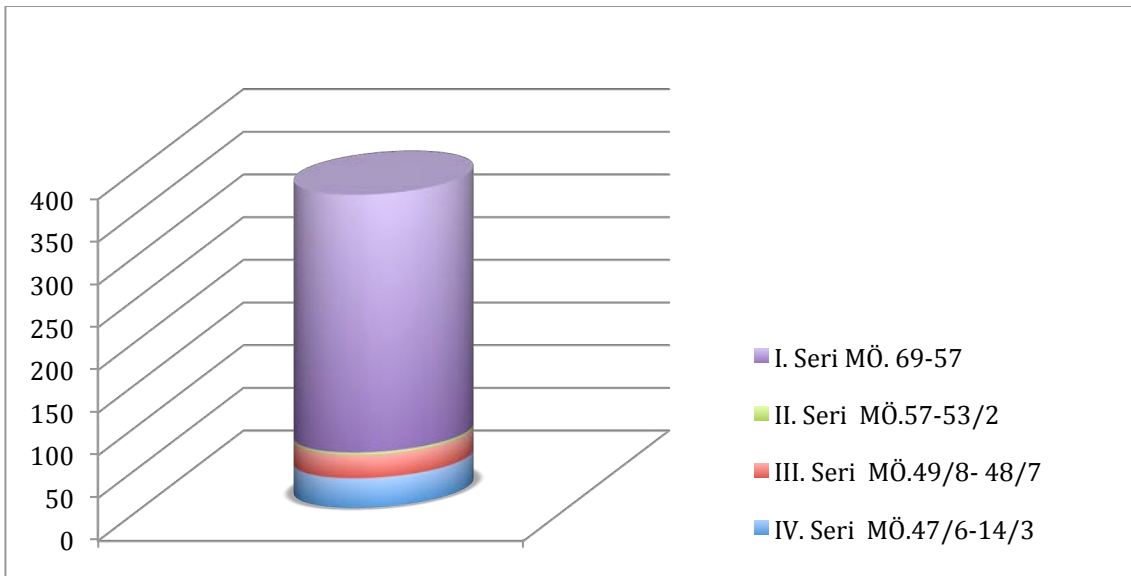
Tablo 9. Şanlıurfa Müzesi Gümüş Sikke Definesi Monogramları.

	Sol Üstte	Kesimde	Sabit Standart	Referans
1.	· ·	A	Λ	SC II 2008: 2487A
2.	⌘	H / ΗΠ	Λ	SC II 2008: 2488.1
3.	Δ	M	Λ	Yeni* (krş. SC II 2008: 2488.3)
4.	Δ	Θ	Λ	Yeni* (krş. SC II 2008: 2488.3)
5.	A	H	Λ	SC II 2008: 2488.2
6.	A	Θ	Λ	SC II 2008: 2488.4
7.	⌘	Γ	Λ	Yeni*
8.	⌘	?	Λ	Yeni*
9.	I	Θ	Λ	SC II 2008: 2488.5
10.	· ·	T	Λ	SC II 2008: 2488.6
11.	· ·	ΑΓ	Λ	SC II 2008: 2488.7
12.	Θ	X	Λ	Yeni*

Tablo 10. Listelenen Definelerde “I. Philippos Philadelphos Tetradrahmi” Sikkelerinin Dönemsel Dağılımı.

Tablo 11. Listelenen Definelerde “Posthumous I. Philip Philadelphos Tetradrahmi” Sikkelerinin Roma Dönemi Basım Serilerine Göre Miktar Bakımından Dağılımı⁷.

⁷ Grafikte Şanlıurfa definesi I. Seri'ye dahil edilmiştir.

LEVHA 1

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49

50

51

52

53

54

55

56

57

58

59

60

87

88

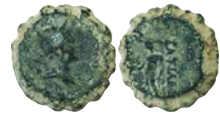
89

90

91

92

93

94

95

96

97

98

99

100

101

102

103

104

105

106

107

108

109

110

111

112

113

114

115

116

117

118

119

120

121

122

123

124

125

126

127

128

129

130

131

132

133

134

135

136

137

138

139

140

141

142

143

144

145

146

147

148

149

150

151

152

153

154

155

156

157

158

159

160

161

162

163

164

LEVHA 7

165

166

167

168

169

170

171

172

173

174

175

176

177

178

179

180

181

182

71

72

73

74

75

76

77

78

79

80

81

82

83

84

141

142

143

144

145

146

147

148

149

150

151

152

153

154

155

156

157

158

159

160

161

162

163

164

165

166

195

196

197

198

199

200

201

202

203

204

205

206

235

236

237

238

239

240

241

242

243

244

245

246

247

248

277

278

279

280

281

282

283

284

285

286

287

288

289

290

291

292

293

Kaynakça

Antik Kaynaklar

Appianos, *Macedonian affairs*, (Çev: H. White), 1899, New York.

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text;jsessionid=01738FD0AC1B6B4B1B65CE1D65244236?doc=Perseus%3atext%3a1999.01.0230%3atext%3dMac>.
(Erişim Tarihi: 28. 12. 2015).

Appianos, *Punic War*, (Çev: H. White), 1899, New York.

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text;jsessionid=01738FD0AC1B6B4B1B65CE1D65244236?doc=Perseus%3atext%3a1999.01.0230%3atext%3dPun>.
(Erişim Tarihi: 28. 12. 2015).

Appianos, *Syrian War*, (Çev: H. White), 1899, New York.

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text;jsessionid=01738FD0AC1B6B4B1B65CE1D65244236?doc=Perseus%3atext%3a1999.01.0230%3atext%3dSyr>.
(Erişim Tarihi: 28. 12. 2015).

Arrianos, *İskender'in Anabasisi I, II*, (Çev: H. Örs), 1945-1949, Ankara.

Cicero, *On Pompey's command*, (Çev: C. D. Yonge), 1856, London.

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text;jsessionid=01738FD0AC1B6B4B1B65CE1D65244236?doc=Perseus%3atext%3a1999.02.0019%3atext%3dMan>.
(Erişim Tarihi: 28. 12. 2015).

Cicero, *Orations, The fourteen orations against Marcus Antonius (Philippics)*, (Çev: C. D. Yonge), 1903, London.

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text;jsessionid=01738FD0AC1B6B4B1B65CE1D65244236?doc=Perseus%3atext%3a1999.02.0021>. (Erişim Tarihi: 28. 12. 2015).

Cicero, *Against Verrem*, (Çev: C. D. Yonge), 1903, London.

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text;jsessionid=01738FD0AC1B6B4B1B65CE1D65244236?doc=Perseus%3atext%3a1999.02.0018%3atext%3dVer>.
(Erişim Tarihi: 28. 12. 2015).

Diodoros Siculus, *The Library of History*, (Çev: C. H. Oldfather, C. L. Sherman, C. Bradford Welles, R. M. Geer, F. R. Walton.), 1933-1967. London: Loeb Classical Library, Harvard University Press.

- http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Diodorus_Siculus/home.html (Erişim Tarihi: 28. 12. 2015).
- Eusebius, *Chronicle*, (Çev: A. Smith), 2008.
http://www.tertullian.org/fathers/eusebius_chronicon_02_text.htm (Erişim Tarihi: 19. 12. 2015).
- Josephus, F., *Antiquities of the Jews*, (Çev: W. Whiston, A.M. Auburn, Buffalo, J. E. Beardsley), 1895.
<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3atext%3a1999.01.0146>. (Erişim Tarihi: 28. 12. 2015).
- Justinus, M. J., *Epitome of the Philippic history of Pompeius trogus*. (Çev: J. S. Watson), 1853, London.
<http://www.forumromanum.org/literature/justin/english/trans27.html> (Erişim Tarihi: 19. 12. 2015).
- Titus Livius, *The history of Rome*, (Çev: E.T. Sage), 1935, London.
<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Liv.%2031.17&lang=original>. (Erişim Tarihi: 28. 12. 2015).
- Lucianus, *Xeuxis Ou Antiochus*, (Çev: E. Talbot), 1912, Paris.
<http://remacle.org/bloodwolf/philosophes/Lucien/zeuxis.htm> (Erişim Tarihi: 19. 12. 2015).
- Pausanias, *Description of Greece*, (Çev: W. H. S. Jones, D. Litt, H. A. Ormerod), 1918, London: Harvard University Press.
<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3atext%3a1999.01.0160> (Erişim Tarihi: 19. 12. 2015).
- Pliny, *The Natural History*, (Çev: J. Bostock), 1855, London.
<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3atext%3a1999.02.0137> (Erişim Tarihi: 28. 12. 2015).
- Plutarkhos, *İskender-Sezar, Paralel Hayatlar*. (Çev: I. Çokona), 2014, İstanbul.
- Plutarkhos, *Demetrius*, (Çev: Bernadotte Perrin), 1920, London.
<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3atext%3a2008.01.0040> (Erişim Tarihi: 28. 12. 2015).
- Polyaenus, *Stratagems of war*, (Çev: R. Shepherd), 1793.

<http://www.attalus.org/translate/polyaenus4B.html> (Erişim Tarihi: 19. 12. 2015).

Polybios, *Historiae*, (Çev: E.S. Shuckburgh), 1962, London.

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3atext%3a1999.01.0234> (Erişim Tarihi: 28. 12. 2015).

Strabon, *Geography*, (Çev: H.C. Hamilton, W. Falconer), 1903, London.

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3atext%3a1999.01.0239> (Erişim Tarihi: 28. 12. 2015).

Strabon, *Coğrafiya XII- XIII- XIV*, (Çev: A. Pekman), 1993, İstanbul.

_____ *1. Maccabees*, (Çev. Good News Translation), 1992, American Bible Society.

<https://www.biblegateway.com/passage/?search=1%20Maccabees%203&version=GNT> (Erişim Tarihi: 19. 12. 2015)

_____ *2. Maccabees*, (Çev. Good News Translation), 1992, American Bible Society.

<https://www.biblegateway.com/passage/?search=2+Maccabees+3&version=GNT> (Erişim Tarihi: 19. 12. 2015).

Modern Kaynaklar

- Aperghis, G. G. (2004). *The Seleukid royal economy, The finances and financial administration of the Seleukid Empire*, London: Cambridge.
- Arslan, M. (2000). *Galatlar / Antikçağ Anadolu'sunun savaşçı kavmi*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Austin, M.M. (1981). *The Hellenistic world from Alexander to the Roman conquest: A selection of ancient sources in translation*, London.
- Bellinger, A. ve Newell, E. T. (1940). Seleucid mint at Dura-Europos, *Syria* (21, 1), 77-81.
- Bevan, E. R. (1873). *The House of Seleucus Vol I*, New York.
<https://archive.org/stream/houseofseleucusv017717mbp#page/n9/mode/2up>
(Erişim Tarihi: 20. 12. 2015).
- Bevan, E. R. (1902). Antiochus III and his title 'Great-King', *The Journal of Hellenic Studies*, (22), 241-244.
- Blunt, A. W. F. (1984). *Batı uygarlığının temelleri*, (Çev: M. Erim), İstanbul.
- Buttrey, T. V. (1993). Calculating ancient coin production: fact and fantasies, *The Numismatic Chronicle*, (153), 335-351, London.
- Cohen, G. M. (1978). *The Seleucid colonies, studies in founding, administration and organization*, Wiesbaden.
- Depeyrot, G. (2008-2009) Coins from excavations at dura-europos reorganized list of the hoards, *Yayınlanmamış makale*,
https://www.academia.edu/2500118/Coin_finds_in_Dura_Europos_hoards_
- Diakov, V. ve Kovalev, S. (1987). *İlkçağ Tarihi 1, Ortadoğu Uzakdoğu Eski Yunan*, (Çev: Ö. İnce), Ankara.
- Errington, R. M. (1970). From Babylon to Triparadeisos: 323-320 B.C., *The Journal of Hellenic Studies*, (90), 49-77.
- Esty, W. W. (2006). How to estimate the original number of dies and the coverage of a sample, *The Numismatic Chronicle*, (166), 359-364, London.
- Grainger, J. D. (1990). *Seleukos Nikator: Constructing a Hellenistic Kingdom*, London.
- Hoover, O. D. (2001). Quasi-municipal coinage in Seleucid Apamea : countermarks and counterrevolution, *Schweizerische Numismatische Rundschau (SNR)* (80), 21-30, Zürich.

- Hoover, O. D. (2007). *Coins of the Seleucid Empire in the collection of Arthur Houghton, Part II*, Newyork.
- Hoover, O. D. (2011). Never Mind the Bullocks: Taurine Imagery as a Multicultural Expression of Royal and Divine Power under Seleukos I Nikator, *More Than Men, Less Than Gods Studies On Royal Cult And Imperial Worship, Studia Hellenistica* (51), 197-228, Paris.
- Hoover, O. D. Meadows, A., Wartenberg, U. (ed.) (2010). *Coin Hoards X, Greek hoards*, London: Royal Numismatic Society.
- Houghton, A. (1983). *Coins of the Seleucid Empire from the collection of Arthur Houghton, Part I*, New York.
- Houghton, A. (1989). The Royal Seleucid mint Seleucia on the Calycadnus, *Numismatic Studies in the Memory of Kraay, Mørholm, Numismatica Lovaniensia* (10), (Ed: Le Rider, vd.), 77-98, Louvain- La Neuve.
- Houghton, A. ve Lorber, C. (2002). *Seleucid Coins : a comprehensive catalogue Part I: Seleucus I through Antiochus III*, London.
- Houghton, A., Lorber C., Hoover, O. (2008). *Seleucid Coins : a comprehensive catalogue Part II: Seleucus IV through Antiochus XIII*, London.
- Howgego, C. (1998). *Sikkelerin ışığında Eskiçağ tarihi*, (Çev. O. Tekin), İstanbul: Homer.
- İplikçioğlu, B. (2007). *Hellen ve Roma tarihinin ana hatları*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat yayınları.
- Kaya, M. A. (2000). *Anadolu'daki Galatlar ve Galatya tarihi*, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayınları.
- Lequenne, F. (1991). *Galat'lar*, (Çev: S. Albek), Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Lerner, J. D. (1999). *The Impact of Seleucid Decline on the Eastern Iranian Plateau*, Stuttgart.
- Lorber, C. ve Houghton, A. (2010). An early Seleucid bronze hoard, *Israel Numismatic Journal* (17), 15-33, Jerusalem.
- Ma, J. (2000). *Antiochos III and cities of western Asia Minor*, Oxford.
- Magie, D. (2001). *Anadolu'da Romalılar I, Attalos'un vasiyeti*, (Çev: N. Başgelen - Ö. Çapar), İstanbul: Arkeoloji ve Sanat yayınları.
- Mansel, A. M. (1995). *Ege ve Yunan tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

- Martin, T. R. (2012). *Eski Yunan tarih öncesinden Hellenistik çağ'a*, (Çev. Ü. H. Yolsal), İstanbul: Say yayınları.
- Meadows, A. ve Wartenberg, U. (ed.) (2002). *Coin Hoards IX, Greek hoards*, London: Royal Numismatic Society.
- Mitchell, S. (1993). *Anatolia: Land, Men And Gods in Asia Minor I*, Oxford.
- Mørkholm, O. (1964). Seleucid coins from Cilicia CA. 220-150, *American Numismatic Society Museum Notes (XI)*, 53-55, New York.
- Mørkholm, O. (2000). *Erken Hellenistik çağ sikkeleri*, (Çev: O. Tekin), İstanbul.
- Newell, E. T. (1918). *The Seleucid mints Antioch*, New York: The American Numismatic Society.
- Newell, E. T. (1941). *The Coinage of the Western Seleucid Mints from Seleucus I to Antiochus III*, New York: The American Numismatic Society.
- Newell, E. T. (1978). *The coinage of the Eastern Seleucid mints from Seleucus I to Antiochus III*, New York: The American Numismatic Society.
- Nock, A. D. (1925). The Augustan Restoration, *The Classical Review*, (39), No. 3/4 (May - Jun., 1925), 60-67, London: Cambridge.
- Özsait, M. (1982). Anadolu'da Hellenistik Dönem, *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi* 2, 279-324, Ankara: Görsel yayınları.
- Özsait, M. (1985). *Hellenistik ve Roma devrinde Pisidya tarihi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Price, M. J. (1991). *The coinage in the name of Alexander the Great and Philip Arrhidaeus, A British Museum catalogue*, London.
- Sachs, A. J. ve Wiseman, D. J. (1954). A Babylonian king list of the Hellenistic period, *Iraq* (16, 2), 202-212.
- Sarılar, M. (2014). Küçük Asya I. Antiokhos (Soter) dönemi'nde Seleukos kolonileri, *Eskiçağ Yazıları* (6), 159-190, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat yayınları.
- Schwertheim, E. (2009). *Antikçağda Anadolu*, (Çev: N. Batu), İstanbul.
- Sekunda, N. (1994). *Seleucid and Ptolemaic reformed armies 168-145 BC, volume: I. Seleucid army, under Antiochus IV Epiphanes*, Yorkshire.
- Sherwin-White, S. M. ve Kuhrt, A. (1993). *From Samarkhand to Sardis: A new approach to the Seleucid Empire*, Los Angeles.

https://books.google.com.tr/books?id=IZ65PED6ykMC&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (Erişim Tarihi: 28. 12. 2015).

Spaer, A. ve Houghton, A. (1998). *Sylloge Nummorum Graecorum (SNG): Israel I, The Arnold Spaer collection of Seleucid coins*. London.

Tarn, W. W. (1926). The First Syrian War , *The Journal of Hellenic Studies*, (46, 2), 155-162.

Tekin, O. (1995). *Eski Yunan tarihi*, İstanbul: İletişim.

Tekin, O. (2007). *Eski Anadolu ve Thrakia, Ege göçlerinden Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasına kadar (MÖ 12 - MS 4. yüzyıllar arası)*, İstanbul: İletişim.

Tekin, O. (2008). *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İstanbul: İletişim.

Thompson, M., Mørholm, O., Kraay, C. M. (Ed.) (1973). *An Inventory of Greek coin hoards (IGCH)*, New York: The American Numismatic Society.

Walker, E. S. (2001). *Sylloge Nummorum Graecorum (SNG): Deutschland, Staatliche Münzsammlung München (10/11), Makedonien: Könige Nr. 1-1228*, München.

Wright, N. L. (2005). Seleucid royal cult, indigenous religious traditions, and radiate crowns: the numismatic evidence, *Meditarch* (18), 67-82.

Wroth, W. (1899). *A catalog of the Greek coins in the British Museum, Galatia, Cappadocia, and Syria*, London.

Elektronik Kaynaklar

<https://sites.google.com/a/umich.edu/imladjov/maps> (Erişim Tarihi: 16. 12. 2015)